

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra etiky, psychologie a charitativní práce

Diplomová práce

ŽIVOTNÍ STYL SUBKULTURY MLÁDEŽE
STRAIGHT EDGE

Vedoucí práce: PhDr. Roman Míčka, Th.D., Ph.D.

Autor práce: Bc. Cyril Nováček

Studijní obor: Pedagogika volného času

Forma studia: Kombinovaná

Ročník: IV.

2016

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

28. 3.2016

Bc. Cyril Nováček

Děkuji vedoucímu diplomové práce doc. PhDr. Romanovi Míčkovi, Th.D., Ph.D. za cenné rady, konstruktivní připomínky, metodické vedení práce a trpělivost. Zároveň děkuji všem, kteří se podíleli na realizaci mého výzkumného záměru a svým nejbližším za neutuchající podporu a toleranci.

Obsah

Úvod.....	7
1 Životní styl.....	9
1.1 Definice životního stylu	9
1.2 Typologie životních stylů.....	12
1.3 Dominantní životní styl.....	14
1.4 Alternativní životní styl.....	17
1.5 Hodnoty a postoje	19
1.5.1 Definice hodnot	20
1.5.2 Klasifikace hodnot.....	22
1.6 Postoje.....	24
1.7 Hodnotová orientace	26
1.7 Volný čas.....	30
1.7.1 Vymezení pojmu „volný čas“.....	30
1.7.2 Funkce volného času	32
1.7.3 Faktory ovlivňující volný čas	33
1.7.4 Negativní jevy ve volném času.....	36
2 Subkultura.....	39
2.1 Vymezení základních pojmů.....	39
2.1.1 Společnost a kultura	39
2.1.2 Subkultura.....	40
2.1.3 Kontrakultura.....	41
2.2 Mládež a subkultury mládeže	42
2.3 Styl	45
2.4 Subkultura vs. hnutí	47
2.5 Teorie identity	48

2.6	Teorie a studium subkultur mládeže	50
2.6.1	Chicagská škola	50
2.6.2	Birminghamská škola, CCCS	53
2.7	Postsubkulturní teorie.....	56
3	Straight Edge.....	58
3.1	Vymezení pojmu straight edge.....	58
3.2	Vznik a historie straight edge.....	60
3.3	Expanze straight edge	64
3.4	Symbol X	66
3.5	Styl straight edge.....	67
3.6	Základy filosofie straight edge.....	68
3.6.1	NE drogám, alkoholu a tabáku	69
3.6.2	Postoj proti sexuální promiskuitě	71
3.6.3	Vegetariánství a veganství.....	72
3.7	Diferenciace subkultury straight edge.....	73
3.7.1	Posi straight Edge	73
3.7.2	Hare Krishna straight edge	74
3.7.3	Křesťanské straight edge	75
3.7.4	Hardline	76
3.7.5	Národně – socialistické straight edge.....	78
3.8	Ženy, gender a politika.....	80
3.9	Straight edge jako náboženství?.....	82
4	Kvalitativní výzkum	89
4.1	Východisko výzkumu.....	89
4.2	Cíl výzkumu	89
4.3	Typ a metoda výzkumu.....	89
4.4	Výzkumná otázka.....	90

4.5 Výzkumný vzorek a jeho výběr	91
4.6 Interpretace výsledků	92
4.6.1 Životní styl stoupence straight edge	92
4.6.2 Straight edge optikou stoupence	93
4.6.3 Subkultura a společnost	95
4.6.4 Styl a image	97
4.6.5 Shrnutí výzkumu	99
5 Etický a ideologický rozměr SXE aneb subkultury na prodej?	101
5.1 Ideologický rozměr straight edge	101
5.2 Etický rozměr straight edge	104
5.3 Straight edge v kontextu ostatních subkultur	108
5.4 Subkultura na prodej?	110
ZÁVĚR	115
Seznam literatury	120
Seznam příloh	127
Přílohy	128

Úvod

O oblast subkultur se zajímám již několik let a díky mým kulturním a pedagogickým aktivitám se s jejich stoupenci dostávám do přímého kontaktu. Důvodů pro výběr tématu diplomové práce bylo několik. Protože subkultury jsou utvářeny převážně mládeží, považuji z pedagogického hlediska za důležité, aby se osoba pracující s mládeží dokázala orientovat v problematice subkultur. Domnívám se, že díky znalostem problematiky subkultur dokáže pedagog mnohem lépe pochopit chování dospívajících, kteří často přijímají různé subkulturní identity. Z vlastní zkušenosti mohu říci, že pedagog, který s těmito jednotlivci pracuje a má povědomí o jejich subkulturní příslušnosti, je lépe přijat a pedagogické procesy jsou efektivnější. Jelikož jsou subkultury často zdrojem početných předsudků, problematiky znalý pedagog může produkci těchto tendencí předcházet a jedinec tak není zbytečně zaškatulkován, například jako narkoman nebo neonacista. Takovýto pedagog je taktéž přínosem pro lepší kooperaci se svými kolegy, například sociálními pracovníky, výchovnými poradci, psychology, nebo rodiči mladého jedince.

Dalším důvodem výběru tématu bylo zaujetí určitou jedinečností v charakteristice subkultury *straight edge*. Pojem *straight edge* může být volně přeložen jako *čistý štít* a přímo souvisí s filosofií a chováním stoupců této subkultury. Ti mají rázně zamítavý postoj k alkoholu, drogám, tabákovým výrobkům a sexuální promiskuitě. Naopak, zastávají čistou mysl, zdravé tělo a zmíněné negativní tendence považují za projev konzumního stylu života. Příslušníci *straight edge* se tak stávají ojedinělým úkazem nejen v punkovém prostředí, ze kterého pocházejí, ale i v celém souboru subkultur. Vyvolávají tak nejen podnět k diskusi jak ve svém okolí, tak u odborné veřejnosti či u rodičů dospívajících.

V této práci si klade za cíl představení subkultury *straight edge* a pomocí kvalitativního výzkumu poskytnout čtenáři vhled do životního stylu jejich stoupců. Práce taktéž analyzuje pojetí subkultury *straight edge* samotnými členy, jejich vztah ke společnosti nebo sebe prezentaci. Vzhledem k šíři výzkumného vzorku si v práci kladu spíše střední ambice, chci čtenáře provést problematikou tématu a plnit funkci kvalitního východiska pro další bádání. Taktéž chci poskytnout materiál k orientaci v problematice životního stylu a subkultur, který budou moci využít jak pracovníci v pomáhajících profesích, tak laická veřejnost.

Pro lepší orientaci v tématu a následné plnění vytyčených cílů zprvu pracuji s teoriemi zabývajícími se problematikou životního stylu, přičemž zpracovávám i témata jako jsou postoje, hodnoty a hodnotová orientace nebo volný čas. V této části se opírám hlavně o osobnosti z oboru psychologie a sociologie, ale i pedagogiky volného času, kterými jsou Hofbauer nebo Opaschowski. Problematiku subkultur započínám vymezením klíčových pojmů, reflektuji vztah mládeže k subkulturám, roli stylu, identitu a studium subkulturních a post subkulturních teorií. Odkazuji se na mnoho odborníků napříč humanitními vědami, kupříkladu na Smolíka, Hebdige, Geldera či Nakonečného. Po uvedení do problematiky životního stylu a subkultur se zaměřuji na podrobnou reflexi subkultury straight edge. Začínám jejím vznikem a historií, pokračuji přes základy její filosofie, diferenciaci až po otázku, zda může být považována za náhražku náboženství. Některé úseky kapitoly uceluji překlady písní hudebních straight edge formací. Pracuji jak s cizojazyčnými publikacemi v zastoupení Haenflera či Stewartové nebo vycházím ze zahraničních dokumentárních filmů. Tuzemskou odbornou veřejnost zaštiťují například Hůla nebo Kostěnek.

Abych získal potřebná data, která jsou k naplnění cílů práce nezbytná, rozhodl jsem se pro využití kvalitativního výzkumu. Po odborných konzultacích s doktorem Mišovičem jako metodu kvalitativního výzkumu volím polostrukturované písemné šetření, kterému předchází využití metody pozorování a snaha o osobní konfrontaci se stoupenci subkultury straight edge v jejich přirozeném prostředí. Analýza získaných dat společně s kapitolou zkoumající eticko-ideologický rozměr straight edge vede k formulaci závěrů. Ty sledují nejen cíle práce, ale jsou i zdrojem mnohých otázek, které vybízejí k dalšímu zkoumání tématu, polemice o možné inspiraci subkulturou či vedou k zamyšlení, jakým směrem se ubírá většinová společnost. Dle uvážení volím v textu práce pro výraz straight edge zkratku ve tvaru „sXe“ nebo „SXE“.

1 Životní styl

Životní styl u jedince (skupiny) začíná narozením (zrodem) a končí jeho smrtí (zánikem). Vždy o něm něco vypovídá, vždy dává pozorovateli nápovědu, jakou základní optikou na dotyčného pohlížet. Životní styl je obraz velkého formátu, který v sobě nese fragmenty každodenních maličkostí či vzorce chování. Souvisí s termíny, jako jsou hodnoty nebo volný čas. V této kapitole postupně podkryji, jak na životní styl lze nahlížet, jak je s ním možno pracovat, co v sobě ukrývá nebo co s ním ať přímo či nepřímo souvisí.

1.1 Definice životního stylu

Jak už v humanitních vědách bývá zvykem, tak jednotlivé pojmy či fenomény jsou vykládány různými způsoby. Je tomu tak i v případě životního stylu, jenž je termínem vyloženě interdisciplinárním. O pojmu životní styl, který vůbec jako první zavedl Max Weber, tvrdí sociolog Jandourek, že se jedná o komplex psaných a nepsaných norem a identifikačních vzorů, souhrn životních podmínek, na které lidé berou ohled ve vzájemných vztazích a chování. Životní styl je ovlivněn životním cyklem, společenskými rolemi a tradicemi.¹

Další pohled sociologie poskytuje Buriánek, pro kterého je životní styl postupně formován tím, co si člověk z kultury osvojí a v životě prakticky uplatní. V kontextu historicky daných kulturních příležitostí vytváří každý jedinec nekonečnou řadu variant životního stylu, které můžeme chápat jako soubor činností integrovaných určitou hodnotovou orientací.²

Specialista na sociologii mládeže a výchovy, Petr Sak, definuje životní styl jako určitou kategorii sociálního zrání, do níž se promítají prvky hodnotového systému individua. Tyto prvky jsou typické pro každého jedince, avšak ten může mít společné prvky i s jedinci dalšími. Životní styl je též specifický pro danou životní etapu, jež obsahuje základy pro celoživotní styl.³ Podobným způsobem na životní styl nazírá i pedagogika, v jejímž pojetí je životní styl „*typický způsob uspořádání činností, jednání*

¹ Srov. JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*, s. 288.

² Srov. BURIÁNEK, J. *Sociologie*, s. 71.

³ Srov. SAK, P. *Proměny české mládeže*, s. 291.

lidí, vztahů, vědomí hodnot, norem a věcného prostředí společnosti.“⁴ Pavel a Helena Hartlovi, zástupci psychologie, uvádějí, že životní styl je individuální souhrn postojů, hodnot a dovedností odrážejících se v činnosti člověka výrobní, umělecké a jiné. Zahrnuje síť mezilidských vztahů, výživu, tělesný pohyb, organizaci času, zájmy a záliby.⁵

Žumárová si kromě obecné definice pojmu všímá tzv. terminologické triády pojmů: životní způsob, životní styl, životní sloh. Nutno říci, že se tyto termíny používají leckdy až chaoticky. Dle Žumárové postihuje pojem životní způsob především makrostrukturální stránku sociálních vlivů. Je tedy tvořen sociálními vlivy a procesy ekologickými, ekonomickými, technickými a kulturními. V důsledku úzké provázanosti životního způsobu se společností, v níž se vyskytuje, je determinován také zvyky a mravy této společnosti.⁶ Duffková trefně poukazuje na obecný charakter pojmu životní způsob, zatímco pojem životní styl a životní sloh popisuje jako konkretizaci tohoto obecného rámce na úrovni jednotlivce a skupiny.⁷

Mohlo by se říci, že životní styl a životní sloh jsou spolu úzce provázány. Životní sloh je popisován jako vysoce harmonická forma životního stylu, přičemž ho společně se životním stylem ovlivňují hodnoty, ideály a životní plány konkrétního jedince nebo skupiny. Postihuje tedy stránku mikrostrukturálních sociálních determinantů.⁸ Samotné utváření životního stylu závisí na „*interakci osobních zvláštností člověka a dlouhodobých specifických nároků jako konfrontace s několika typickými životními situacemi*“.⁹ Opakované zvládání těchto životních situací představuje typické znaky životního stylu. Kraus a Poláčková mezi ně řadí:

- a) kognitivní zhodnocení sebe sama a svého postavení ve světě*
- b) způsob prožívání*
- c) vztah k práci, odpočinku a pohybové aktivitě*
- d) zvládání sociální interakce*
- e) ego úroveň.*¹⁰

⁴ PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*, s. 317.

⁵ Srov. HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*, s. 573.

⁶ Srov. KRAUS, B.; POLÁČKOVÁ, V. et al. *Člověk-prostředí-výchova*, s. 153.

⁷ Srov. DUFFKOVÁ, J. *Sociologie životního stylu*, s. 36.

⁸ Srov. KRAUS, B.; POLÁČKOVÁ, V. et al. *Člověk-prostředí-výchova*, s. 153.

⁹ Tamtéž, s. 153-154.

¹⁰ Tamtéž, s. 153-154.

Podle psychologa Adlera se životní styl vytváří již během prvních čtyř až pěti let života dítěte na základě asimilací vlivů z jeho těla a z vnějšího prostředí. Tento raný životní styl bývá také označován jako prototyp. Adler dále tvrdí, že životní styl jedince je determinován jednak vnitřními vlivy (osobní životní cíl, sebepojetí, city vůči ostatním, osobní logikou neboli chápáním světa) a druhak také vnějšími vlivy (struktura rodiny, rodinná konstelace).¹¹

Podle Krause může vznik životního stylu determinují dva faktory:

1. Objektivní společenský faktor: Zde dominují hlavně ekonomické a politické poměry. Ekonomický status společnosti pak vytváří předpoklady pro pracovní a volnočasové činnosti jedince. Důležitou roli zde zastávají kulturní poměry dané společnosti. Životní styl také významně ovlivňuje technický pokrok.
2. Subjektivní osobnostní faktor: Jde především o osobnost samotného jedince, tudíž například o temperament, úroveň intelektu, pohlaví. Podstatný vliv má i výchova, která se zásadně podílí na formování životního stylu každého jedince. Dalším faktorem je věk, zdravotní stav jedince nebo úroveň a kvalita dosaženého vzdělání.¹²

Kraus s Poláčkovou uvádí že, jednotná koncepce životního stylu prakticky neexistuje¹³ a jeho definice jsou více či méně podobné nebo odlišné. Nic to nemění na skutečnosti, že životní styl je velmi důležitou složkou života každého jedince. Sociologie, psychologie i pedagogika se shodují, že životní styl je pro jednotlivce jakýmsi niterním vyjádřením sebe sama, manifestací své existence ve světě, který ho obklopuje. Jedinec touto formou prezentuje své hodnoty, zájmy, postoje a sleduje své cíle. Ruku v ruce souvisí s jeho politickým smýšlením, stylem oblékání, poslechem hudby, způsobem trávení volného času nebo jeho výrobní či uměleckou činností. Při zakořenění jedince v jistém životním stylu se dá částečně predikovat i jeho budoucí počínání. Pokud se jedinec například ztotožňuje s nějakou subkulturou, je pravděpodobné, že jeho budoucí kroky budou vést po boku ideových základů či charakteristik té dané subkultury. Též je skutečností, že životní styl není neměnnou konstantou. Jedinec je během svého života trvale ovlivňován novými skutečnostmi a jeho životní styl může procházet vývinem i změnou. V odborné terminologii se pak

¹¹ Srov. ADLER, A. *Porozumění životu*, s. 46.

¹² Srov. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*, s. 215.

¹³ Srov. KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Prostředí – člověk – výchova*, s. 153 - 154.

mohou rozlišovat pojmy životní styl, životní způsob a životní sloh. Manželé Hartlovi, zástupci psychologie, uvádějí, že životní styl je individuální souhrn postojů, hodnot a dovedností odrážejících se v činnosti člověka výrobní, umělecké a jiné. Zahrnuje síť mezilidských vztahů, výživu, tělesný pohyb, organizaci času, zájmy a záliby.

Rozbor výše zkoumané tematiky automaticky přináší otázky typu: Jaká specifika životního stylu nese přijetí subkultury straight edge? Je příslušnost jedince k subkultuře straight edge skutečně jeho niterním vyjádřením, nebo jde pouze o záležitost módy či trendu? Jak velkou změnu životního stylu museli jednotlivci přijmout, aby se mohli řadit mezi vyznavače straight edge? Čím jsou determinováni, proč zrovna příklon k tomuto směru? Co pro ně vlastně jejich subkulturní příslušnost znamená? A dá se efektivně využít např. k obchodním účelům znalost životního stylu jedince nebo skupiny?

1.2 Typologie životních stylů

V této kapitole nastíním několik možných klasifikací životních stylů. Nutno jedním dechem dodat, že typologie je tak různorodá, že nelze obsáhnout kompletně. Což potvrzuje i Duffková a dodává, že životní styly se časem mění, jsou tedy dočasné a později je nahradí

styly nové.¹⁴ Dle převažujících životních hodnot dělí Havlík životní styly do tří skupin:

1. „životní styl s **náplní studia** - četba, návštěvy divadel, výlety s cílem poznání aj.;
2. životní styl s **nejvyšší hodnotou hraní** - upřednostňují sportovci či nadšení sportovní fanoušci;
3. životní styl s **rozjímáním** - lze pozorovat o samotě nebo v komunitách, ze statistik vyplývá, že se jedná o samotáře, kteří nikdy svůj volný čas netráví s rodinou.“¹⁵

Romeiss-Strackeho typologie je vytvořena ve vztahu k proměně světa práce a volného času:

1. **pracovně** orientovaný životní styl
 - profesionální činnost je hlavním smyslem
 - života, volný čas slouží především k tělesné regeneraci a odpočinku

¹⁴ Srov. DUFFKOVÁ, J.; URBAN, L.; DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*, s. 131.

¹⁵ HAVLÍK, R.; HALÁSZOVÁ, V.; PROKOP, J.: *Kapitoly ze sociologie*, s. 74 – 80.

2. **hédonistický** životní styl

- životní zájmy jsou soustředěny do oblasti volného času,
- rodiny a soukromí, práce je nutná pro život a užívání volného času, který je
- znatelně orientován na konzum

3. **celistvý** životní styl

- usiluje o naprostou jednotu všedního dne, snaží se omezit
- oddělení oblasti práce a volného času, snaží se o smysluplné prožití činnosti v obou sférách – tento styl života lze chápat jako jistou alternativu k oběma předchozím.¹⁶

Francouzský sociolog Bernarda Cathelat, jenž vytvořil tzv. Socio-Styles-Systeme vytvořil obsáhlou klasifikaci životního stylu, podle které prováděl ve Francii výzkum v letech 1960 až 1990:

1. **Podnikavec** - v centru dění stojí práce-zaměstnání; má rád vše moderní, preferuje výrobky originálních značek; jeví zájem o aktuální informace o čemkoli a chce být vždy v obrazu.
2. **Utilitarista** - jeho smyslem života jsou domov; ctí tradice a rodinu; je pragmatický v kulturních zájmech; konzervativní, materialistický a regionalistický, ovšem jako spotřebitel je opatrný; uznává a věří autoritám.
3. **Ideál** - jeho přáním je klidný a pokojný život, pohodlné bydlení, dostatek volného času; pociťuje sebeuspokojení a vnímá velmi malý pocit solidárnosti s ostatními; rád výhodně nakupuje, vyhledává informace s praktickým efektem.
4. **Anarchista** - bývá proměnlivý a asociální; je to pesimistický a ironický pozorovatel, neuznává konzumní společnost, orientuje se na kulturní underground; jeví zájem o intelektuální kulturu a fantazii.
5. **Prospěchář - zbohatlík** - jeho životní styl je požitkářský; preferuje volný čas, dovolenou, narcistické sporty; usiluje o maximum osobního prospěchu bez ohledu na okolí, fascinuje ho science-fiction a fantaskní kultura; hledá informace pomocí masmédií, ale nečte a nemá rád knihy; jeho spotřeba je provokativní a orientovaná na nadstandard a luxus.
6. **Harlekýn sociálního divadla** - sleduje svoji existenci a má neustálou potřebu potvrzovat svou identitu; má zálibu v počítačových hrách; hledá audiovizuální a emocionální informace; rád šokuje druhé a je částečným exhibicionistou.¹⁷

¹⁶ Srov. VÁŽANSKÝ, M. *Základy pedagogiky volného času*, s. 50.

Po studii typologie životních stylů je na místě zamyšlení, zda je příslušnost k subkultuře straight edge celoživotním závazkem. Mohu být straight edge a zároveň zastávat hédonistický styl života? Může být stoupenec sXe zároveň tzv. prospěchářem, kterého ve své typologii definoval Cathelat? Je možné, aby se příslušník sXe stal takzvaným harlekýnem sociálního divadla a kde je ta hranice?

1.3 Dominantní životní styl

„Každá společnost potřebuje jednu dominantní reprezentaci skutečnosti. V tradičních evropských společnostech to byla církev, která stavěla jednotný obraz světa, poskytovala klíč k pochopení významu činů a událostí a označovala rozdíl mezi dobrým a špatným. Budeme jen malounko přehánět, když řekneme, že právě toto všechno dnes zastanou média. Polovina dospělých Čechů sedí denně více než dvě hodiny u televize a český občan přečte každý den aspoň jedny pěkně silné noviny – to vytváří dominantní způsob života.“¹⁸

Jaký je tedy ten dominantní, nebo chceme-li převládající styl života? Z médií i odborných publikací zaznívají teze, že současný životní styl většinové společnosti je zaměřen na spotřebu a je nazýván konzumním. Je tomu skutečně tak? Osobně si myslím, že ano. Spotřební styl života ovšem vidím jako nevyhnutelnou a v podstatě přirozenou společenskou tendenci. Už jen proto, že člověčenstvo vykonalo za poslední dekády obrovský posun kupředu. Ať se jedná o průmysl, zemědělství, vědy, informačních nebo komunikačních technologií atp. Spotřeba statků z okolí je nevyhnutelnou součástí našeho bytí. Knihy, ze kterých čerpám při tvorbě magisterské práce nebo počítač, pomocí kterého myšlenky zhmotňuji, by neexistovaly, kdyby nedošlo ke spotřebě prostředků na jejich výrobu. Spotřeba je v životě zkrátka přirozeností a jen lze sdílet názor Duffkové, Urbana a Dubského, kteří říkají, že *„k životu a do životního způsobu spotřeba neodmyslitelně patří – týká se to ale spotřeby, která je součástí života, prostředkem k dosažení něčeho.“¹⁹* Ovšem cyklus spotřeby/výroby tímto nekončí. Kasser²⁰ uvádí, že naše společnost více a více chrlí informace, že cesta ke spokojenému životu vede skrze bohatství, vlastnictví a prestiž.

¹⁷ Srov. DUFFKOVÁ, J.; URBAN, L.; DUBSKÝ, J., *Sociologie životního stylu*, s. 179-180.

¹⁸ MOŽNÝ, I. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*, s. 144.

¹⁹ DUFFKOVÁ, J.; URBAN, L.; DUBSKÝ, J., *Sociologie životního stylu*, s. 94.

²⁰ Srov. KASSER, T. *Materialism and its alternatives*. In Csikszentmihalyi, M.; Csikszentmihalyi, I. *A life worth living: contributions to positive psychology*, s. 200- 214.

To logicky nutnost spotřeby nadhodnocuje a díky ovlivnitelnosti společnosti míra konzumu tak roste až do oblundných měřítek. Jestliže se pak stává spotřeba cílem života a ne jako jeho prostředek, tak už hovoříme o spotřebitelství.

Maříková a kolektiv konstatují, že společnost, která staví spotřebu do středu svého zájmu, je označována jako společností konzumní a její kultura je pak nazývána jako kultura konzumu.²¹ Dle Duffkové, Urbana a Dubského je spotřebitelský (konzumní) životní styl specifickým životním stylem, jehož základní hodnotou a smyslem je konzum, který determinuje všechny oblasti života. Jednotlivec má sklony preferovat potřeby, které je možno uspokojit zbožím a postupně se na úroveň zboží modifikují i ty potřeby a hodnoty, které původně s konzumem vůbec nesouvisely. Jedná se o duchovní hodnoty a mezilidské vztahy.²² Tato tendence přeměny duchovních potřeb v hmotné se dá vypořádat u partnerských párů, kdy drahé dary mají kompenzovat absenci času nebo lásky, nebo ve vztahu rodič – dítě, kdy přehršel hraček nahrazuje opravdový zájem a péči rodičů o potomka.

Erich Fromm doplňuje tezi, že konzumní orientace na modus „mít“, případně „užít a odložit“ se dnes často stává obecným postojem k druhým lidem. Je potom vyobrazením mentality „užij si všechno, co se ti nabízí, nejlépe teď a hned!“²³ Kubátová hovoří o konzumním životním stylu ve spojitosti s konzumními postoji. Ty vedou člověka k přesvědčení, že musí sebe i svůj život stále zdokonalovat, musí překonávat vlastní nedostatky a jiné překážky. Jediné je ovlivněn reklamou, která mu poskytuje vzor, kým by měl být a jak vypadat. Každý produkt, který nám reklama předkládá, je spojen s určitým životním stylem. Ve výsledku nám reklama říká, jakým životním stylem máme žít.²⁴ Samotná reklama by ovšem neměla takový vliv na naše chování, kdyby nebyl obecný zájem již dobře zaveden a kdyby nakupování nebylo všedním faktem života. Přesvědčovací úsilí nejrůznějších agentur tak apeluje na již vžitý konzumní postoj a dále jej posiluje.²⁵

Zygmunt Bauman vysvětluje, že zaujímat konzumní postoj znamená chápat život jako linii problémů, jež lze detailně indentifikovat, rozčlenit a vyřešit. Věřit, že zvládnutí těchto problémů je naší povinností a že zanedbá-li člověk tuto povinnost,

²¹ Srov. MAŘÍKOVÁ, H. et al. *Velký sociologický slovník: II. svazek P-Z*, s. 755.

²² Srov. DUFFKOVÁ, J.; URBAN, L.; DUBSKÝ, J., *Sociologie životního stylu*, s. 94 – 95.

²³ Srov. FROMM, E. *Mít nebo být?*, s. 67.

²⁴ Srov. KUBÁTOVÁ, H. *Sociologie životního způsobu*, s. 57.

²⁵ Srov. BAUMAN, Z.; OGROCKÁ, J. *Myslet sociologicky*, s. 193 – 194.

nutně se proviňuje a musí se stydět. Úkolem jedince být přesvědčen, že každý problém má své řešení. Žít v předpokladu, že takové věci a návody k řešení jsou a lze je získat směnou za peníze. Ztotožňovat úkol naučit se umění žít a snahu osvojit si takovou dovednost, včetně pohotového nalezení návodu a následného přivlastnění.²⁶

Bauman dodává, že konzumní postoj pojí celý život s trhem. Ten problémy privatizuje, tudíž nejsou veřejné a úkoly individualizuje, nejsou brány jako společenské. Jedinec si vytváří prostřednictvím trhu osobní identitu, jelikož na trhu nachází vzory, jakým by mohl (měl) být. Vzory přicházejí do módy a zase z ní odcházejí. Jejich obliba je proměnlivá, tak jako trh obecně.²⁷

Francouzský filosof a sociolog Gilles se pozastavuje nad fenoménem konzumu v postmoderní společnosti. Tvrdí, že éra konzumu prostupuje celou společnost, která díky tomu zničila hodnotu i existenci zvyků a tradic. Toto nakonec spěje ke vzniku celostátní i mezinárodní univerzální kultury, která má položené základy na utváření umělých potřeb a shánění obchodně zaměřených informací. Masová spotřeba všeho a všech je potom příznačný rys života v současné - postmoderní době. Lidé se přestali vymezovat vůči jakékoliv společenské změně a začali uplatňovat i osobní transformaci v oblasti životního stylu.²⁸

Domnívám se, že dominantním životním stylem se nejvíce jeví styl konzumní. Už jen z toho důvodu, že spotřeba je samozřejmostí našich životů. Aby tato paralela platila, naše spotřeba musí být prostředkem k dosažení něčeho dalšího. Dle odborníků je, žel Bohu, realita taková, že společnost pojímá spotřebu čistě jako nástroj k dosažení vlastního blaha, neoperuje s ní v rámci dobra a přesahu pro lidstvo jako takové. Spotřeba se stává ústředním zájmem životního stylu, konzum je jeho smyslem a hlavní hodnotou. Mohla by vyvstat domněnka, že dominantní životní styl je až spotřebitelského ražení, orientován převážně na konzum. Tato tendence se přenáší i do mezilidských, kupříkladu partnerských, vztahů. Duchovní hodnoty jsou nahrazovány materiálními. Nositel tohoto životního stylu druhé osoby využívá pro svůj prospěch a následně po uspokojení potřeby „odkládá.“ Část vědců se kloní k tezi, že tento společenský jev mají z velké části na svědomí konzumně zaměřená média a reklamy, které ukazují jedinci, jak má vypadat a jakým má být. Ve výsledku přijímá

²⁶ BAUMAN, Z.; OGROCKÁ, J. *Myslet sociologicky*, s. 194.

²⁷ Tamtéž, s. 194.

²⁸ LIPOVETSKY, G.; BEGUIVINOVA, H. *Éra prázdnoty: Úvahy o současném individualismu*, s. 71.

vzory i identitu. S těmito hypotézami ne zcela souhlasí názor, který nepřisuzuje samotné reklamě tak zásadní vliv na chování člověka. Existují teze, že by propad konzumu nebyl tak značný, pokud by už nebyl obecný zájem dobře zaveden a kdyby nakupování nebylo všedním faktem života. Charakteristikou dnešní postmoderní doby je zničení hodnoty i existence zvyků a tradic. Vzniká univerzální kultura položená na základech umělé spotřeby. Lidé jsou pak neschopni se vymezit vůči jakýmkoliv společenským změnám.

V souvislosti s výše uvedeným Frommem a Gillosem mne napadá několik otázek. Pokud se modus „užít a odložit“ v dnešní době stává obecným postojem k druhým lidem, je například promiskuita nebo nezávazný sex symbolem konzumního života? Žijí jeho účastníci konzumním životním stylem? Jestliže éra konzumu zničila hodnotu i existenci zvyků a tradic, jsou jedinci nebo skupiny, které nedodržují zvyky a tradice nositelem na konzum zaměřeného životního stylu? Jak by při analýze odpovědi uspěli například stoupenci subkultury straight edge, jenž do jisté míry vystupuje proti společnosti a jejím charakteristikám? Může být člen takového vyhraněného společenského útvaru zároveň nositelem konzumního stylu života? Jsou organizované volnočasové aktivity nevědomým propadnutím konzumu?

1.4 Alternativní životní styl

Když už jsme hovořili o dominantním životním stylu, je zapotřebí se zabývat i jinými možnostmi, jakým způsobem se dá životní styl uchopit. Prostor této kapitoly bude vyhrazen životnímu stylu alternativnímu. V debatách a pojednáních o životním stylu se u nás od 90. let minulého století často užívají pojmy „alternativa“ a „alternativní“, a to jak na publicistické, tak odborné (sociologické) úrovni. Při bližším zkoumání podstaty této alternativity se nejčastěji ukazuje souvislost s životním prostředím a se zdravím. Další častý význam se váže na životní styl homosexuální menšiny, případně na jiné příznivce „nestandardních“ sexuálních vztahů. Do kategorie „alternativního životního stylu“ se také zahrnují praktiky životního stylu např. vegetariánů, squatterů, skinheadů, příznivců techna a dalších. Tudiž zpravidla početně menších skupiny, které jsou v nějakém aspektu svého životního stylu vyhraněny.²⁹

Díky popularitě tohoto tématu nám zdroje nejrůznější odbornosti velmi často podsouvají až lidovou hypotézu, že alternativním životním stylem žije v podstatě ten,

²⁹ DUFFKOVÁ, J. Životní způsob/styl a jeho variantnost (Malé zamyšlení nad tím, co všechno se může skrývat pod označením „alternativní životní styl“). In *Aktuální problémy životního stylu*, s. 83-85.

kdo dělá něco jinak, než je ve společnosti běžné. Slýcháváme pak o lidech, kteří jsou nositeli alternativního stylu života na základě toho, že nemají auto nebo domácnost vybavenou televizí, na zahradě mají miniaturní větrnou elektrárnu, nosí děti v šátku kolem krku místo toho, aby je vozili v kočárku, osvojili si dnes již nepoužívaná řemesla nebo se extravagantně oblékají. Nasnadě jsou otázky: Je tomu skutečně tak? Nejsou tyto klasifikace až podezřele jednoduché?

„Alternativou obecně se rozumí možnost volby mezi dvěma nebo více způsoby řešení (zpravidla protikladnými), volitelný způsob řešení, eventuálně v prostém významu možnost.“³⁰ Nutnou podmínkou pro alternativní životní styl je tudíž existence různých životních stylů, mezi kterými si může jedinec vybrat. Alternativní styl života poté můžeme považovat za životní styl volitelný. Jak už bylo naznačeno, alternativa se v obecném pojetí chápe buď v širším slova smyslu jako prostá možnost nebo v užším slova smyslu jako protikladná možnost. Varianta protikladnosti se často uplatňuje v souvislosti s životními styly subkultur, které se záměrně staví proti převažujícímu životnímu stylu ve společnosti.³¹ Životní styl těchto subkultur je alternativním životním stylem pouze v případě, že členové těchto subkultur výrazně projevují nesouhlas se základními hodnotami uznávanými většinovou společností³²

Pokud by stále nebylo dostatečně jasné to, co je vlastně podstatou alternativnosti v alternativních životních stylech, neboli co je vůbec možné označit za alternativní životní styl, můžeme v rozkrývání nejasností postupovat pomocí některých dílčích otázek.

1. Alternativní jak?
2. Alternativní k čemu?
3. Alternativní v čem?
4. V jakém směru alternativní?
5. Na základě čeho alternativní?³³

Dle Duffkové je vhodnější o alternativnosti mluvit v případech, kdy se životní styly liší v těch nejpodstatnějších, určujících prvcích a rovinách. Například „nepovažovat

³⁰ DUFFKOVÁ, J. Životní způsob/styl a jeho variantnost (Malé zamyšlení nad tím, co všechno se může skrývat pod označením „alternativní životní styl“). In *Aktuální problémy životního stylu*, s. 85.

³¹ DUFFKOVÁ, J.; URBAN, L.; DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*, s. 107.

³² Srov. DUFFKOVÁ, J. Životní způsob/styl a jeho variantnost (Malé zamyšlení nad tím, co všechno se může skrývat pod označením „alternativní životní styl“). In *Aktuální problémy životního stylu*, s. 87.

³³ Tamtéž, s. 87- 88.

*za nositele alternativního životního stylu člověka, který pouze ze svého jídelníčku vynechává maso a masné produkty, ale vegetariána, pro kterého je zásada „nejíst nic, co mělo tvář“ jen součástí mnohem širších praktik životního stylu, systému hodnot a zastávaných postojů“.*³⁴

Při otázce: „Co vede jedince ke ztotožnění se s alternativním životním stylem?“, se dostávám k problematice hodnot. Za dobrovolným rozhodnutím pro určitý alternativní styl života stojí zpravidla systém hodnot zmíněného jedince, resp. výrazné uznávání jisté hodnoty jako zásadní. Kvůli té je člověk ochotný podstoupit větší či menší rizika a tato hodnota samotný životní styl pak utváří.³⁵

Aby vůbec mohl alternativní životní styl existovat, je současně nutná i existence dalších nejrůznějších životních stylů, mezi kterými si může jedinec vybrat. Alternativu jako takovou je možno chápat jako pouhou možnost nebo jako protiklad. Za protikladnou možnost bývá obvykle považována inklinace k životnímu stylu té či oné subkultury. Ovšem pozor, životní styl těchto subkultur se dá považovat za alternativní pouze v případě, že jejich stoupenci výrazně projevují nesouhlas se základními hodnotami uznávanými většinovou společností. Dobrovolný přechod jedince k alternativnímu stylu života je dán povětšinou výrazným uznáváním jisté hodnoty nebo hodnot.

Stejně jako předchozí kapitola, tak i tato poskytuje mnoho otázek v rámci tématu celé práce. Mohlo by se říci, že stoupenci subkultury straight edge spadají do „sektoru“ nositelů alternativního životního stylu? Pokud ano, tak pomocí jakých argumentů můžeme takto soudit? Vymezují se vůči většinové společnosti? Inklinují k nějakým specifickým hodnotám, díky kterým vybočují z řady? Nese to pro ně nějaká rizika? Pokud stoupenci straight edge žijí alternativním životním stylem, jedná se o pozitivní nebo negativní konotaci?

1.5 Hodnoty a postoje

Jak jsem v předchozích kapitolách uvedl, životní styl je pevně spjat s hodnotami, postoji nebo hodnotovou orientací. Jelikož se budu v empirické části své práce u členů Straight Edge hodnotami a postoji zabývat, pokusím se je v následujících kapitolách teoreticky

³⁴ DUFFKOVÁ, J. Životní způsob/styl a jeho variantnost (Malé zamyšlení nad tím, co všechno se může skrývat pod označením „alternativní životní styl“). In *Aktuální problémy životního stylu*, s. 88.

³⁵ Srov. tamtéž, s. 88.

zpracovat. Protože se ve vědeckém světě chápání hodnot liší a je různorodé, rozhodl jsem se pro jejich definici a klasifikaci využít především pohledu filosofie, psychologie a pedagogiky. Postoje jsou pak plně v režii psychologie.

1.5.1 Definice hodnot

Filosof Max Scheler pracuje s myšlenkou, že hodnota není vztahem, ale specifickou kvalitou, protože vychází jediné a zcela z vnitřního stavu věci, a ne z nějakého vztahu k něčemu jinému ve světě. Hodnoty vytváří podstatu bytí, jsou absolutní a věčné. Tím, že hodnoty jsou apriorní, je člověk pouze jejich nositelem a vykonavatelem, nikoliv tvůrcem.³⁶ Naopak Blahoslav Zbořil vychází z názoru, že podstatou hodnoty je aktivita subjektu, resp. tendence, které z ní vyplývají. V této souvislosti odmítá každý přístup, který předpokládá, že hodnota má podobu jakési substance či vlastnosti, např. nejvyšší nadpřirozené hodnoty - Boha nebo absolutních norem.³⁷

Pro Zbořila hodnota není něco hmotně reálně existujícího, ale objevuje se ve vztahu, kdy posuzujeme určité kvality objektu na základě svých subjektivních kvalit. Hodnota objektu je sice podmíněna jeho objektivními kvalitami, stejně tak i kvalitami hodnotícího subjektu, ale samotné kvality objektu a subjektu ještě nezakládají příčiny pro vznik hodnoty jako takové. Až vztah, který vzniká mezi kvalitou objektu a kvalitou subjektu, dává teprve možnost ustavení hodnoty.³⁸

Zbořil dodává, že hodnota je ve svém nejzákladnějším pojetí vším, čemu nějakou hodnotu připisujeme, tedy vším, co má pro nás cenu. Tudiž všechny poznatky, které jsou učiněné z osobního přesvědčení a na základě subjektivní pravdivosti, zařazujeme do oblasti hodnot. Proto jsou hodnoty poznatkům předřazeny a mají širší pole působnosti. Každý pravdivý poznatek se proto může stát hodnotou, ale naopak, každá hodnota není poznatkem. Co je hodnotné pro mě, nemusí být hodnotné pro druhé.³⁹

Pohled filosofie rozšiřuje Kučerová, když rozděluje definici hodnot dle užšího a širšího slova smyslu. Mluvím-li o hodnotách v širším slova smyslu, mohu tím myslet vše, co člověku přináší uspokojení jeho potřeb a zájmů. Pokud mám na mysli hodnoty v užším slova smyslu, jedná se o základní kulturní kategorii, odpovídající vyšším

³⁶ Srov. ČAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*, s. 44.

³⁷ Srov. DOROTÍKOVÁ, S. *Filosofie hodnot*, s. 141.

³⁸ Srov. ZBOŘIL, B. *Problémy hodnot*, s. 181-182.

³⁹ Srov. tamtéž, s. 11.

normám ideálů, zejména mravním, sociálním a estetickým. Hodnotami myslíme nejen co je nutné a pro život potřebné a užitečné, ale také to, čeho si člověk váží, co obdivuje, ctí, co miluje, co je mu drahé, milé a blízké jeho srdci.⁴⁰

Pokud bychom chtěli na vymezení pojmu náhled psychologie, pomohou nám Hartlovi, kteří definují hodnotu jako „*vlastnost, kterou jedinec přisuzuje určitému objektu, situaci, události nebo činnosti ve spojitosti s uspokojováním jeho potřeb, zájmů. Hodnoty se vytvářejí a postupně diferencují v procesu socializace*“.⁴¹ Homola na toto téma říká, že hodnota je vše, čemu člověk připisuje jistou cenu. Hodnoty takto definované pak mají smysl výlučně v subjektivním pojetí z hlediska osobní prospěšnosti. Hodnoty tím pádem určují chování, které směřuje k získání žádoucího a vyhnutí se nežádoucímu.⁴²

Znatelný znak žádoucnosti je na definici hodnot dle Scheibeho, podle níž se hodnotové úsudky vztahují na to, co si člověk přeje, co považuje za nejlepší, co se miluje a co je třeba konat. Hodnoty sugerují přání, činnost, cíle, vášně, valence nebo morálku.⁴³ Zástupce pedagogiky E. Walterová, chápe hodnoty jako koncepty žádoucího, ať už z hlediska společnosti, skupiny nebo jednotlivce. Toto pojetí představuje hodnoty nikoli jako kategorie silové, které nejsou vnucovány, jsou nerepresivní, ale záleží více na subjektu, jak k určité hodnotě tíhne nebo se s ní identifikuje.⁴⁴

Nakonečný, jež uvádí, že události, které jsou prožívány a označovány za významné, získávají buďto kladnou či zápornou hodnotu. Hodnotami tak nerozumíme konkrétní reálně existující předměty, ale projevující se zájem subjektu o předmět, který může nabývat dvojitou formu, a to buď zájmu přiblížit se k danému předmětu, anebo se mu vyhnout. Hodnoty jsou pak vyvozovány nejčastěji z chování, které přináší jedinci jistý druh uspokojení.⁴⁵

Bedrnová je podobného názoru a tvrdí, že hodnoty nikdy nezrcadlí pouze objektivní význam věcí a jevů, ale převážně jejich subjektivní individuální smysl. Jsou posuzovány z hlediska prospěchu jedince nebo z hlediska širších sociálních skupin. Dodává, že

⁴⁰ Srov. KUČEROVÁ, S. *Člověk - hodnoty - výchova*, s. 45-65.

⁴¹ HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*, s. 192.

⁴² Srov. HOMOLA, M. *Motivace lidského chování*, s. 206.

⁴³ Srov. CAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*, s. 354.

⁴⁴ Srov. WALTEROVÁ, E. A KOL. *Úloha školy v rozvoji vzdělanosti*, s. 149.

⁴⁵ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Lidské emoce*, s. 109.

každý jedinec si vytváří svůj hodnotový systém a hierarchii hodnot, Tento hodnotový systém pak ovlivňuje jednání i prožívání jedince a je významným zdrojem motivace.⁴⁶

1.5.2 Klasifikace hodnot

Max Scheler, nám poskytuje své rozdělení a hierarchické uspořádání hodnot. Tato hierarchie má čtyři stupně. Nejnižší stupeň tvoří hodnoty příjemného a nepříjemného ve spojitosti se smyslovou motivací libostí a nelibostí. Někdy mohou být označovány jako hédonistické. Vyšší jsou hodnoty vitálního citění ve smyslu stupně životního pocitu, např. v protikladu toho, co je zdravé a nemocné, mladé a staré, vznešené a nízké. Nad vitálními hodnotami stojí hodnoty duchovní, mezi něž patří hodnoty morální, právní (spravedlnost), estetické (krása) i hodnoty pravdivého. Tyto hodnoty jsou nezávislé na stavu organismu. Pomyslný vrchol pyramidy tvoří hodnoty posvátna a neposvátna.⁴⁷

Druhým autorem, jehož klasifikaci hodnot považuji za důležitou uvést, je Stanislava Kučerová. Ta hodnoty rozděluje na přírodní, civilizační a duchovní, přičemž přírodní hodnoty se podle ní dále dělí na životní neboli vitální a sociální. Životní hodnoty odpovídají potřebám přírodní podmíněnosti a existence. Jsou výrazem tendence udržet a prosadit, uchovat a rozvinout život organismu, jedince i druhu. Patří sem naturální podmínky, svěžest, zdraví, zdatnost či fyzické a smyslové uspokojení. Sociální hodnoty vyplývají ze vztahu člověka k druhým lidem, který je dán přírodou, a dále k sobě samému. Člověk má potřebu asociace, touží po družnosti, kontaktu vzájemnosti, citové odezvě, chce milovat a být milován. Patří sem i touha po úspěchu či vážnosti své osoby ve společnosti. Civilizační hodnoty, které tvoří druhou kategorii hodnot, mají základy ve společenské organizaci, která začala už u prvotních elementárních skupin lidí. Máme na mysli komunikaci (jazyk, písmo, šíření informací), výrobu a směnu (různá charakteristika a stupeň rozvoje ve vědecko-technické a ekonomické oblasti). Poslední - třetí skupinu tvoří hodnoty duchovní. Tyto hodnoty uspokojují převážně potřebu integrace, vnitřní jednoty sebe sama, vůči společnosti i přírodě. Duchovní hodnoty také sdělují potřebu uvědomělého řádu života.⁴⁸

Dělení hodnot uvádí i Milan Nakonečný. V jeho pojetí se hodnoty dělí na materiální, sociální a duchovní. Materiální hodnoty se týkají bezprostředně naší

⁴⁶ Srov. BEDRNOVÁ, E. et al. *Psychologie a sociologie řízení*, s. 58.

⁴⁷ Srov. ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*, s. 213.

⁴⁸ Srov. KUČEROVÁ, S. *Člověk - hodnoty - výchova*, s. 72 - 73.

osoby. Zde můžeme jako příklad uvést jídlo nebo vlastnictví. Sociální hodnoty se týkají života jednotlivce ve společnosti. Patří mezi ně tedy hodnoty práce, přátelství nebo lásky. Ale samozřejmě také celá sociální infrastruktura: vzdělávání - školství, bezpečnost - policie a armáda, zdraví - nemocnice dostupnost zdravotní péče, kultura - tradice a normy historické atd. Duchovní hodnoty můžeme specifikovat jako intelektuální, morální a estetické.⁴⁹

Dobře pochopitelným způsobem rozebírá hodnoty Smékal: „*O hodnotách lze v psychologii uvažovat nejméně na 4 rovinách – hodnoty jako obecné cíle, o něž člověk usiluje, respektive jako smysl či cena, kterou objekt či událost má pro osobnost (štěstí, mír rodina atd.). Hodnoty jako prostředky, jejichž využíváním dosahujeme něčeho pro sebe významného (vzdělání, postavení v zaměstnání, poctivé jednání).*“⁵⁰

Známý psycholog V. E. Frankl rozděluje hodnoty na tvůrčí, zážitkové a postojové. Tvůrčí hodnoty jsou realizovány lidskou činností, tvorbou. Tyto hodnoty můžeme vidět v širokém spektru lidských činností. Jako příklad lze uvést vědeckou práci a vynalézavost až po běžné aktivity každodenního života. Každé lidské dílo má svůj význam, jeho hodnotu určují okolnosti, za jakých vzniklo a také samozřejmě míra nasazení, úsilí a zodpovědnost tvůrce. Čili, není podstatné, co člověk dělá, ale jak to dělá. Individuální rozdíly sociální, věkové, pohlavní, kulturní či jiné, přitom nemají na existenciální smysluplnost a tvořivost žádný vliv.⁵¹

Zážitkové hodnoty se uskutečňují v prožívání. Jsou realizovány v přijímání světa. Člověk díky nim zakouší dary života jako je láska, svoboda, může se ponořit do krásy přírody či umění. Pravděpodobně každý už zažil okamžik chvíli ve svém životě, kdy si třeba jen v duchu řekl: už jen pro tento okamžik, stojí za to žít. Právě toto je nejzářnější příklad hodnot zážitkových. Život se jeví jako smysluplný, i když není bohatý na tvorbu či zážitky. Frankl na podporu tohoto tvrzení uvádí hodnoty postojové. Možnost realizace těchto hodnot nastává pokaždé, když je člověk postaven proti nezměnitelnému osudu. Zde nejde pouze o to, že onen osud bere, nese, je ale důležité, jak ho nese. Frankl tuto teorii opírá hlavně o vlastní zkušenost z koncentračních táborů za druhé světové války. Říká zde tedy, že život má smysl, do posledních chvil lidského života, dokud je člověk na živu.⁵²

⁴⁹ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Lidské emoce*, s. 109.

⁵⁰ SMÉKAL, V. *Pozvání do psychologie osobnosti: Člověk v zrcadle vědomí a jednání*, s. 257.

⁵¹ Srov. CAKIRPALOGLU, P. *Psychologie hodnot*, s. 289.

⁵² Srov. FRANKL, V. E., *Lékařská péče o duši: základy logoterapie a existenciální analýzy*, s. 61–63.

K přemostění do následující kapitoly využijeme Nakonečného, který říká, že hodnoty působí jako silný motivující aspekt lidského jednání a zrcadlí se v postojích.⁵³ Pojem hodnota logicky vzbuzuje zájem všech vědních disciplín. Není divu, že filosofie, psychologie či pedagogika mohou zastávat rozličné definice a pojetí hodnot. Dozajista platí, že hodnoty jsou pevnými základy našich životů a naší společnosti. Hodnoty jsou jedinci vštěpovány během procesu socializace. Hodnotou je pro člověka vše, co má pro něj nějakou cenu. Zastávané hodnoty jsou pak zrcadlem jak jedince, tak společnosti.

Tato podkapitola podnítila vznik mnohé otázky. Existuje pro stoupence sXe nějaká hodnota, která symbolizuje je samotné, smysl jejich života? V jakém životním období a v jakém situačním kontextu si tuto hodnotu osvojili? Byla jim snad hodnotová orientace přidělena nějakým nadzemským činitelem? Sdílí stejné hodnoty jejich rodina nebo blízké okolí? Zastávají hodnoty s ohledem na sebe nebo na celou společnost? Co považují stoupenci sXe za hodnotu duchovní?

1.6 Postoje

I teoretické dotazování na postoje poskytuje vícero odpovědí. Protože jsou postoje, na rozdíl od hodnot, psychickým fenoménem, rozhodl jsem se odpovědím dopracovat pomocí předních českých psychologů.⁵⁴ „*Vztah k hodnotám tvoří obsah postojů, a tak může být pojem postoj vymezen jako hodnotící vztah; předmětem postoje může být cokoli, může to být bytost, věc, událost, idea atp. Postoj tedy vyjadřuje hodnocení objektu subjektem, které se pohybuje v kontinuu, jehož krajní póly tvoří naprosto pozitivní a naprosto negativní vztah.*“⁵⁵

Psychologové Výrost a Slaměník uvádějí, že postoj můžeme vnímat jako naučený psychický předpoklad, který jedince určuje vzhledem k podnětům, jež na něj působí, a k vztahování se vůči situačnímu okolí. Postoj v sobě zahrnuje tři složky: kognitivní, emotivní a konativní, které jsou závislé na hodnocení. Postoj je tím způsobem chápán jako hodnotící vztah. Postoj tedy vždy obsahuje více či méně kladný nebo záporný vztah k danému objektu.⁵⁶

⁵³ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Lexikon psychologie*, s. 195.

⁵⁴ Srov. VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie*, s. 153.

⁵⁵ NAKONEČNÝ, M. *Psychologie osobnosti*, s. 234.

⁵⁶ Srov. VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. *Sociální psychologie*, s. 153.

Dle Říčana se postoje mohou týkat i objektů, které samy o sobě mají nepatrný význam, a subjekt se s nimi setkává v životě běžně. Obecnější postoje jsou již více organizované a vyznačující se složitější strukturou. Za nejobecnější postoje pak lze pokládat hodnoty, respektive hodnotové orientace, které předurčují orientaci člověka v okolním prostředí, jeho jednání a tím i životní styl.⁵⁷

Nakonečný dodává, že pokud tedy postoje formulují vztah k hodnotám, je při jejich utváření nutná jistá míra orientace, vzniklá na základě zkušenosti. Postoje jsou výsledkem učení. Již v primární socializaci se utváří hodnotová orientace individua, která je nejprve zaměřena na smyslové vnímání hodnot a později se setkává s hodnotami svého sociálního okolí. Člověk si tedy pojetí dobrého a špatného osvojuje jednak na základě své subjektivní zkušenosti a jednak tím, co jeho sociálně kulturní prostředí určuje jako dobré a naopak jako špatné.⁵⁸

Nemělo by se opomenout, že postoje mohou upevňovat sebevědomí, přispívat k sebevyjádření či dokonce překonávat nejistotu a úzkost. Jsou významným činitelem v sebehodnocení a v utváření vlastní identity. Postoje jsou velmi odolné vůči změnám a díky tomu udržují jednotu sebepojetí.⁵⁹ Členové subkultur a hnutí jsou skrze hodnoty a postoje spjati s nejrůznějšími myšlenkovými směry. Je proto zajímavé tvrzení Nakonečného, jenž říká, že jedinec jen zřídka vykazuje tak vysoký stupeň jednoty postojů, že bychom o něm mohli říct, že se ve svém životě řídí jedinou ideologií nebo životní filosofií.⁶⁰

Díky reflexe tématu postojů si nadále dovoluji pracovat s tezí, postoje jsou odrazem hodnot. Těmi je ovlivněno sociální učení jedince a na základě zkušeností vznikají postoje. Postoj může být chápán jako hodnotící vztah a tedy vždy obsahuje více či méně kladný nebo záporný vztah k zaměřenému objektu. Jedinec obvykle ve svém životě není ve svých postojích pospolitý a neřídí se jedinou ideologií či životním směrem.

Kromě tezí vyvstalo několikero otázek. Bylo něčím specifické sociální učení, jenž ovlivňovalo zkoumané členy subkultury straight edge? Je na jejich postojích něco negativního? Dokáží se tuto negaci případně reflektovat? Co všechno svými postoji vyjadřují? Jsou jejich postoje stále nebo se mění?

⁵⁷ Srov. ŘÍČAN, P. *Psychologie osobnosti*, s. 105.

⁵⁸ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*, s. 143.

⁵⁹ Srov. tamtéž, s. 143.

⁶⁰ Srov. tamtéž, s. 143.

1.7 Hodnotová orientace

Hodnotová orientace je další součástí, která se výrazně podílí na životním stylu, kterým se poté daný jedinec ve společnosti charakterizuje a který si nese životem. Během našeho života si vytváříme systém hodnot a antihodnot. Hodnoty představují žádoucí a chtěné. Antihodnoty pak cosi co je nežádoucí, nechtěné, něco čeho si nevážíme. „*Struktura hodnot a antihodnot představuje komplex žádoucích a nežádoucích cílů, které ovlivňují celkové směřování osobnosti. Žebříček hodnot odpovídá hierarchii potřeb, protože potřeby motivují aktivity zaměřené na získání toho, co má pro daného jedince nějakou cenu.*“⁶¹

Dle Saka jsou hodnoty, hodnotová orientace, součástí energetické stránky osobnosti. Zahrnují například potřeby či zájmy, které jsou zdrojem motivace jednání člověka a určují směr jeho jednání. Hodnoty tvoří oproti potřebám motivaci více socializovanou a kultivovanou a mají silnější vazby na společenský systém. Výsledný obraz preferencí tvoří hodnotovou orientaci člověka. To znamená, že se musí sledovat nejen preference dílčích hodnot, ale i struktura vzájemných hodnotových vazeb.⁶² Propojením se zájmy, postoji a potřebami vytváří motivaci a určují směr jednání individua.⁶³

Duffková, Urban a Dubský hodnotovou orientaci vysvětlují tak, že se jedná v podstatě o hierarchii, do které řadíme hodnoty dle své důležitosti, významu. Jinak řečeno hodnotová orientace ukazuje to, co člověk ve svém životě upřednostňuje a naopak které hodnoty považuje za méně důležité.⁶⁴ Žebříček hodnot - hodnotovou orientaci, si člověk vytváří postupně během svého života. Konstruuje jí na základě toho, co prožil a na základě svých vlastností. Avšak jsou tu další faktory, které tvorbu hodnotové orientace individua ovlivňují:

- hodnoty a hodnotové orientace jeho nejbližšího okolí;
- hodnoty a hodnotové orientace dalších osob (berme v potaz vliv médií);
- hodnoty uznávané a preferovaná většinou společnosti celé společnosti (berme v potaz vliv médií).⁶⁵

⁶¹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.*, s. 292.

⁶² Srov. SAK, P. *Proměny české mládeže*, s. 65.

⁶³ Srov. tamtéž, s. 66.

⁶⁴ Srov. DUFFKOVÁ, J.; URBAN, L.; DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*, s. 141.

⁶⁵ Srov. tamtéž, s. 142.

Díky této faktorové analýze bylo získáno sedm faktorů, které vyjadřují obecnější hodnotové orientace:

1. **Profesně-rozvojová hodnotová orientace** - tento faktor zahrnuje hodnoty jako např. vzdělání, rozvoj vlastní osobnosti, profesní úspěch, seberealizace díky poznávání atp. Nositelé této orientace mají aktivní přístup k životu.
2. **Egoisticko-materialistická hodnotová orientace** - druhý faktor vyjadřuje hodnoty majetku, finančních podmínek, podnikání, společenské prestiže aj. Osoby, kterých se tato hodnotová orientace přímo velice usilují o sebeprosazení a bytí v centru pozornosti. Nejednají ve prospěch společnosti, jejich konání se soustředí na pouze na vlastní profit. Obecným cílem je získávání majetku a moc.
3. **Globální hodnotová orientace** - třetí faktor pracuje s obecným zájmem lidstva. Zdraví je zde pak vnímáno jako nejvyšší hodnota každého jedince.
4. **Reprodukční hodnotová orientace** - čtvrtý faktor zastupuje hodnoty, jako jsou rodina, potomstvo, láska, partnerství. Pojímá zájem lidského rodu na svém zachování cestou biologické reprodukce. Produkuje prostor pro růst a socializaci potomstva.
5. **Liberální hodnotová orientace** - mezi hodnoty, které pátý faktor zahrnuje, můžeme zařadit svobodu, demokracii, soukromé podnikání, vlastnictví atp. Důraz je kladen na hodnotu lidské svobody, která obecně znázorňuje podstatu liberální hodnotové orientace.
6. **Sociální hodnotová orientace** - tímto faktorem jsou zastoupeny hlavně hodnoty veřejně prospěšné práce a politické angažovanosti. Nositel hodnotové orientace má tendenci k překračování sebe sama, ke vztahu k druhým lidem, interakcím s nimi, primárním sociálním skupinám a k lidským pospolitostem. Je směřován k sociální integraci.
7. **Hédonistická hodnotová orientace** - poslední faktor vyjadřuje hodnoty jako například zájmy, hobby, přátelství i lásku. Tato orientace je alternativou k cílení na rodinu, společnost, profesi shromažďování majetku. Důležitou součástí této orientace jsou mezilidské vztahy. Jedná se ovšem o vztahy, které jedince nesvazují.⁶⁶

⁶⁶ SAK, P. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*, s. 78-80.

Když se přesuneme z teorie do praxe, můžeme využít konkrétních empirických šetření, které se hodnotami přímo zabývají. Ty například provádí Centrum výzkumu veřejného mínění, které mapuje důležitost hodnot u populace již od devadesátých let, přičemž nejaktuálnější výsledky šetření pochází z června roku 2014. Při pohledu na výsledky můžeme zjistit, že se na předních příčkách pomyslné výsledkové listiny pravidelně umísťuje hodnota zdraví.⁶⁷ To potvrzuje i Sak, který se ovšem v průzkumu zaměřil na hodnotovou orientaci adolescentů.⁶⁸

V kontextu těchto faktů se nemohu zbavit dojmu, že výsledky šetření úplně neodpovídají skutečnosti nebo dotazovaní nechápou význam pojmu „zdraví“. Jak si potom máme vysvětlit, že velká část populace, napříč věkovými kategoriemi, holduje kouření a nadměrné konzumaci alkoholu. Alkohol se stal v naší společnosti samozřejmostí a z určitého pohledu i její charakteristikou. Rodinné oslavy se bez kvalitních zásob alkoholu neobejdou a jejich součástí často bývá i jakási tolerance s pousmáním pro konzumaci alkoholu mládeže. Pro mladší generaci je bohužel typická i hojná konzumace dalších, nealkoholových drog. Trendy vlna „pocitivých“ hamburgerů bojuje o nadvládu nejen ve fast foodech, ale proniká i do restaurací. Uzeniny jsou hojným doplňkem stravy. Kromě front v uzenářstvích a masnách je zajímavá i skutečnost, že existuje např. minimální výběr bezmasých baget, které jsou častokrátě zakupovány právě studenty. Obávám se, že na tomto trendu nic nezmění ani (poněkud opatrné) prohlášení tiskového mluvčího WHO (Světová zdravotnická organizace) Gregory Härtla, které se týká průmyslově zpracovávaného masa (maso, které prošlo procesem solení, nakládání, uzení nebo některým stupněm konzervace) a nezpracovaného červeného masa. Härtl řekl, že „*snížení spotřeby těchto produktů může snížit riziko rakoviny tlustého střeva*“.⁶⁹

Mimo jiné bylo zjištěno, že „*denní konzumace 50 gramů průmyslově zpracovaného masa zvyšuje pravděpodobnost onemocnění rakovinou tlustého střeva o 18 procent*“.

⁶⁷ Srov. Centrum výzkumu veřejného mínění. *Jaké hodnoty jsou pro nás důležité – červen 2014?*. [online]. 17.7.2014 [cit. 2016-01-20]. Dostupné z: <<http://cvvm.soc.cas.cz/vztahy-a-zivotni-postoje/jake-hodnoty-jsou-pro-nas-dulezite-cerven-2014>>

⁶⁸ Srov. SAK, P. *Proměny české mládeže*, s. 69.

⁶⁹ Srov. HÄRTL, G. WHO. *Links between processed meat and colorectal cancer*. [online]. 28.10.2015 [cit. 2016-01-20]. Dostupné z: <<http://www.who.int/mediacentre/news/statements/2015/processed-meat-cancer/en/>>

Světová zdravotnická organizace zařadila takové výrobky na seznam karcinogenů vedle například kouření nebo azbestu⁷⁰. Zajímavé je i to, že „WHO explicitně srovnala rizika konzumace tlačenky s rizikem kouření či pití alkoholu. Rakovině způsobené nadměrnou konzumací masných výrobků podlehne na světě každý rok 34 tisíc lidí. To je 30krát méně, než kolik lidí zemře na rakovinu způsobenou kouřením, a 17krát méně než v souvislosti s nadměrným pitím⁷¹“.

Subkultura straight edge se vyznačuje tím, že odmítá konzumaci alkoholu, drog a holduje vegetariánství nebo veganství. Napadá mne otázka, zda je možné, aby se (i na základě zjištěných faktů) většinová společnost inspirovala životním stylem subkultury? Nebavím se zde o přijetí ideologie, ale o inspiraci v rámci zachování dobrého zdraví. Dále se nemohu zbavit myšlenky, jestli by pro většinovou mládež nebyla filosofie straight edge zajímavou alternativou. Mladého člověka obecně, studenta zvláště, odjakživa považuji za osobu, do které je vkládána velká naděje ve smyslu schopnosti vykonat zásadnější změnu. Proč se tedy nevyomezit a neudělat změnu v tomto ohledu? Sak může na mé řádky hbitě zareagovat. Tomu se zdá, že v současnosti není mládež nositelem změny, jako tomu bývalo v minulosti. Současná mládež je pragmatictější a podléhá komercializaci. Z hlediska pohlaví jsou to spíše dívky, které se přibližují modelu „globální mládeže“ jako reflexe celkového procesu globalizace. Současná mládež nebojuje proti spotřební společnosti dospělých. Často volí jako nejlepší možnost úniku do světa supermarketizace.⁷²

I přes toto tvrzení jsem minimálně v oblasti mládeže optimistou. Z vlastní praxe vím, že pokud je s adolescenty vhodně pracováno, lépe řečeno, jestliže je cílené působení edukátora na edukanta pojímáno nejen zodpovědně a zajímavě, ale i s ohledem na individualitu dotyčného, je možné s postoji a hodnotovou orientací mládeže úspěšně pracovat. Jistě, práce je to obzvláště složitá, ale klíč k pozitivnímu výsledku existuje. Chtěl bych podotknout, že nenabádám k vstoupení do řad subkultury straight edge. Pouze pracuji s myšlenkou, že je přeci obecně prospěšné vzdát se látek, které nám ničí zdraví a přitom žít zajímavým a v určitém pohledu atraktivním stylem života.

⁷⁰ ŠENK, M.. Uzeniny a maso přispívají ke vzniku rakoviny. Brusel to chce řešit. *Hospodářské noviny*. [online]. 27.10.2015 [cit. 2016-01-20]. Dostupné z: <<http://archiv.ihned.cz/c1-64789620-uzeniny-a-maso-prispivaji-ke-vzniku-rakoviny-brusel-to-chce-resit/>>

⁷¹ Tamtéž.

⁷² Srov. KRAUS, B. *Středoškolská mládež a její svět na přelomu století*, s. 61.

Z předchozího bádání vyplynulo, že hodnotová orientace je jakýmsi ukazatelem toho, co ve svém životě upřednostňujeme, respektive jaké hodnoty jsou pro nás důležité a méně důležité. Pomyslný žebříček hodnot postupně vzniká během našeho života. Na utvoření hodnotové orientace mají vliv naše životní zkušenosti, osobnostní vlastnosti, ale i hodnoty a hodnotové orientace našich nejbližších, osob, se kterými přicházíme do styku nebo hodnoty zastávané většinovou společností. Čím dále tím více se hovoří o vlivu médií na hodnotovou orientaci jedince.

Už název kapitoly nabádá ke vznesení otázky, jaké hodnoty jsou pro členy subkultury straight edge nejdůležitější? Jak by vypadala jejich pyramida nebo žebříček hodnot? Je obecně možné, aby se většinová společnost inspirovala od subkultury? Může být subkultura straight edge v nějakém smyslu vzorem pro mládež? Co bylo pro stoupence sxe impulsem, že změnili preferenci svých hodnot? Pro plynulý přechod k dalšímu, souvisejícímu tématu se dovolím opřít o Sakovo tvrzení, a sice že hodnotová orientace ovlivňuje mimo jiné i náš způsob trávení volného času.⁷³

1.7 Volný čas

Pomyslné přemostění pomocí Petra Saka do této kapitoly řeklo, že volný čas souvisí s životním stylem každého člověka a je ovlivňován jeho hodnotami a hodnotovou orientací. Jedná se o důležitou oblast života každého z nás. Obzvláště v dnešní době je pojem volný čas neustále skloňován v nejrůznějších souvislostech, dalo by se říci, že je jedním z fenoménů současné společnosti. Ale co si představit pod pojmem „volný čas“? Jaké má funkce? Jak na tuto oblast pohlíží věda? Nejen těmito otázkami se bude zabývat následující podkapitola. Z větší části se budu opírat o práce autorů, se kterými jsem se setkal již při bakalářském studiu pedagogiky volného času.

1.7.1 Vymezení pojmu „volný čas“

Uchopení termínu „volný čas“ je ze strany odborné veřejnosti různé, ne vždy shodné. Ještě než vymezení výše zmíněného pojmu přistoupím, považuji za důležité upřednostnit pohled na termín „čas“, respektive jeho rozdělení. Pro další pokračování je důležitý přístup Opaschowského, který rozděluje čas na pracovní a volný.⁷⁴ Termín volný čas je sice zmiňován například již u Aristotela, který ho věnuje uměleckým,

⁷³ Srov. SAK, P. *Proměny české mládeže*, s. 81.

⁷⁴ Srov. OPASCHOWSKI, H. *Pedagogik der freien Lebenszeit*. s. 110.

vědeckým a filosofickým činností, ale my budeme dále pokračovat německými autory, kteří jsou důležití i pro autory tuzemské. Kupříkladu Giesecke tvrdí, že pojem „volný čas“ vznikl v období industrializace a poněkud negativně ho definuje jako zbytkový čas, který jedinci zůstal k dispozici až po zajištění jeho denní práce.⁷⁵ V pozitivním až vzletném slova smyslu vidí volný čas Nahrsted, který ho pojímá jako čas svobody.⁷⁶

Německý filosof a sociolog Habermas, pro nějž je volný čas osvobozením od práce a současně dodává důležitou tezi, že volný čas je i okamžikem pro seberealizaci individua.⁷⁷ Pokud se plynule přesunem k autorům českým, jako prvního bych rád zmínil Břetislava Hofbauera, který mimo jiné na výše zmíněné autory navazuje. Hofbauer volný čas chápe jako „čas, kdy člověk nevykonává činnost pod tlakem závazků, jež vyplývají z jeho sociálních rolí, zvláště z dělby práce a nutnosti zachovat a rozvíjet svůj život“.⁷⁸

Dle Hofbauera se jedná o čas, který „zbývá po splnění pracovních i nepracovních povinností“.⁷⁹ Podobným způsobem pracuje s pojmem i Pávková, která taktéž zdůrazňuje kontrast volného času s časem práce a povinností.⁸⁰ Odkaz kladného a záporného pojetí volného času přebírá i Průcha, jehož slovník pozitivně definuje volný čas jako „čas, se kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů“ a v negativním protipólu je uváděn jako „doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovanému práci, péči o rodinu a domácnost a péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku)“.⁸¹ Český pedagog Jiří Němec pojednává o tom, že volný čas je „čas, v němž je člověk sám sebou, nejvíce patří sám sobě, kdy koná převážně svobodně a dobrovolně činnosti pro sebe, popř. pro druhé, ze svého vnitřního popudu a zájmu“.⁸²

⁷⁵ Srov. GIESECKE, H. *Leben nach der Arbeit. Ursprünge und Perspektiven der Freizeitpädagogik*, s. 14.

⁷⁶ Srov. NAHRSTED, W. *Freizeitpädagogik in der nachindustriellen Gesellschaft*. s. 10.

⁷⁷ Srov. OPASCHOWSKI, H. *Pädagogik der Freizeit, Grundlegung für Wissenschaft und Praxis*, s. 84-86.

⁷⁸ HOFBAUER, B. *Děti mládež a volný čas*, s. 13.

⁷⁹ Tamtéž s. 13.

⁸⁰ Srov. PÁVKOVÁ, J. et al. *Pedagogika volného času*, s. 15.

⁸¹ PRŮCHA, J. WALTEROVÁ, E. MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*, s. 274.

⁸² NĚMEC, J. et al. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*, s. 17.

Volný čas je sice opačné polarity k práci, zodpovědnosti a povinnostem, avšak znamená také hodnotu pro jedince z individuálního hlediska. Je totiž také prostorem pro osobní seberealizaci a rozvoj jedince. Smyslem volného času totiž neměl být jen relax či zábava, ale také zušlechťování duševních a fyzických kvalit. Současně se mohou ptát, je volný čas skutečně „časem svobody“, jak říká Nahrsted? Pohlíží společnost na volný čas negativně či spíše pozitivně, tedy vnímá ho jako čas, který nám zbyl po práci a splnění našich povinností nebo jako prostor pro seberealizaci a vlastní rozvoj? Jakou symboliku má pro členy subkultury straight edge pojem volný čas?

1.7.2 Funkce volného času

Vymezení funkcí volného času je různorodé, na tuto oblast volného času panuje názorová barvitost jak na vědecké scéně domácí, tak zahraniční. Základním kamenem rozvahy nad funkcemi volného času je pro mne vědecká činnost francouzského sociologa volného času Joffre Dumazediera, který již v sedmdesátých letech minulého století rozlišuje tři základní funkce volného času na odpočinek, rozptýlení a rozvoj osobnosti. Dovolím si tvrdit, že Dumazedier byl inspirací pro Hofbauera, který uvádí velmi podobné, taktéž tři, základní funkce volného času:

1. **zábava** - rozptýlení, regenerace duševních sil, kompenzace
2. **odpočinek** - regenerace fyzických sil
3. **rozvoj osobnosti** - upevňování znalostí, vědomostí, vytváření něčeho nového.⁸³

Otakar Jíra s tímto vymezením funkcí v zásadě souhlasí a trio mění na kvartet díky dodatečné funkci, kterou nazývá *preventivní*. Ta v praxi zastupuje účelné nakládání s volným časem.⁸⁴ Klasifikaci funkcí volného času zakončím pomocí německého pedagoga Opaschowského, který nabízí široké teoretické zpracování této oblasti volného času. Všech osm funkcí tvoří funkční celek, který pracuje na základě vztahu jedince a společnosti. Jednotlivé funkce volného času pak tyto:

1. **rekreace** - zotavení se s důrazem na zdraví, osvěžení se, shromažďování sil, psychické uvolnění, všeobecně příjemný pocit;
2. **kompenzace** – vědomé užívání si života, rozptýlení, potěšení, vyrovnání nedostatků, odpoutání se od splnění vytyčených cílů, zřeknutí se norem, odstranění námahy;

⁸³ Srov. HOFBAUER, B. *Kapitoly z pedagogiky volného času: soubor pojednání o volném čase a jeho výchovném zhodnocování*, s. 13.

⁸⁴ srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*, s. 2.

3. **edukace** – vzdělávání, poznávání, užívání nového, učení se jednat v různých rolích, potvrzení sebe sama, důraz na vlastní silné „já“ a změnu osobnosti;
4. **kontemplace** - klid, sebevědomí a rozjímání, vyrovnanost, čas pro sebe samého, autoreflexe, pocit individuality a její nalezení, získání odstupu od vlastní osoby, zbavení se stresu;
5. **komunikace** - touha po kontaktu, sdělování a družnosti, snaha o zbavení se samoty, láska, čas pro jiné, sociální vztahy, sexuální kontakty, společné zážitky s okolím;
6. **integrace** – kolektivní fungování jedince, touha po společnosti a vytváření skupin, vzájemná podpora a prožívání skupinové atmosféry, potřeba stability a sociálního bezpečí, vztahy v rodině, hry, nutnost důvěry a „brání“ ohledu;
7. **participace** – aktivismus, angažovanost, hledání možností pro vlastní iniciativu a potvrzení sebe sama, naplnění společenských cílů, účast na dění, spoluodpovědnost, spolupráce a solidarita;
8. **enkulturace** – touha po vlastním kreativním rozvoji, nezávislém růstu schopností, prosazování subjektivních myšlenek, účastí kulturním životě, individuálním tvůrčím uplatnění, podpora iniciativy.⁸⁵

Dumazedier, Hofbauer a Opaschowski. To jsou osoby, které se zásadním způsobem ovlivnili pohled vědy na funkci volného času. Pro životní praxi je podstatné, aby jedinec využíval všech funkcí rovnoměrně a udržoval v oblasti volného času harmonii. Je tomu ale skutečně tak nebo snad nějaká konkrétní funkce volného času vyčnívá? Jaká funkce volného času je nejvíce využita stoupcem subkultury straight edge? Může se seberealizace jedince změnit v jeho sebezahleděnost, případně v jakém okamžiku se tak stane? Jde vůbec seberealizaci a sebezahleděnost či sobectví oddělit?

1.7.3 Faktory ovlivňující volný čas

Vesměs všichni odborníci, pracující napříč vědeckými disciplínami, se shodují, že důležitým faktorem ovlivňujícím osobnostní a sociální vývoj jedince jako takového, je **rodina**. Tento činitel se tedy týká především osob mladších, ve vývinu. Rodina se jako základní sociální skupina podílí na formování osobnosti a hodnotového žebříčku

⁸⁵ Srov. OPASCHOWSKI, H. *Freizeitpädagogik in der Schule: aktives Lernen durch animative Didaktik*, s. 71-74.

mladého člověka, utváří jeho mravní povědomí a měla by být ku prospěchu při jeho rozhodování o dalším životním směřování. V minulých kapitolách jsme si říkali, že hodnotová orientace jedince souvisí i s jeho životním stylem a trávením volného času. Můžeme tedy dedukovat, že rodina je podstatným faktorem v ovlivňování volného času individua.

Hofbauer v tomto ohledu říká, že „rodina jako primární sociální skupina je pro většinu dětí a mladých lidí také prvotním prostředím volnočasového života“.⁸⁶ Hájek doplňuje, že „činnosti, které si dítě vybírá, jsou dány v nemalé míře nejen množstvím volného času, osobnostními předpoklady dítěte, nýbrž i tím, jaké hodnoty rodina uznává jako důležité, finančními možnostmi rodičů a jejich představami, jakým způsobem by mělo jejich dítě svůj volný čas trávit. Často se v této sféře promítají i nenaplněná přání rodičů a jejich vlastní tížadost. To může mnohdy dítě povzbudit k vyšším výkonům nebo naopak v něm vyvolat pocit méněcennosti.“⁸⁷

Rodina v dnešní době disponuje velkým prostorem v oblasti realizace volného času dětí a mládeže. Měla by vytvářet příznivé podmínky pro volný čas a předpokládá se její zájem o to, aby děti mohly svůj volný čas trávit pestře a smysluplně. Rodina má roli inspirátora, podporovatele i realizátora volnočasových aktivit. Vlastní velký výchovný potenciál a zároveň nese poslání učit svoje děti k volnému času.⁸⁸

Škola

Škola by jakožto instituce měla vytvářet předpoklady pro úspěšný vstup dětí a mládeže mimo jiné i do volnočasového života. Dobrovolná účast dětí a mládeže na volnočasových aktivitách školy přispívá k postupnému rozvoji individuálních předpokladů účastníků a jejich zájmového vzdělávání. Tato činnost školy plní výchovně vzdělávací, kulturní a sociálně preventivní, zdravotní (regenerační a relaxační), oddechovou a kompenzační funkci.⁸⁹ Aby se tento teoretický predikt stal realitou, je zapotřebí, aby ve škole pracovali fundovaní, oduševnění a upřímně zapálení pedagogičtí pracovníci.

Vrstevníci

Obvykle se jedná o osoby blízkého věku, podobných zájmů, nepřilíš rozdílného sociálního statusu. Vzniká tzv. vrstevnická skupina, jejíž počátek bývá častý v místě

⁸⁶ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*, s. 57.

⁸⁷ HÁJEK, B. et al. *Děti, vedoucí, volný čas*, s. 30.

⁸⁸ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*, s. 57.

⁸⁹ Srov. tamtéž, s. 66.

bydliště a poté pole její působnosti rozšiřuje dále. Vývojová psycholožka Vágnerová tvrdí, že vznik vrstevnických skupin naplňuje potřebu člověka navazovat neformální mezilidské kontakty, potřebu stimulace, orientace a smysluplného učení, citové jistoty a bezpečí. Členství ve skupině tak poskytuje pocit určitého zázemí a ochrany, kompenzuje sociální a citovou deprivaci.⁹⁰

Tyto skupiny pak jedincům častokrát (do jisté míry či zcela) nahrazují rodiče nebo jsou jakýmsi orientačním bodem-pilířem, o který se mladý člověk může opřít, ze kterého může vycházet při poznávání sebe sama i okolní společnosti. Souhlasím tedy s Hofbauerem, který říká, že „*vrstevnické skupiny zůstávají trvalou součástí života mladých lidí a zachovávají si značný výchovný potenciál*“.⁹¹ Není tedy s podivem, že vrstevnická skupina je důležitým faktorem, jenž ovlivňuje volný čas.

Média

Jedním ze symbolů dnešní doby je až neskutečně rychlý přenos informací. Tato skutečnost je dána značnou technologickou vyspělostí, jejíž statut je posouván výš a výš s každým vývojovým pokrokem na poli informačních technologií. Jelikož informace je jedním z fundamentů existence médií, není divu, že se vývojový pokrok podepsal i zde. Sociolog Sak potvrzuje jejich velký význam u mládeže a považuje média za důležitou socializační instituci, které nelze upřít pozici v procesu socializace mládeže.⁹²

Pozitivní význam médií nelze popřít. Pro děti a mládež jsou média zdrojem informací o světě kolem, o dospělých a o svých vrstevnících. Mladí pak uspokojují a rozvíjejí své zájmy, inspirují se pro doposud nepoznané volnočasové aktivity a zároveň skrze média a technologie prožívají různé druhy emocí od napětí až k radosti. Poněvadž média vytvářejí virtuálně takové možnosti uspokojení některých potřeb, tvoří svébytnou a důležitou oblast zájmové činnosti, která zasahuje v různé míře prakticky každého.⁹³

Média mohou mít samozřejmě i vliv negativní. Nejen mladý jedinec se nemusí v přívalu informací hbitě orientovat, tříditi je a verifikovat. Konzument může být tedy nejen mystifikován, ale i účelně směřován dle záměru toho či onoho média. Samozřejmě jsou zde i bezpečnostně morální rizika. Dalším rizikovým faktorem je jakési pohlčení jedince obsahy či vytvořeným umělým prostředím, které z pole zájmu

⁹⁰ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, s. 285.

⁹¹ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*, s. 99.

⁹² SAK, P. *Proměny české mládeže*, s. 89.

⁹³ HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*, s. 129.

dotyčného vytlačí ostatní možné způsoby trávení volného času, nežli jsou spjaty s daným médiem. Na toto navazuje Sak jenž říká, že důležitým smyslem výchovy je poskytnout osobám takový potenciál životního stylu a naplnění volného času, aby přirozené prostředí nebylo usurpováno a vytlačováno prostředím mediálním a následně i virtuální realitou.⁹⁴

Existují samozřejmě i další odborníci, kteří zmiňují i jiné faktory ovlivňující volný čas jedince. Například Vladimír Spousta uvádí činitele jako: věk, pohlaví, fyzickou kondici a zdravotní stav, psychickou kondici či profesní zakotvení a příslušnost ke společenské vrstvě.⁹⁵ Rodina, škola, vrstevníci a média jsou hlavními činiteli, které ovlivňují volný čas člověka, ale zároveň by se mohlo jednat i o symbolické mety postupného začleňování jedince do společnosti. Je opravdu velmi důležité, aby každý pomyslný stupeň byl zastoupen oduševněným, morálně korektním a kreativním vzorem, ať už se jedná o rodiče, nejlepšího kamaráda nebo pedagoga volného času. Jen v takovém případě bude jedinec nakládat s volným časem v kladném slova smyslu a efektivně. Závěrečné řádky s sebou opět přinesly mnohé otázky. Mohou současní rodičové působit jako inspirátoři ve volném času pro své děti? Není přihlašování dětí do organizovaných zájmových kroužků silně konzumní tendencí? Má mladý člověk šanci sám projít bez úhony selekcí kvalitních a závadných obsahů, které podávají média? Jaký faktor nejvíce ovlivňuje volný čas stoupců subkultury straight edge?

1.7.4 Negativní jevy ve volném času

Volný čas je fenoménem jak společnosti jakožto celku, tak i osobního života každého individua. Je tak automaticky vystaven nejružnějším podnětům, vlivům, výzvám a činitelům. Faktory ovlivňující volný čas pak mají kladnou, ale i zápornou konotaci. Ve volném čase vznikají jak jevy pozitivní, tak i negativní. V předchozí kapitole jsem se zaostřil na několik faktorů ovlivňujících volný čas. Přiblížme si situaci u výše zmíněných činitelů, při které vznikají negativní jevy, vyskytující se ve volném čase jedince.

Sak zmiňuje dva typy **rodiny**, ve kterých negativní jevy nejčastěji vznikají. Jedná se o rodinu s existenčními a finančními problémy a rodinu, která má naopak financí

⁹⁴ SAK, P. *Proměny české mládeže*, s. 89.

⁹⁵ SPOUSTA, V. *Teoretické základy výchovy ve volném čase: úvod do studia pedagogiky volného času*, s. 48-51.

nadbytek a po materiální stránce nestrádá. Rodinné klima bývá tedy narušeno výraznými materiálními přebytky a nedostatky, opadající aktivitou samotných rodičů, zeslabováním citových vazeb, tělesnými tresty, konflikty, ztrátou rolí rodičů a absencí vzorů.⁹⁶

Ve **škole** je největší negativní tendencí šikana. Jedná se o skrytou formu dlouhotrvajícího fyzického či psychického teroru jedince ze strany spolužáků. Jedinec hraje v šikaně různé role - od oběti, přes ochránitele až po agresora.⁹⁷ Mladý jedinec se v mimo jiné i díky povinné školní docházce dostává prvně do masivního kontaktu s **vrstevníky**. Díky vrstevnické skupině je „pod náparem“ kvantitativně neověřených a závadných informací, extremistických postojů a ideologií. Jedinec má také z velké většiny první možnost ovlivnit svůj volný čas aplikací nějaké návykové látky nebo prožít svou první sexuální zkušenost.⁹⁸

Vzniklé negativní jevy ve volném čase ovlivněném **médií** jsme již v předchozí podkapitole zmínili včetně možné minimalizace těchto tendencí pomocí mediální výchovy. Snad by bylo ještě dobré zmínit, že média jsou častokrát ze spekulativních důvodů pomocnou rukou k zabřednutí do konzumního stylu života. Samotná mediální výchova očividně spásným řešením být nemůže. Velmi podstatný je zodpovědný přístup rodiny a všech, kteří s dotyčným přicházejí do styku a mají na něj vliv. Je tedy zapotřebí reflektování kvality proudících a přijímaných informací všemi zúčastněnými.

Tyto negace ve volném čase a jejich vzniklé důsledky častokrát řeší pedagogové. Oblast volného času je pak pro ně doslova bojovým polem, ještě více pak pro pedagogy volného času. O nutných kvalitách pedagoga volného času toho bylo napsáno mnoho. S nadsázkou řečeno, mělo by se jednat o osobu, která je jako Sókrates ochotna pro poslání udělat vše, přičemž je v sobě schopna nést a užít archetyp renesance a kreativity. Nietzsche by možná kroutil hlavou, přesto takoví pedagogové volného času existují. Je ovšem velmi nešťastné, že jsou nuceni pracovat s omezenými kompetencemi. Pedagog volného času se dostává do situace, kdy není oficiálně kompetentní k práci se svými „klienty“, ač je na tyto procesy profesně i osobnostně vybaven. Jedná se o okamžiky, kdy překrývají činnosti pedagoga volného času a sociálního pracovníka. Bylo by velmi záhodné, aby noví pedagogové volného času

⁹⁶ SAK, P. *Proměny české mládeže*, s. 218-223.

⁹⁷ Srov. tamtéž, s. 224.

⁹⁸ Srov. tamtéž, s. 229-234.

vycházeli z univerzit včetně kvalifikačního předpokladu dle zákona 108/2006 Sb. A a taktéž s pedagogickým minimem.

2 Subkultura

V této kapitole se pokusím rozkrýt, co vše je ukryto a spojeno, v současnosti s velmi skloňovaným termínem subkultura. Pro účinnou orientaci v látce a efektivní s teorií nejprve započnu vymezením základních pojmů, které se v této kapitole budou používat. Poté se zaměřím na to, co předchází ztotožnění se jedince se subkulturou, osvětlím odborné studium subkultur a postupně budu rozkrývat toto zajímavé téma.

2.1 Vymezení základních pojmů

Nežli se přistoupím k samotné definici subkultury, je zapotřebí se zabývat pojmy, které jsou termínu subkultura pomyslně nadřazené a přicházejí tak na řadu dříve.

2.1.1 Společnost a kultura

Společnost je základní materií, ze které se mohou odvozovat všechny následující pojmy této podkapitoly. Anthony Giddens termínem společnost označuje *skupinu lidí, kteří žijí na určitém území, podléhají témuž systému politické autority a uvědomují si, že mají jinou identitu než ostatní skupiny žijící v jejich sousedství*.⁹⁹ Nakonečný na společnost nahlíží jako na vyloženě lidský fenomén, což vyplývá i z výhradně lidsky sociálních historických atributů, jako je obchod, výroba, města, zákony, instituce a jiných lidských produktů kultury v užším smyslu.¹⁰⁰

Jestliže existuje společnost, můžeme v ní tvořit a prožívat kulturu. Kulturou ve společnosti mám na mysli její hmotné i nehmotné statky, normy a hodnoty, které společnost vyznává.¹⁰¹ Kultura tedy nabízí lidem určitý referenční rámec a vybavuje je určitým viděním světa, čímž je formuje k obrazu svému a zastává socializační funkci.¹⁰² Vytváří jakési umělé životní prostředí, jenž je bráno za reálné a stojí na materiálních

⁹⁹ Srov. GIDDENS, A. *Sociologie*, s. 553.

¹⁰⁰ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*, s. 91.

¹⁰¹ Srov. tamtéž, s. 550.

¹⁰² Srov. SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*, s. 27.

a duchovních produktech.¹⁰³ Nyní se konečně dostávám k definici pojmu, který protkává v podstatě celou tuto práci, totiž k subkultuře.

2.1.2 Subkultura

Předpona „sub“ znázorňuje svébytnost a jinakost od dominantní společnosti. Subkultury tak mají své hodnoty a své normy většinou odlišné od zbytku společnosti. Někteří tento termín odmítají používat proto, že předpona „sub“ může mít význam jakéhosi nižšího postavení členů těchto skupin ve společnosti.¹⁰⁴ Například Girtler chápe pojem subkultura pejorativně. Předpona „sub“ přímo implikuje nízkost dané kultury. Z hlediska její hodnotové orientace je nepřípustné jí stanovit obecný status, který by ji takto devalvoval¹⁰⁵ I přes podobné námitky se pojem subkultura stal ve vědeckých kruzích uznávaným a základním pojmem.¹⁰⁶

Když se vrátím na pomyslný začátek, nutno říci, že termín a koncept subkultur začala prvně používat sociologie, když v poválečném období pojem subkultura zřejmě jako první vytvořil v roce 1947 Gordon: *„oddělení národní kultury, složené z kombinace sociálně situačních složek, jako je třídní status, etnický původ, městské nebo venkovské osídlení a náboženská příslušnost, které tvoří svou kombinací fungující jednotu, jež integračně upevňuje na ní se podílející jedince.“*¹⁰⁷

Jak je tedy vidět, že subkultura se sice do určité míry od širší kultury odděluje, přesto zde mezi těmito dvěma subjekty existuje pevné pojítko. Girtler popisuje vztah subkultury k určité skupině, která je tvůrcem a nositelem specifických a odlišných norem, hodnot, vzorců chování a životního stylu, i když má podíl na fungování širšího společenství.¹⁰⁸ Smolík, odborník na oblast subkultur, velmi stručně dodává, že *„subkulturu lze vymezit jako hnutí či myšlenkový proud založený na společném sdílení určitých hodnot, zvyků, víry.“*¹⁰⁹ Brake uvádí tezi, že subkultury vznikaly v důsledku urbanismu a poukazuje na spojitost mezi urbanismem a komunitou. Ve městech je

¹⁰³ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*, s. 91.

¹⁰⁴ Srov. SMOLÍK, J., *Subkultury mládeže*, s. 31.

¹⁰⁵ Srov. GIRTLE, R. *Okrajové sociální kultury*, s. 23.

¹⁰⁶ Srov. SMOLÍK, J., *Subkultury mládeže*, s. 31.

¹⁰⁷ GEIST, B. *Sociologický slovník*, s. 474.

¹⁰⁸ Srov. GIRTLE, R. *Okrajové sociální kultury*, s. 24.

¹⁰⁹ SMOLÍK, J. *Extremismus subkultur mládeže* [online]. Aktualizováno 1. 5. 2006 [cit. 2015-9-5]. Dostupné z: <<http://www.rexter.cz/extremismus-subkultur-mladeze/2006/05/01/>>.

koncentrace heterogenní populace, což má za důsledek oslabení mezilidských vztahů. Sociální struktury jsou narušeny, stejně tak normativní konsensy. Zalidnění dynamicky stoupá, což má za následek strukturální diferenciaci a odcizení, sociální dezorientaci, deviantní chování a anomii.¹¹⁰

Sarah Thorton doplňuje vysvětlení rozdílu mezi **komunitou** a subkulturou. Komunita má podle ní tendenci inklinovat spíše ke stálějšímu společenství, které je srovnáváno např. se sousedstvím. Stavebním kamenem komunity je pak příbuzenský stav. Oproti tomu subkultury tíhnou k příbuzenské pomíjivosti a jsou zkoumány odděleně od svých rodin. Díky neustálému boji o místo a prostor, jenž je ústředním problémem, subkultury narušují bezpečí sousedství, ke kterému je komunita někdy připodobňována. Pro jejich pouliční kulturu, Thornton přirovnává subkultury k příslušným čtvrtím města.¹¹¹

Giddens si všímá toho, že subkulturou v obecné rovině může být prakticky jakákoliv dílčí kultura, která je součástí rozsáhlejší kultury, se kterou má některé společné a rozdílné složky.¹¹² Množství a charakter diferenciací je ovlivněn četnými faktory, jako je věk (mládežnická kultura), náboženství (sekty), původ, národnost, etnikum, rasa, sociální status, zájmy, sociální instituce, segregace a jiné. Diferenciace subkultury (hlavně takové, které jsou protichůdné celé kultuře) způsobují napětí a konflikty, které může vyvrcholit dramatickými situacemi.

2.1.3 Kontrakultura

Míra diferenciacie subkultury od majoritní kultury, jíž je součástí, může být jednak pohyblivá, druhak se může lišit jen minimálně nebo může být zcela v opozici proti celé kultuře

(tzv. kontrakultura).¹¹³ Smolík uvádí, že pro kontrakultury je „*charakteristický ostrý kontrast s analogickými normami a hodnotami kultury oficiální s výrazným prvkem negace. U protestních kontrakultur je typický, protestní radikalismus konfrontující obecně přijímané normy a ideje*“.¹¹⁴ „*Nejde tedy o pouhou odlišnost, ale o radikální*

¹¹⁰ Srov. BRAKE, M. *Comparative youth culture*, s. 185.

¹¹¹ Srov. GELDER, K.; THORNTON, S. (eds), *The Subcultures Reader*, s. 2.

¹¹² Srov. GIDDENS, A. *Sociologie*, s. 563.

¹¹³ Srov. SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*, s. 30.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 37.

odmítání, o vědomou kontradikci.“¹¹⁵ Příkladem kontrakultury může být hnutí hippies v 60. letech, anarchističtí squatterři nebo radikální antifašisté.¹¹⁶

2.2 Mládež a subkultury mládeže

Takto na počátku devadesátých let minulého století popsal Říčan období, ve kterém se velmi dynamicky utváří mládež, totiž druhou fázi dospívání (dle přístupu evropské psychologie), adolescenci: „*Mezi patnácti a dvaceti vrcholí mládí. Kdyby bohové měli určitý věk, bylo by Venuši sedmnáct a Apollónovi dvacet. V této době je člověk nejkrásnější, tělesně i duševně nejsvěžejší, nejdychtivější a nejbystřejší. Bere svůj život zodpovědně a svobodně do svých rukou.*“¹¹⁷ V tuto chvíli ale zcela místně vystupuje otázka, zdali je tento pohled na mládež stále aktuální.

Velmi obecně by se mohlo kategorizovat, že mládež je vymezená obdobím mezi pohlavní zralostí a plnohodnotným statusem dospělosti. Avšak dnes se v naší společnosti toto období ohraničuje věkem 20 – 32 let.¹¹⁸ Na této tendenci se podepsal i tzv. kult mládí, který má vliv na skutečnost, že za mládež se považují i osoby, jenž by před několika desítkami let byly považovány za jasně dospělé.¹¹⁹ Jedná se v podstatě o záměrné oddalování dospělosti, které psycholog Erikson popisuje jako adolescentní psychosociální moratorium. Spojuje ho s tzv. kultem nezralosti, jenž podporuje udržení výhod mládí.¹²⁰

Nedá se ovšem říci, že toto oddálení je jen pouhou vypočítavostí adolescentů. V minulosti byli jedinci po završení patnácti let běžně ekonomicky nezávislí a právě výdělečná činnost je zařadila do kategorie dospělých. V současnosti má patnáctiletý adolescent sice z velké části fyziologický proces ukončen, ale většinou je ekonomicky závislí a pomyslná hranice dospělosti se proto logicky oddaluje. Psycholog Macek doplňuje další působící faktory na výše zmíněné oddálení dospělosti jako například vysokou mobilitu obyvatelstva, hodnotovou a názorovou pluralitu, důraz na rozvoj

¹¹⁵ MAŘÍKOVÁ H. et al. *Velký sociologický slovník*, s. 1248.

¹¹⁶ BURYÁNEK, J. *Interkulturní vzdělávání: doplněk k publikaci Interkulturní vzdělávání nejen pro středoškolské pedagogy*, s. 149.

¹¹⁷ ŘÍČAN, P. *Cesta životem*, s. 205.

¹¹⁸ Srov. PYŠŇÁKOVÁ, M. *Konformní nekonformisté - konceptualizace současné podoby mainstreamové mládeže a její relevance pro sociologii mládeže*, s. 58.

¹¹⁹ Srov. SMOLÍK, J., *Subkultury mládeže*, s. 19.

¹²⁰ Srov. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*, s. 325.

individuality, nutnost dlouhodobé profesní specializace, nové pojetí ženské a mužské role, sexuality a partnerských vztahů, oslabení rodinných vazeb a posílení vrstevnických vztahů a vlivu školy a další.¹²¹ Jak je vidět, ohraničení horní hranice kategorie mládeže, je z více důvodů nejednoznačné. Proto i v této práci považuji mládež za kategorii, která je velmi volná a bude záležet především na konkrétních jedincích, zdali se do této kategorie zařadí nebo ne.

Pro lepší klasifikaci mládeže mohu říci, že je spjata s pubescencí (11-15 let) a adolescencí (15 – 20 let, dle novějších studií fáze trvá až do 32 let, jak výše uvádí Pyšňáková. První vývojová fáze je charakteristická fyziologickými změnami a schopností se rozmnožovat. Druhá fáze je zaměřena hlavně na změny sociálně-psychologické a pedagogické. Jedinec se postupně osamostatňuje, přebírá role dospělých, tříbí a osvojuje nové hodnoty, ukončuje vzdělání a profesně se specializuje.¹²² „*Ve srovnání s předchozím obdobím dětství se výrazněji rozvíjejí základní schopnosti člověka jako symbolizace, anticipace, zástupné učení, sebereflexe a seberegulace.*“¹²³ Obzvláště během adolescence jsou důležité vrstevnické skupiny, které se díky své dynamice stávají unikátním výchovným činitelem a z části se mohou identifikovat s některými subkulturami mládeže. Vrstevnické skupiny na bázi subkultur potom mají pevnou pozici v procesu socializace.¹²⁴

Pro prvotní seznámení s termínem socializace využiji Nakonečného, který tvrdí, že socializace je komplexní proces přeměn, v němž si jedinec osvojuje základní kulturní návyky, mluvenou řeč, vpravování se do role svého pohlaví. Postupně se orientuje v jednotlivých hodnotách a některé z nich přijímá. Jde v podstatě o celoživotní proces sociálního učení, které probíhá na základě interakce s okolím a druhými lidmi.¹²⁵

Když nebudu počítat genetické a fyziologické předpoklady jedince, stavební kamenem tohoto procesu je primární socializace probíhá v rodině. Zde je rodinná výchova současně mediátorem vlivu dané kultury a má za cíl uvedení mladého jedince (dítěte) do kulturního prostředí, ve kterém žije. Současně ho musí také naučit orientaci v tomto prostředí, jež je plné symbolů a společenských norem.¹²⁶

¹²¹ Srov. MACEK, P. *Adolescence*, s. 120.

¹²² Srov. SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*, s. 20.

¹²³ MACEK, P. *Adolescence*, s. 12.

¹²⁴ Srov. SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*, s. 20–21.

¹²⁵ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*, s. 101.

¹²⁶ Tamtéž, s. 102.

Sekundární socializace probíhá hlavně ve škole, v zaměstnání, zájmových skupinách a je zároveň ovlivněna nejrůznějšími vlivy (masová média). Hlavně v období školní docházky začínají na jedince silně působit výše zmíněné vrstevnické skupiny. Jak již bylo řečeno, jedná se o nezaměnitelný výchovný činitel a vrstevnické skupiny, tak často zastupují vliv rodiny. S touto substitucí logicky souvisí i to, že vrstevnické skupiny pomáhají jedinci v odloučení od rodiny. Vrstevnické skupiny na bázi subkultur mládeže nemálo ovlivňují utváření postojů, hierarchie hodnot a zkušeností.¹²⁷

Nárůst množství subkultur mládeže byl markantní zejména po druhé světové válce, kdy tyto subkultury vznikaly nejprve jako opozice ke kultuře dospělého světa, ale postupně se stávaly specifitějšími a relativně autonomními na zbytku většinové společnosti.¹²⁸ Na vznik subkultur mládeže má ovšem vliv vícero faktorů, které bych doplnil o vlnu migrace a rozmach urbanismu.

Giddens část mého shrnutí podporuje tezí obsahující přímou úměru, totiž že čím je větší město a jeho kultura, tím více subkulturních proudů obsahuje. Myšlenku ve své publikaci rozvíjí pomocí Fischera, který tvrdí, že ve velkých městech jsou schopni cizí lidé navzájem spolupracovat a rozvíjet lokální vazby na základě stejného původu, zájmů, politických názorů, náboženství a jiných subkulturních orientací. Vytváří tak nové subkulturní struktury.¹²⁹ V této spojitosti mi přijde na místě tvrzení, že „*hodnoty a postoje pluralitního prostředí přes jeho mezery a omezení vznik subkultur přímo umožňují.*“¹³⁰

Smolík uvádí, že sociální vědy se subkulturami mládeže intenzivně zabývají přibližně až od 50. let minulého století. O dekádu později, tedy v letech šedesátých, se tento termín používá přímo v sociologii.¹³¹ Smolík vytvořil definici tohoto společenského útvaru, když říká že „*subkultura mládeže je typ subkultury vázaný na specifické způsoby chování mládeže, na její sklon k určitým hodnotovým preferencím, akceptování či zavrhování určitých norem, životní styl odrážející podmínky života. Subkultury mládeže jsou skupiny mladých (dospívajících) lidí, kteří mají*

¹²⁷ Srov. SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*, s. 21.

¹²⁸ Srov. MACEK, P. *Adolescence*, s. 49.

¹²⁹ Srov. GIDDENS, A. *Sociologie*, s. 452

¹³⁰ SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*, s.35

¹³¹ Srov. tamtéž, s. 35.

*společného něco (problém, zájem, zvyk), co je odlišuje od členů ostatních sociálních skupin“.*¹³²

Buryánek shodně tvrdí, že charakteristické znaky subkultur mládeže mohou být hodnoty a zvyky nebo dále symboly, chování či vzhled. Každá subkultura má ovšem nějaké své specifické znaky, které jí odlišují od zbytku společnosti. Tato diferenciací může být záměrná a někdy má za cíl právě stát v opozici vůči normám a zvyklostem většiny.¹³³

Podle Grubera zastávají subkultury mládeže ve společnosti tyto funkce:

- poskytují unikátní útočiště nesocializovaným jedincům
- jsou komunikačním kanálem pro výkon té které zájmové činnosti
- nabízí prostor k realizaci a otestování nových vzorců chování
- subkultury se těmito vzorci současně charakterizují
- zdroj problémů pro společnost (kriminalita, rasismus)
- současně vyjadřují míru demokracie a svobody ve společnosti.¹³⁴

2.3 Styl

Pro někoho, který nemá vhlad do studia subkultur nebo s nimi nemá osobní zkušenost, je styl prvním vodítkem v orientaci na poli subkultur a jejich poznávacím znamením. Styl jakožto jeden ze zásadních rysů subkultur vidí i britský sociolog Dick Hebdige, který se stylem a subkulturami zabývá ve svém stěžejním díle *Subculture: The Meaning of Style* z roku 1979. Smolík ve své publikaci *Subkultury mládeže* říká, že „styl vypovídá o skupině a může být chápán jako symbol nebo znak“.¹³⁵

Mareš s tímto tvrzením vyjadřuje souhlas, když uvádí, že symboly hrají v subkulturách důležitou roli a jsou prvotním identifikačním znakem příslušnosti i pojítkem pro jednotlivé členy.¹³⁶ Dle Smolíka má styl tři základní prvky:

- *image - vzhled, tj. oblečení, účes, různé doplňky, tetování;*
- *vystupování - tvořené výrazem tváře, stylem chůze a postojem těla;*
- *argot - speciální slovní zásoba a působ, jakým je pronášena.*¹³⁷

¹³² SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*, s. 35.

¹³³ Srov. BURYÁNEK J. *Interkulturní vzdělávání II.: projekt Variant.*, s. 143.

¹³⁴ Srov. SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*, s. 57.

¹³⁵ Tamtéž, s. 36.

¹³⁶ MAREŠ, M. *Symboly používané extremisty na území ČR v současnosti*, s. 3.

Styl může být brán za označující praktiku, jež může fungovat jako sémiotický odpor proti dominantnímu řádu. Subkultury se díky stylu odlišují od sebe navzájem, ale také od převládající společnosti.¹³⁸ Styl v subkultuře je naplněný významem. Jeho proměny jdou „proti přírodě“, přerušují proces „normalizace.“ Představují jej gesta, příklon k řeči, která uráží tichou většinu. Styl pak zpochybňuje zásadu jednoty a soudržnosti a odporuje mýtu konsenzu.¹³⁹

Ken Gelder, který se o dvě dekády stylem subkultur taktéž zabývá, uvádí, že „*styl je manifestován skrze oblečení, vzhled, zvuk, vystupování a tak dále, je mocným prostředkem, který poskytuje validitu a koherenci. Funguje spíše jako ‚totem‘ v souladu s Emilem Durkheimem (1915), je něčím co poskytuje viditelnou expresi jednotlivců, v souvislosti s jejich potřebou patřit ke skupině - patřit k něčemu co kompenzuje nedostatek, který charakterizuje individualitu.*“¹⁴⁰

Gelder říká, že styl je nejcitelnějším rysem subkultur a slouží hlavně k odlišení. Pojímá ho v širokém kontextu, styl pak poukazuje na rozdíly mezi skupinami a není tedy sociálně-politicky izolovaný. Styl není politicky neutrální, jelikož aktivita s ním spojená může odkazovat na sexualitu, gender, třídu, etnicitu a jiné.¹⁴¹ Je zapotřebí zdůraznit, že styl vzniká a přijímá na základě zkušenosti. Zkušenost je pro obsah i formu subkultury zásadním tématem a je v ní pevně zakódována a proměňuje se v závislosti na různém prostředí (práce, škola, domov aj.). Všechna tato prostředí přinášejí vlastní originální strukturu, vlastní pravidla, významy i hodnoty. Jsou navzájem propojeny stejně tak prostřednictvím rozdílů (domov vs. škola), jako podobnostmi. Ustanovují se pak rozdílné úrovně stejné společenské formace. Tyto struktury neustále artikuluji kolem rozporu mezi prací a kapitálem. Složitost vztahů mezi rozdílnými úrovněmi jedné sociální formace reprodukuje jak zkušenost vládnoucích, tak podřízených skupin. Tato zkušenost je poté přetavena v „surovinu“, která nachází výrazovou podobu v kultuře a subkultuře. Při formulaci naší zkušenosti mají největší vliv média, která nabízejí nejsnadnější kategorizaci společenského světa. Právě prostřednictvím masmédií je interpretace zkušenosti přinucena držet pospolu

¹³⁷ SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*, s. 36.

¹³⁸ Srov. tamtéž, s. 36.

¹³⁹ Srov. HEBDIGE, D. *Subculture: The Meaning of Style*, s. 18.

¹⁴⁰ GELDER, K.; THORNTON, S. (eds), *The Subcultures Reader*, s. 373.

¹⁴¹ Srov. tamtéž, s. 373-374.

navzdory rozporům. Stává se tak, že nejružnější prvky, které jsou zakódované v určitých subkulturách, již dříve prošly do jisté míry médií.¹⁴²

2.4 Subkultura vs. hnutí

Jelikož termín subkultura bývá často zaměňován s termínem hnutí a naopak, je zapotřebí tyto dva odlišné pojmy definovat. Záměny jsou četné nejčastěji ve sdělovacích prostředcích, ale objevují se i v publikacích populárního i odborného ražení (v obou případech např. „hnutí skinheads“).

Hnutí se rozdílí od subkultury vyznačují větší názorovou a ideologickou jednotou, mají předem definované cíle a také obvykle zasahují početnější část společnosti. V praxi se může jednat např. o dělnické hnutí, feministické hnutí, ekologické hnutí, anarchistické hnutí, mírové hnutí atp.¹⁴³ Jandourek dodává, že hnutí je organizováno proto, aby v celém společenském systému způsobilo nějakou změnu nebo naopak změně zabránilo.¹⁴⁴ Oproti tomu subkultury mají méně stoupenců a v rámci jedné subkultury může působit hned několik protichůdných proudů (např. u Skinheads). Pro subkultury nemá smysl jeden konkrétní vytyčený a z požadavků vycházející cíl. Subkultura funguje v rámci majoritní kulturu a nechce prosazovat politické, kulturní ani společenské změny. Přesto i na platformě subkultury je možný vznik občanských sdružení či jiných organizací.¹⁴⁵

Kvůli rozdílům mezi jednotlivými typy hnutí předkládá Giddens poněkud širokou definici, a to že hnutí „je kolektivní snaha o prosazení společného zájmu nebo společného cíle prostřednictvím kolektivní akce mimo sféru etablovaných institucí.“¹⁴⁶ Sociální hnutí vede zásadní orientační linii pro možné budoucí změny, protože jeho radikální způsoby angažovanosti mají v současném – moderním životě enormní důležitost.¹⁴⁷ Ze Smolíka mohu citovat Dianiho, jenž říká, že „sociální hnutí je síť

¹⁴² Srov. HEBDIGE, D., *Subculture: The Meaning of Style*, s. 84 -85.

¹⁴³ Srov. SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*, s.36.

¹⁴⁴ Srov. JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*, s. 97.

¹⁴⁵ Srov. SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*, s. 42.

¹⁴⁶ GIDDENS, A. *Sociologie*, s. 479.

¹⁴⁷ Srov. GIDDENS, A. *Důsledky modernity*, s. 141-142.

*neformálních interakcí mezi pluralitou individuí, skupin či organizací angažovaných v politických nebo kulturních konfliktech na základě sdílené kolektivní identity“.*¹⁴⁸

Hnutí je tedy z hlediska sledování cílů na rozdíl od subkultury homogenní, přičemž klade důraz hlavně na cíle politického, kulturního nebo společenského charakteru, avšak mimo institucionalizovaný rámec politiky. V rámci hnutí se zakládají formální organizace, např. občanská sdružení. Aktivisté ze sociálních hnutí věnují podstatnou část svého času aktivitám ve prospěch dosažení cíle. Subkultury kladou důraz na hodnoty, postoje, styl, image a politická angažovanost je povrchní nebo programově zakázána. Namísto formálních organizací vznikají party nebo gangy. Tato teze samozřejmě není absolutní a i stoupenci subkultur např. zakládají nejrůznější sdružení, ale v míře diametrálně menší.¹⁴⁹ I tak nelze popřít propojení mezi hnutím a subkulturou, když členové subkultur se aktivně podílejí na zapojení aktivit hnutí, např. punkeři v rámci anarchistického a antiglobalizačního hnutí.¹⁵⁰ Otázky: Je hlavní náplní činnosti sXe trávení volného času nebo aktivita ve prospěch společného cíle?

2.5 Teorie identity

Pojem identita je v humanitních vědeckých disciplínách velmi často skloňovaný. Existuje mnoho teorií, které identitu a s ní spojené procesy vysvětlují dle nejrůznějších kontextů. Identita je stálá složka nás všech, provází nás tedy celým naším životem. Pokud se jedinec začne ptát sám sebe „kdo jsem?“, naráží na otázku identity.

Psychologie chápe pojem identita ve dvou rovinách, totiž identitu osobní a sociální. Osobní identita charakterizuje vědění jedince o jeho vlastnostech, schopnostech, postojích a projevuje se jako složka vědomí já („jsem to pořád já?“ ve smyslu existenciální kontinuity; „jsem to stále já, když jsem toto udělal?“ jako problém autentického jednání, vystupující v reflexi). Sociální identita je naopak vědomí příslušnosti k určité skupině. Identifikace jedince se skupinou vede k napodobování životního stylu a k převzetí hodnot, které jsou pro skupinu charakteristické. Identifikace s vlastní skupinou poté způsobuje diskriminaci ostatních skupin ve prospěch vlastní skupiny a může vést k větší sebedůvěře. Pokud společenská prestiž skupiny upadne,

¹⁴⁸ SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*, s. 42.

¹⁴⁹ Srov. tamtéž, s. 42-43.

¹⁵⁰ Srov. tamtéž, s. 43.

může dojít k její ztrátě.¹⁵¹ S identitou a studiem subkultur souvisí i referenční skupiny. Ty by ovšem měly být pojímány spíše jako referenční nebo sociální světy.¹⁵²

Pro sociologický vhled do problému využijí zásadního díla amerických sociologů Bergera a Luckmanna *Sociální konstrukce reality*, které systematicky pojednává o sociologii vědění. Identita je klíčovým prvkem, mezi ní a společností existuje dialektický vztah. V okamžiku, kdy je identita vytvořena, je různými procesy udržována, odměňována, přebudována sociálními vztahy. Tyto procesy jsou dány sociální strukturou. Zajímavé je, že utvářené identity, mj. sociální strukturou, zpětně tuto sociální strukturu ovlivňují, odměňují, udržují i přetvářejí. Identity vznikají v průběhu dějin společností. Tyto dějiny jsou ovšem tvořeny lidmi s určitými identitami.¹⁵³

Jisté historické sociální struktury dávají vzniknout typům identit, které jsou v každé dané variaci rozpoznatelné. V tomto případě můžeme tvrdit, že Francouz má jinou identitu než Američan. Můžeme říci, že úředník má odlišnou identitu, než námezdní dělník, New Yorčan než obyvatel středozápadu USA. Z těchto typizací je odvislá orientace a chování v běžném životě jedince. Faktem je i to, že typy identit jsou pozorovatelné a ověřitelné tzv. předvědeckou zkušeností.¹⁵⁴

Bergman s Luckannem shrnují, že „*identita je jev, který je výslednicí dialektiky vztahu jedince a společnosti. Typy identit jsou však výhradně sociálními produkty a představují relativně stabilní prvky objektivní sociální reality (míra jejich stability je samozřejmě opět dána sociálně). Typy identit jako takové se stávají předmětem určitého způsobu teoretického uvažování v jakékoliv společnosti, dokonce i tehdy, když jsou stabilní a bezproblémové. Teorie identity mají své kořeny vždy v obecnějším výkladu reality, jsou ‚zabudovány‘ do symbolického světa a jeho teoretických legitimizací a jejich odlišnosti souvisejí s rozdíly mezi legitimizacemi. Identita zůstává nesrozumitelná, pokud není umístěna v určitém světě.*“¹⁵⁵

¹⁵¹ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie*, s. 449 – 450.

¹⁵² Srov. SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*, s. 40.

¹⁵³ Srov. BERGER, P.; LUCKMANN, T. *Sociální konstrukce reality. Pojednání o sociologii vědění*, s.170 – 171.

¹⁵⁴ Srov. tamtéž, s. 171.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 171 – 172.

2.6 Teorie a studium subkultur mládeže

V této kapitole se budu zabývat vědeckým náhledem na subkultury a jejich systematické zkoumání. Kapitola je rozdělena na dvě podkapitoly, přičemž každá podkapitola zastupuje jeden vědecký proud – školu. Chronologicky provedu studie Chicagské školy a následně Birminghamské školy – CCCS.

2.6.1 Chicagská škola

Poprvé se subkultury začaly zkoumat na vědecké bázi ve dvacátých letech 20. století na univerzitě v Chicagu.¹⁵⁶ Pro větší vhled do situace vzniku studií je důležité říci historický kontext. Tehdejší Chicago bylo pod náporom vlny imigrantů, kteří do města přicházeli za expandujícím průmyslem, podpořeným moderními technologiemi ve výrobě a jeho obyvatelé žili typicky městský život. Chicago bylo popisováno jako ideální laboratoř pro studium městského života a změn způsobených imigrantskou vlnou. V té době se stalo centrem několika myšlenkových hnutí, která podnítila další vývoj sociologie.¹⁵⁷

Chicagská škola svoji pozornost věnovala především deviantním jedincům (životním ztroskotancům, neúspěšným outsiderům, kriminálním živlům), které zkoumala pomocí biografických metod a skládala jednotlivé znaky pro konkrétní subkultury. Chicagská škola cílila např. i na jazzové hudebníky). Obecně, síla chicagské školy na počátku dvacátých let 20. století byla v tom, že její zástupci hledali přímý kontakt s lidmi a neváhali kvůli tomu navštěvovat noční kluby, noblesní sály nebo zákoutí ulic, např. kvůli výzkumu jazzových hudebníků. Význam chicagské školy v jejím nejproduktivnějším období po první světové válce byl v tom, že zdůrazňovala empirický výzkum ve spojení s teoretickými východisky.¹⁵⁸ Základnou pro přípravu a následnou analýzu těchto studií byla katedra sociologie a antropologie, která vznikla již roku 1892 a byla svého druhu první na celém světě.¹⁵⁹

V rámci chicagské školy rozlišujeme tři sociologické generace. **První generace** je spojena se postavami Williama Thomase a Floriána Znanieckého, kteří v letech

¹⁵⁶ Srov. HEBDIGE, D. *Subculture: The Meaning of Style*, s. 75.

¹⁵⁷ Srov. SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*, s. 58 – 59.

¹⁵⁸ Srov. tamtéž., s. 58-59.

¹⁵⁹ Srov. GELDER, K.; THORNTON, S. (eds) *Subculture Reader*, s. 11.

1920-1928 zkoumali polské imigranty v USA a následně vydali publikaci o pěti svazcích včetně dodatku o principech sociologického zkoumání. Další výraznou postavou první generace byl Rober Ezra Park nebo Ernst W. Burgess. První jmenovaný se zabýval studiem sociologie města, která se zaměřovala na výzkum sociálních skupin i jednotlivců, konflikt a sociální kontrolu v rámci sociálních skupin, tradice, postoje, chování i zvyky. Probíhal např. výzkum mezi vztahů starousedlíků a imigrantů nebo studie mezietských vztahů mezi imigranty. Pro svůj výzkum využíval metody zúčastněného pozorování.¹⁶⁰

Nutno dodat, že první vědečtí výzkumníci se stali opravdovými vědeckými výzkumníky až díky svému zapálení do studia města a jeho obyvatel. Pozdější vědci byli původní profesí např. sociální pracovníci. Tento profesní fakt se samozřejmě podepsal i na jednotlivých studiích a je zapotřebí říci, že i přes některé výhrady pozitivně. Výzkumy oplývaly nenahraditelnou empirií, která byla získávána přímým kontaktem se zkoumaným objektem zájmu.¹⁶¹

Chicago se tou dobou velmi rychle rozrůstalo, přivlasy imigrantů nekončily a ve spleťtých čtvrtích velkoměsta se zvyšovala kriminalita. Není proto překvapení, výzkum kriminálního chování byl jedním z hlavních témat. V roce 1927 vypracoval Frederick Thrasher přehled více než 1000 pouličních gangů a William Foote Whyte později v knize *Street Corner Society* podrobně popsal rituály, zvyky a občasně hrdinské výstřelky jednoho z gangů.¹⁶² Zajímavostí je, že sám výzkumník Whyte byl v minulosti po tři roky členem gangu. Studií kriminality a delikventní mládeže bylo po více. Odůvodnění této negativní společenské tendence se lišila podle jednotlivých autorů chicagské školy.¹⁶³

S druhou generací chicagské školy je spjato jméno Herberta Blummera. Sám se nevěnoval empirickým výzkumům, ale díky jeho přičinění vzniklo několik přínosných prací. Blummer byl pilným publikujícím teoretikem a díky němu vznikl metodologický základ pro kvalitativní výzkum.¹⁶⁴ Tato generace nebyla pro studium subkultur dále nikterak zajímavá, tudíž přesunu svůj zaostření na generaci následující.

¹⁶⁰ Srov. SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*, s. 59-60.

¹⁶¹ Srov. tamtéž s. 60.

¹⁶² Srov. HEBDIGE, D. *Subculture: The Meaning of Style*, s. 75.

¹⁶³ Srov. SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*, s. 61.

¹⁶⁴ Tamtéž., s. 62.

I **třetí generaci** budu charakterizovat nejprve jmény jejich zástupců. Těch bylo hned několik, jako Strauss, Hoffman, Becker nebo Cressey. Kupříkladu Becker se proslavil výzkumem nazvaným Outsiders, kde studuje svět jazzmanů a vznik závislosti na kouření marihuany. Cressey ve třicátých letech publikoval rozsáhlou a významnou studii, která se zabývala taxi tanečními kluby a dodnes zaujímá důležitou pozici v historii kvalitativního výzkumu. V těchto klubech si muži předpláceli tance s mladými ženami.¹⁶⁵

Důležitým představitelem chicagské školy, jenž se zaměřoval na studium subkultur, byl Albert Cohen, který operoval s výsledky předchozích výzkumů a na jejich základě v roce 1955 let formuloval teorii delikventní subkultury (vědecká práce Delikventní chlapci: Subkultura deviantního gangu).¹⁶⁶ V předchozích studiích byl význam společenských tříd podceňován nebo opomíjen, což Cohen vidí jako chybu a faktor společenských tříd jeho studie již obsahuje. Dle zmiňované studie „*subkultura znamená kolektivní reakci na problémy vznikající ze sociální nerovnosti, kdy společnost není s to jedinci nabídnout uspokojivé řešení jeho situace podmíněné sociálními důvody.*“¹⁶⁷ Jinak řečeno, jedinec nemůže dosáhnout společenského takového statusu, který je v dominantní společnosti kladně hodnocen. Kvůli tomu nastává frustrace a jedinec se včleňuje nebo vytváří skupiny, jejíž členové řeší podobné problémy.

Ve skupinách se postupně vytvářejí systémy pravidel, které se výrazně odlišují od obecně uznávaných norem chování, jež ospravedlňují formy chování.¹⁶⁸ Cohen zdůrazňuje kompenzační roli gangů mladistvých a konkrétně uvádí, že „*adolescenti z dělnické třídy, kteří ve škole nedosahovali očekávaných výsledků, se ve svém volném čase připojovali ke gangu, aby si vybudovali alternativní zdroje sebeúcty. V gangu nahradily základní hodnoty spořádaného světa (usedlost, ambicióznost, konformitu atd.) jejich opaky (hédonismus, opovrhování autoritami a touha po „odvazu).*“¹⁶⁹ Tato subkulturní teorie chápe deviantní (delikventní) chování „*jako způsob řešení kulturně adaptačních problémů určitých jedinců a skupin.*“¹⁷⁰ Cohen pomocí svých studií taktéž

¹⁶⁵ Srov. SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*, s. 62-63.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 64.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 64.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 64.

¹⁶⁹ HEBDIGE, D. *Subculture: The Meaning of Style*, s. 76.

¹⁷⁰ SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*, s. 65.

určil latentní funkci subkultury mládeže, která by se mohla definovat jako „vyjádření a vyřešení rozporů, které setrvaly nebo zůstaly nevyřešeny v rodičovské kultuře.“¹⁷¹

Přínos Alberta Cohena je taktéž velmi podstatný pro výklad subkulturního stylu. Jelikož Cohen nechápal společenské třídy jako abstraktní soubory vnějších určení, ukázal, že v praxi fungují jako materiální síla, která je obrazně oblečená ve zkušenosti a vystavená ve stylu. Ve střihu obleků subkultury *mods*, podrážkách bot, jaké nosili stoupcí subkultury *teds*, můžeme zahlédnout, jak se láme, zachycuje a předává „surovina“ dějin. Úzkost spojení příslušností k určité společenské třídě, sexuality, napětí mezi konformitou a deviací, rodinnou a školou, volným časem a prací jsou „zmrazeny“ do podoby zároveň viditelné, ale neprůhledné. Cohen ukázal jakým způsobem tuto historii restaurovat, jak proniknout do stylu a odhalit jeho skryté významy.¹⁷²

2.6.2 Birminghamská škola, CCCS

Doba po druhé světové válce byla specifická novou vlnou industrializace, demografickými změnami, nárůstem vlivu masmédií a zvýšenou mobilitou. Tyto jevy o to více podnítily vznik různých subkultur a zároveň i zájem (řekl bych i nutnost) o jejich studia. Na zkušenosti a poznatky chicagské školy v šedesátých letech 20. stol. Tzv. birminghamská škola. Konkrétně o subkultury se na vědecké bázi zajímalo Centrum pro současná kulturní studia (CCCS = Centre for Contemporary Cultural Studies) na univerzitě v Birminghamu ve Velké Británii.

Vznik centra, které zprvu vedl Richard Hoggard a později Stuart Hall, s sebou nesl naději, že se vědci, sociální pracovníci i veřejnost zorientují v paletě subkultur, která se po druhé světové válce v Anglii utvořila. Faktory, které ovlivnily otevření tohoto pracoviště, byly současně změny v uspořádání anglické společnosti, zvýšená migrace, rozvoj médií a změny v politických sférách. Důležité je také zmínit, že v období, kdy byl Hall ředitelem centra, zde vzniká obor kulturní studia.¹⁷³

CCCS se zpočátku zabývalo kulturou spojenou s žitým životem („žitá“ kultura) jednotlivých sociálních tříd se zaostřením na mládež pracující dělnické třídy (*working class*). Kulturalismus byl posléze překonán strukturalismem, obzvláště jeho

¹⁷¹ HEBDIDGE, D. *Subculture: The Meaning of Style*, s. 79.

¹⁷² Srov. tamtéž, s. 77.

¹⁷³ Srov. SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*, s.73.

marxistickým uchopením. CCCS vycházela z teorií autorů spjatých s neo/marxismem jako byli Barthes, Althusser a hlavně italský teoretik Gramsci. Důležitými pojmovými nástroji v rukou CCCS byly text, ideologie a hegemonie studované kultury ve smyslu sociální kontroly a rezistence. Samotný výzkum se pak, kromě subkultur mládeže, zabýval tématy jako gender, massmédiá, výchova a vzdělávání nebo rasa a autoritářský stát. Po Hoggartovi a Hallovi se je záhodno jmenovat další vědce z pracoviště CCCS, ze kterých birminghamská škola vycházela; jednalo se o R. Williamse, P. Gilroye, A. Davise, A. McRobbieho, P. Corriganu, T. Jeffersona, B. Robertse, J. Clarkea, P. Willise nebo Dicka Hebdige.¹⁷⁴

Posledně jmenovaný Dick Hebdige, jenž je pro tuto celou kapitolu jednou ze zásadní teoretických opor, uvádí, že „hegemonie odkazuje k situaci, v níž dočasné spojenectví jistých sociálních skupin může prosazovat „totální společenskou autoritu“ nad jinými, podřízenými skupinami, a to nikoliv donucováním nebo uplatňováním vládnoucích myšlenek. Tento proces se děje na základě vytváření a uzavíráním konsenzu, takže se moc dominantních tříd jeví jako legitimní a přirozená“.¹⁷⁵ Hebdige dodává, že „hegemonii je možné udržovat tak dlouho, dokud jsou dominantní třídy schopné mít všechny soupeřící názory pod dohledem“.¹⁷⁶ Například Stuart Hall se zaměřoval na používání jazyka v procesech uvnitř moci, institucích nebo „politické arény.“ Zkoumal druhy jinakostí, které způsobovaly pnutí a problémy v dominantní i pracující vrstvě obyvatelstva.¹⁷⁷

V sedmdesátých a osmdesátých letech 20. století jmenovaní autoři viděli subkultury jako „symbolický důsledek strukturálních problémů“.¹⁷⁸ Janeček s Bittnerovou tvrdí, že „vzhledem k tomu, že birminghamská škola vycházela z neomarxistického přístupu ke třídě a moci, nebylo členství v subkulturách nahlíženo jako deviantní, ale jako projev vzdoru, který odrážel širší třídní boj mezi buržoazií a proletariátem“.¹⁷⁹

Kulturální studia se po založení CCCS rozšiřovala po celém světě a postupem času teoretické paradigma strukturalismu bylo vystřídáno poststrukturalismem.

¹⁷⁴ Srov. SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*, s. 73-74.

¹⁷⁵ HEBDIGE, D. *Subculture: The Meaning of Style*, s. 16.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 16.

¹⁷⁷ Srov. tamtéž, s. 74-75.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 76.

¹⁷⁹ JANEČEK, P.; BITTNEROVÁ, D. *Folklor atomového věku: kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé české společnosti*, s. 91.

To ve výsledku znamenalo, že výzkumy, které se zaměřovaly na vztahy mezi dominantní a podřízenou kulturou z hlediska společenských tříd, byly realizovány přímo na členech jednotlivých subkultur mládeže. Jednalo se pak o studie v řadách skinheads, mods, Teddy boys, hooligans aj. Vědci si všímali i vzniku subkultur a stylů v procesu zvaném brikoláž.¹⁸⁰ Brikoláží se myslí vytržení jednotlivých módních prvků z kontextu a jejich následné seskupení, přičemž získávají nový neotřelý význam a fungují i v novém kontextu. Tyto prvky pak asociují danou subkulturu. Brikoláž se pojí se subkulturami mods, skinheads, Teddy boys nebo punks. Například počáteční vlna punks nosila svastiky, které nebylo v jejich případě možné chápat jako vyjádření radikálního politického postoje, spíše symbol provokace směřovaný k poválečným rodičovským hodnotám a autoritářskému konzervatismu tehdejší britské společnosti.¹⁸¹

V Anglii upadala dělnická třída ve vztahu k majoritní kultuře, subkultury mládeže se stali výrazem části dělnické mládeže vůči krizi společenských tříd. Toto reflektovali Hall, Roberts, Clark a Jefferson v úvodu sborníku *Resistance Through Rituals*, kde pracují s konceptem třídy a odporu části dělnické mládeže vůči hegemonní kultuře. Výše zmínění upozorňují, že rozdílné typy chování, styly hudby a oblékání, které subkultury produkují, souvisejí se sociálním zařazením a jsou reakcí na strukturální změny v britské poválečné společnosti.¹⁸² Polarizace a rozpad dělnické třídy v Británii Hebdige přisuzuje rozvoji masmédií, změnám ve složení rodin, školní výuky a práce a taktéž změně ve vztahu práce a volného času. Stává se ikonou svého oboru, když provádí studie vztahu masové kultury a subkultur mládeže a výzkumy utváření stylů ve spojení se subkulturami mládeže. Pracuje jak s ohledem na etnikum, tak na společenskou třídu jejich stoupenců a využívá procesu brikoláže.¹⁸³

CCCS považovala subkultury za rebelantsky politické se schopností rituálně vzdorovat kapitalistické integraci. Centrum se v bádání zaostřilo na styl, módu a image jednotlivých stoupenců subkultur a bralo v potaz vztah médií, školství, hodnot etnických menšin, společenských tříd i intersubkulturní vztahy. Pracoviště CCCS bylo

¹⁸⁰ Srov. SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*, s. 75-76.

¹⁸¹ Srov. GELDER, K.; THORNTON, S. *Subculture reader*, s. 95.

¹⁸² Srov. SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*, s. 76.

¹⁸³ Srov. tamtéž s. 76.

uzavřeno v roce 2002 na základě neuspokojivých výsledků Výzkumného hodnotícího cvičení RAE.¹⁸⁴

2.7 Postsubkulturní teorie

V 90. letech minulého století nastala změna ve vědeckém přístupu k subkulturám, který do té doby zastávala birminghamská škola. Tento vědecký trend setrval využívaný až do současnosti a je nazýván postsubkulturním přístupem. Jednou z hlavních postav postsubkulturního vědeckého proudu je David Muggleton, který změnu vědeckého přístupu připisuje nutnosti reakce na to, že současné subkultury stávají pouhými estetickými kódy a hranice mezi jednotlivými subkulturami se zmenšují. Současným znakem subkultur je tak jejich vzájemná prostupnost a prolínavost. Určité procento stoupců subkultury pak preferuje styl, někteří dávají zase přednost ideologii. Neméně důležitá diferenciací vzniká díky rozpadu současné majoritní společnosti, což způsobuje i to, že se subkultury nemají proti čemu vymezovat.¹⁸⁵ Muggleton dodává, že postmoderní subkultura se individualizuje, profiluje jako apolitická a odklání se tak i od třídního zakotvení. Naopak se zaostřuje na estetické a je doslova fascinována stylem a image. Mění se i postoj k médiím, který se stává pozitivním a neautentičnost je nyní dokonce cílem.¹⁸⁶

Smolík doplňuje, že díky vlivu masových módních trendů se jedinec nepovažuje za součást subkultury, ale chápe se pouze jako výraz nějakého módního trendu.¹⁸⁷ Nicméně, změna přístupu nastala i díky masivnímu vzniku nových stylů a jejich odnoží, které se rodily v devadesátých letech 20. století, hlavně na taneční scéně. Nebylo je možno důkladně popsat ani definovat jako nové subkultury. Selhala tedy subkulturní klasifikace ve vztahu mezi styly, hudebními žánry a identitou, která postupně oslabovala a stávala se flexibilnější.¹⁸⁸ V důsledku vyvrácení některých předpokladů a konceptů CCCS část vědců tvrdí, že od devadesátých let „už nelze hovořit

¹⁸⁴ Srov. SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*, s. 76.

¹⁸⁵ Srov. MUGGLETON, D. *Inside Subculture*, s. 46-49.

¹⁸⁶ Srov. tamtéž, s. 51-52.

¹⁸⁷ Srov. SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*, s. 77.

¹⁸⁸ Srov. tamtéž, s. 77-80.

*o tradičních subkulturách, ale spíše o jednotlivých scénách, stylech, klubové kultuře, kmenech (neo-tribes).*¹⁸⁹

Pro lepší představu zásadního rozdílu mezi moderním a postmoderním pojetím subkultur uvedu několik odlišných jasných diferenciací. Éru moderních (tradičních) subkultur charakterizují znaky jako: zřejmá skupinová identita, stylová homogenita, striktní dodržování subkulturních hranic, subkultura je hlavní identitou, vysoký stupeň ztotožnění, permanentní členství, nízký stupeň subkulturní mobility, důraz na přesvědčení a hodnoty, politické vyjádření odporu, nedůvěra a zaměřenost proti médiím, autentické vnímání sebe sama. Pro postmoderní éru subkultur jsou charakteristické tyto znaky: fragmentovaná identita, stylová heterogenita, pružné překračování subkulturních hranic, mnoho stylových identit, nízký stupeň ztotožnění, přechodná náklonnost k subkultuře, fascinace stylem a image, apolitické cítění, pozitivní postoj k médiím, vědomost neautentičnosti.¹⁹⁰

Výše zmiňované rozdíly v přístupech logicky vyústily i v kritiku vůči, do té doby uznávanému, pracovišti CCCS. Bylo mu vytýkáno, že nevěnovalo dostatečnou pozornost ženám v subkulturách mládeže. Další kritika byla namířena k faktu, že CCCS nikdy nezkoumalo mládež, která subkulturní role převzala z pouhé legrace nebo z tenze být chvíli „in“. Vytknuta byla taktéž ignorace vlivu pohlaví, povolání a rodiny na příslušnost v konkrétní subkultuře. Slabinou CCCS bylo vytvoření výzkumu s ohledem na část mládeže – bílé muže z dělnické třídy. Toto prakticky znemožňovalo přenesení subkulturní teorie do jiného národního kontextu. Muggleton a Weinzierl upozorňovali na ignoraci vztahu mezi etnickou podřízeností a vykořisťováním. Negativně bylo pohlíženo na nepřiznanou roli médií, která se velkou měrou podílela na utváření subkulturních identit. Mezi problematické body v přístupu CCCS by se dalo zařadit i nejasné vymezení mládeže 16-21 lety. Což způsobuje problematické zařazení osob mladších nebo starších do kategorie subkultura mládeže.¹⁹¹

¹⁸⁹ SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*, s. 78.

¹⁹⁰ Srov. tamtéž, s. 82.

¹⁹¹ Srov. tamtéž, 78-79.

3 Straight Edge

V této kapitole se budu zabývat již konkrétní subkulturou, která je předmětem zkoumání mé závěrečné práce, tedy straight edge. Subkultura mládeže straight edge je historicky pevně spjata s prostředím hudebního stylu hardcore a vyznačuje se svojí vlastní, jasně definovanou, filozofií. Jejími stavebními kameny jsou odmítavé postoje k jakýmkoliv drogám včetně alkoholu nebo tabáku a negativní postoj k promiskuitnímu sexuálnímu jednání. K těmto základním postojům se postupem času přidává boj za ochranu životního prostředí a práva zvířat, vegetariánství a veganství, vymezení se vůči homofobii nebo sexismu. Stablním postojem, který je znakem hardcore hudební subkultury, je zřetelné vymezení vůči rasismu, nacismu a násilí.

Martin Hůla v knize KMENY přibližuje fenomén sXe v několika řádcích: „*Žádné drogy, alkohol a tabák Za každou cenu a v každé situaci čistý pohled na svět. Čelit problémům s jasnou hlavou, radovat a bavit se přirozeně, za každých okolností být schopný reagovat. Nebýt součástí masy, nebýt takový, jakého mě chtějí mít. Straight edge je jasná převaha.*“¹⁹²

Je pravděpodobné, že tato stručná charakteristika sXe by se mohla někomu zdát úsměvná a nevěrohodná. Subkultury jsou přeci obvykle spojovány s experimenty a užíváním návykových látek mnohého druhu. A nejedná se pouze o subkultury, ale mládež obecně. Heaenfler¹⁹³ tvrdí, že masmédiá, mainstreamová kultura a často i sociologové stereotypně říkají, že je mládež požitkářská, sexuálně promiskuitní a doslova ponořena do užívání návykových látek. V rámci subkultury mládeže straight edge se ale jedná o pravý opak a ve spojení s tvrdou hardcore punkovou hudbou, ještě výrazněji boří klišé obecného nahlížení na subkultury mládeže.

3.1 Vymezení pojmu straight edge

V úvodu kapitoly jsem společně Hůlou přiblížil podstatu straight edge. Rád bych se ale vrátil na pomyslný začátek a zamyslel se nad samotným pojmovým vymezením. Termín straight edge by se dal volně přeložit jako jasná pravidla, přímá hrana nebo čistý štít.

¹⁹² HŮLA, M. Straight edge. In *Kmeny*, s. 472.

¹⁹³ Srov. HAENFLER, R. *Straight Edge, Clean Living Youth, Hardcore Punk, and Social Change*, s. 8.

Ze strany odborné veřejnosti i samotných stoupců má termín straight edge mnohé výklady.

Etnolog Janeček považuje hardcore za hudební subkulturu a straight edge jako subkulturu v hardcoru vzniklou.¹⁹⁴ Odlišně k tomuto tématu přistupuje Smolík, když hardore díky jeho principům, četným aktivitám a masovosti považuje za hnutí. V téže publikaci se ovšem o straight edge zmiňuje jako o subkulturním proudu.¹⁹⁵ S čitelným vymezením straight edge přichází americký sociolog (a zároveň stoupenec sXe) Ross Haenfler, který ve své publikaci *Straight Edge, Clean Living Youth, Hardcore Punk, and Social Change* pracuje se sXe jako s hnutím.

V tomto ohledu je zajímavý přístup Iana MacKaye, který jako zpěvák kapel *Teen Idles* a později *Minor Threat* s filosofií sXe jako první přišel a rozšířil jí skrz punkovou subkulturu v osmdesátých letech minulého století. MacKay v dokumentu *Edge* říká: „*Neakceptuji sXe jako hnutí. Protože stále vidím lidi jako lidi a ne jako hnutí. Stále to je o individuálním právu se rozhodnout, co dělat se svým životem. Problém hnutí je, že ztrácí vztah k lidskosti a lidem jako bytostem.*“¹⁹⁶ Podobným způsobem situaci reflektuje Hůla, podle kterého označování straight edge jako hnutí je zavádějící. Podstata obecně deklarovaných pravidel sXe je v důsledku na osobní úrovni a je to jakási vnitřní disciplína. Dle Hůly se tak dá chápat sXe spíše jako osobní postoj k životu.¹⁹⁷

Osobně se kloním k MacKayovi a Hůlovi a sXe považuji spíše jako subkulturu uvnitř subkultury a osobní přístup k životu. Dalo by se také říci, že straight edge splňuje i rys kontrakultury. Straight edge jakoby protestovali proti formě protestu punku vůči majoritní společnosti. Muselo by se ovšem uznat, že formou protestu punkové kultury a současně i jejími hlavními hodnotami a znaky byla konzumace alkoholu a jiných návykových látek. Interpretace sXe jako hnutí se na první pohled jeví nejreálněji v kontextu území USA, kde je jeho stoupců nejvíce. Avšak na tento pohled přistoupit nemohu. Straight edge primárně nemá za cíl celospolečenskou změnu nebo svrhnutí konkrétní vlády, odmítá hierarchii a nemá tedy ani žádného vůdce. Navíc, vnitřně je

¹⁹⁴ Srov. JANEČEK, P. *Folklor atomového věku. Kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé české společnosti*, s. 87.

¹⁹⁵ Srov. SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*, s. 182-183.

¹⁹⁶ KIRCHNER, M.; PIERSCHEL, M. *EDGE: Perspectives of drug free culture*. [DVD-ROM]. Německo: Compassion media, 2009.

¹⁹⁷ Srov. HŮLA, M. Straight edge. In *Kmeny*, s. 480.

názorově poměrně pestré a samo má několik odnoží, včetně té militantní. Například, nelze říci, že stoupenec straight edge musí být veganem, bojovat za práva zvířat nebo nutně poslouchat hardcore hudbu. Na základě tohoto příklonu k individualismu budu se straight edge pracovat jako se subkulturou.

3.2 Vznik a historie straight edge

Pro lepší vzhled do tehdejší situace nastíním stručný dobový kontext. Rebelský a standardy bořící punk sedmdesátých let byl nejen šokující, ale postupem času více a více přitažlivý, a to hlavně z komerčního hlediska. Punkové kapely podepisovaly smlouvy s velkými nahrávacími společnostmi, nechávali se zvat do médií a fragmenty stylu punku zasahovaly i do vysoké módy. To se tvrdému jádru punkové subkultury značně nelíbilo a odpovědí na komercializaci punku bylo koncem 70. a začátkem 80. letech 20. století vytvoření punkové odnože zvané hardcore (hardcore-punk). Symbolicky se hardcore formuje převážně v USA, kde byl punk „vynalezen“ a jeho ústředními tématy je boj proti komerci, konzumu a naopak podpora nenásilí, lidských práv a ochrana přírody. Oproti původnímu punku, jehož symbolem byla destrukce a ironie se hardcore stal ideologicky vyhraněným a angažovaným. Změn doznal i hudební projev, který ještě více nabral na tvrdosti. Co se týká estetické stránky například vizáž hudebníků a fanoušků byla oproti předchozí punkové nenápadná, neprovokující, ležérní až minimalistická.

V reakci na tehdejší stav punku vznikla v rámci subkultury hardcore jeho specifická odnož - subkultura straight edge. Straight edge bylo dobovou reakcí punkové mládeže na to, jakým směrem se ubírala jejich scéna. Destrukce, nihilismus, rvačky, ale i vraždy na koncertech, to byla bohužel realita. V jeden okamžik se tomu část punkové mládeže postavila, šlo o vymezení vůči společnosti, ale i vlastní subkultuře zároveň.¹⁹⁸ Straight edge, kteří vycházeli z punkového podhoubí washingtonské mládeže, vnesli do prostředí subkultury doposud nevídaný apel na abstinenci a sexuální zdrženlivost.¹⁹⁹ Jejich poněkud „konzervativní“ životní styl, progresivní punkové smýšlení a tvrdá hudba ostře kontrastoval s tehdejší konvenční divokou mládeží.²⁰⁰

¹⁹⁸ Srov. HŮLA, M. Straight edge. In *Kmeny*, s. 480.

¹⁹⁹ Srov. SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*, s. 185.

²⁰⁰ Srov. HAENFLER, R. *Straight Edge, Clean Living Youth, Hardcore Punk, and Social Change*, s. 8.

Na této „vzpouře“ ve vlastní subkultuře má zásadní podíl washingtonská hardcorepunková kapela *Teen Idles*, která položila základy sXe myšlenek. V době její éry neměli ve Washingtonu sedmnáctiletí teenageři povolený vstup do klubů, kde se podával alkohol, což jim komplikovalo nejen návštěvu oblíbených kapel, ale někdy i vystupování v těch vlastních. Aby mohla mládež navštěvovat kluby, barmani označili fixou návštěvníky, kterým bylo méně než 21 let a nemohli tedy pít alkohol. Na hřbet ruky jim nakreslili velké, černé písmeno „X“, které se poté mimoděk stalo i symbolem straight edge.²⁰¹ Symbol písmene „X“ si stoupenci sXe nechávají tetovat, objevuje se v názvech kapel, zínů nebo na oblečení, které spadá do výrobní produkce subkultury. Kapela *Teen Idles* vznikla v roce 1979, její fungování trvalo pouhých 14 měsíců a vydala jedno eponymní album s názvem *Minor Disturbance*, jehož přebal zdobily zkřížené ruce se symboly písmen „X“. Po rozpadu *Teen Idles* se její baskytarista a zpěvák Ian MacKay rozhodl založit novou kapelu s názvem *Minor Threat*. Ta přinesla skladbu s názvem *Straight Edge*, která novou subkulturu bez vědomého záměru pojmenovala, ale i předznamenala její postojové vymezení. V roce 1981 vyšla skladba na debutním eponymním albu a začala se rychle šířit. Její, pro subkulturu důležitá, první sloka v překladu vyznívá:

*„Jsem člověk jako ty
ale mám lepší věci na práci
než se jen flákat a ničit si hlavu.
Poflakovat se s živoucíma mrtvolama
šňupat bílý svinstvo
omdlívat na koncertech
Dokonce ani nikdy nemyslím na speed.
Je to něco, co prostě nepotřebuju.
Mám straight edge!“²⁰²*

²⁰¹ Srov. HŮLA, M. Straight edge. In *Kmeny*, s. 474.

²⁰² I'm a person just like you. But I've got better things to do. Than sit around and fuck my head. Hang out with the living dead. Snort white shit up my nose. Pass out at the shows. I don't even think about speed. That's something I just don't need. I've got the straight edge. (překlad autora).
Minor Threat. *Straight Edge* [online]. 1981 [cit. 2016-01-10]. Dostupné z:
<http://www.lyricsdomain.com/13/minor_threat/straight_edge.html>.

O dva roky později přichází Ian MacKay s písní *Out of Step*, která vyjadřuje opět pouze jeho osobní postoj, ale má veliký úspěch a necíleně dává subkultuře jakousi formu kréda a její refrén má následující text:

„*Nekouřím.*

Nepiju.

Nesouložím.

Alespoň jsem, do prdele, schopnej přemejšlet.

Nemůžu to vydržet – být mimo!“²⁰³

Snad i proto, že MacKay byl součástí punkové subkultury a jeho myšlenky tudíž vycházely zevnitř subkultury, působily na mládež mnohem efektivněji, nežli výzvy ze strany majoritní společnosti, které byly v podstatě totožné. Tento případ mi asociuje klasický příklad z praxe v pedagogice a sociální práci, kdy schopný a zajímavý pedagog, sociální pracovník či uznávaná a zkušená persona např. z pouličního prostředí, dokáže kladně ovlivnit jedince s větším úspěchem než jeho vlastní rodiče nebo systémová instituce. MacKay svými postoji interpretoval jeden z původních principů punku, a to vzdor vůči majoritní společnosti. Jejím z hlavních znaků byl životní styl, který se projevoval vysedáváním po barech a konzumací alkoholu nebo drog. Včetně nezávazného sexu se tyto tendence plošně vyskytovaly, a to ještě více akcentovaně, i v subkultuře, do které vstupoval s MacKay ideály alternativy vůči těmto tendencím. V rozhovoru dodává: „*jako punker však odmítám hlavní proud. Pro mě bylo na punku důležité právě ono rebelství. Pravdou je, že řada lidí, kteří se účastnili punkového hnutí, byla alkoholiky a narkomany. Snažil jsem se je upozornit, že svým chováním podléhají hlavnímu společenskému proudu.*“²⁰⁴ Mohlo by se říci, že punku dodal historicky první pozitivní náboj.

Teen Idles i *Minor Threat* patřili spolu se *State Of Alert (S.O.A)* Henryho Rollinse, *Untouchables* (působil v nich bratr Iana MacKaye) a skupinou *Government Issue* k pilířům washingtonské straight edge scény. Pozitivní myšlenky straight edge se

²⁰³ I don't smoke, don't drink, don't fuck, at least I can fucking think. I can't keep up, can't keep up, can't keep up, out of step with the Word. (překlad autora) *Minor Threat. Out of Steps (With the World)* [online]. 1979 [cit. 2009-06-10]. Dostupný z:

<http://www.lyricsdomain.com/13/minor_threat/out_of_step_with_the_world.html>.

²⁰⁴ ŠVAMBERK, A. *Novinky.cz. Nejsem jen straight edge, jsem především lidská bytost.* [online]. 1.6.2013 [cit. 2016-01-23]. Dostupné z: <<http://www.novinky.cz/kultura/8781-ian-mackaye-nejsem-jen-straight-edge-jsem-predevsim-lidska-bytost.html>>.

z hlavního města začaly rychle šířit po celých Spojených státech. *Abused* z New Yorku dali svou skladbou *Drug free youth* subkultuře silný slogan. V Bostonu vznikají *S.S.D.* a jejich hudba byla jedním z podkladů pro zrod extrémně tvrdého a rychlého grindcoru. V Los Angeles vzniká hudební skupina *7 Seconds*, v Detroitu se například *Negative Approach*. První vlna amerického straight edge končí okolo roku 1983.²⁰⁵

Zhruba dva roky se subkultura potýkala s úpadkem, aby v roce 1985 nastala tzv. druhá vlna straight edge. Přicházejí nové kapely, které vnášejí nejen svěží hudební projev, ale i rozšířená a konkretizovaná témata. Předmětem písní se stává podpora vegetariánství a veganství, ochrana přírody i zvířat. Současně vznikají nové odnože straight edge, které do subkultury aplikují netoleranci vůči těm, kteří uznávají jiné hodnoty, militantnost a sektářské tendence. Tyto negativní vlivy rozpoutaly uvnitř spory, které může reprezentovat například fronton kapely *Chain Of Strenght* prohlášením: „*Bejt závislej na nějaký sektě, je horší než chlastat.*“²⁰⁶ Tato nová témata a odnože blíže charakterizují v následujících kapitolách. Považuji za dobré si povšimnout toho, že ideály straight edge se i nadále nesou v pevném spojení s hardcore-punkovou hudbou. I v druhé vlně sXe se jedná o jakési filosofické poselství, které přenášeno pomocí textů, hudby a s nimi spojenými aktivitami.

Důležitou hudební skupinou, která ovlivnila další vývoj a počínání subkultury byli *Youth of Today*. Jejich svěží a naléhavá forma projevu i nová témata (boj za práva zvířat), která skupina zpracovávala, byla pro mnoho dalších kapel velmi inspirující. *Youth of Today* v čele s charismatickým zpěvákem Ray Cappou položili základ new yorské hardcore scény. Jejich popularita zapříčinila rozšíření myšlenek sXe po dalších částech USA a období v letech 1986 – 1991 je nazýváno jako éra *Youth Crew* (dle stejnojmenné písně YoT).²⁰⁷

V devadesátých letech hudební projev straight edge kapel poznamenal silný vliv metalu.²⁰⁸ Jmenovat bych mohl kapelu *Earth Crisic*, která díky práci s riffy, tempem a naléhavostí uhranula velké procento mládeže. Negativní stránka věci je ovšem ta, že skupina svými texty obhajovala militantní odnož straight edge (tzv. hard line) a tudíž i násilí a intoleranci.

²⁰⁵ KOSTĚNEC, J. Straight Edge – punk s pozitivním nábojem. *ROCK&POP*, 2001, č. 10, s. 29-30.

²⁰⁶ Tamtéž.

²⁰⁷ Srov. HAENFLER, R. *Straight Edge, Clean Living Youth, Hardcore Punk, and Social Change*, s. 12.

²⁰⁸ Srov. KOSTĚNEC, J. Straight Edge – punk s pozitivním nábojem. *ROCK&POP*, 2001, č. 10, s. 29-30.

Milénium bylo obdobím vzestupu hudebních žánrů indie rock a emo, které zčásti ovlivnili hardcore jako takový. To se projevilo nejen vznikem nových hudebních uskupení, ale i tím že se straight edge navrátili na pomyslný okraj subkultury. Prostoupení vlivů zapříčinilo, že mnoho stoupců sXe se odklonilo od vizuálního minimalismu a začalo do detailu dbát na svůj zevnějšek.²⁰⁹ Do popředí se ostali hudební skupiny jako *Kill Your Idols*, *In My Eyes* nebo *Good Clean Fun*.

V současné době straight edge předkládá témata jako boj za záchranu životního prostředí, za práva zvířat, které jsou spojeny s veganstvím, gender nebo svoboda politických názorů. Velká část hudebních skupin se vrací k „osmdesátkovému“ pojetí zvuku a nitro subkultury se snaží o opětovné sjednocení. SXE si samozřejmě ponechalo i původní punkové vymezení vůči rasismu a nacismu. Taktéž ctí jeden ze základních punkových principů D.I.Y. (do it yourself) a snaží se hlavně v oblasti vydavatelství fungovat v jeho duchu.

3.3 Expanze straight edge

Zrod subkultury straight edge geograficky spadá na východní pobřeží USA, odkud se rozšířil do zbytku země. S jistým zpožděním se začaly myšlenky sXe šířit přes oceán, až dorazili i do Evropy. Obliba kombinace neotřelého až revolučního postoje uvnitř samotné punkové subkultury a tvrdá, ale svižná hudba si brzy našla dostatek příznivců. Myšlenky straight edge jsou i nadále pevné spjaté s hardcore-punkovou hudbou.

Jako první evropská straight edge kapela bývá označována formace *Larm*, která s kříží na rukou objížděla kluby v letech 1984 až 1988. *Larm* byli squatteři a přinesli do subkultury hodně levicových prvků. Svou politickou angažovaností působili zpětně i na americké kapely té doby. Významní byli také jejich krajané *Man Lifting*. V Belgii se na konci osmdesátých let zformovali *Nations On Fire*, z Dánska se naopak hlasitě ozývají *Fairfuck*. Silná scéna se profiluje taktéž ve Skandinávii. Norsko zastupují *Insurance*, *Risk* a *Sportswear*, Švédsko pak *Refused*, *Section 8* a *DS13*. Straight edge kapel bylo podobně jako v USA mnoho a k těm zásadním se mohly v polovině osmdesátých let počítat ještě například *Skeezicks* z Německa.²¹⁰

²⁰⁹ Srov. HAENFLER, R. *Straight Edge, Clean Living Youth, Hardcore Punk, and Social Change*, s. 17.

²¹⁰ Srov. KOSTĚNEC, J. *Straight Edge – punk s pozitivním nábojem*. *ROCK&POP*, 2001, č. 10, s. 29-30.

Po pádu komunismu v Československu a prolomení železné opony si postoj straight edge našel cestu i sem. Za průkopníky sXe mohou být v Čechách považováni *Zelení Kanibalové*. V Čechách šlo na přelomu osmdesátých a devadesátých let o první domácí kapelu, jejíž členové si na ruce malovali kříže. Bývalý bubeník *Kanibalů* Martin Badman vzpomíná: „*můj první kontakt se straight edge proběhl někdy v roce 1985, kdy mi Poláci, co tu byli na brigádě, nahráli Minor Threat, S.O.A a Government Issue. Zdrojem informací v druhé polovině osmdesátých let pak byly pravidelné burzy desek v Praze, kde se vedle nahrávek kapel jako Youth Of Today daly občas sehnat i některá čísla časopisů Maximum Rock'n'roll, Trasher nebo Flipside. Při čtení textů Minor Threat, Uniform Choice nebo Youth Of Today si člověk najednou uvědomil, že může být hardcore punk, aniž by chlastal nebo hulil trávu.*“²¹¹

Velkého úspěchu dosáhli *No Reason*, kteří vydali společný vinyl s americkou legendou *Final Conflict*, který vyšel po jejich rozpadu v 1998. Bad Dave, bývalý zpěvák *No Reason*, řekl: „*Celý to pro mě má stále velký význam, i když jsem přestal být straight edge. Pomohlo mi to překonat tu dobu, když je člověku patnáct šestnáct a je nejvíc náchylný spadnou do drog a chlastu.*“²¹²

Dalším důležitým jménem na české sXe scéně straight edge byla kapela *Underfire*. Nejenom, že se se svým hardcore-punkem ve stylu osmdesátých let dostala na mezinárodní a světově známé kompilaci *More Than X On Our Hands*, ale obsahem svých textů posloužila i americkému sociologovi Haenflerovi, když ji cituje ve své publikaci. V rámci hráčského obsazení je s *Underfire* spjatá i dodnes fungující strakonická metal/hardcore kapela *Delusion*, která má za sebou na české poměry úspěšné účinkování. Nutno ovšem říci, že pokud se někdy jednalo o zcela sXe kapelu, tak tomu dnes již tak rozhodně není. Důležitá, avšak dnes již nefunkční, hudební skupina byla *Balaclava*. Jednalo se tzv. vegan sXe kapelu, která pomocí své hudby nekompromisně sdělovala základní postoje straight edge včetně zaostření na veganskou a tematiku. Další vegan sXe kapelu bych mohl zmínit například *Spes Ereptu*. V současné době se zdá, jako by funkční sXe kapely na území České republiky vymizely. To neznamená, že by se poselství subkultury naší země nešířilo, ale minimálně co se týká kapel, zde je možné vyzorovat útlum. Samozřejmě existují kapely, které v rámci hardcorové hudební subkultury nesou některé z postojů, které sdílí

²¹¹ KOSTĚNEC, J. Straight Edge – punk s pozitivním nábojem. *ROCK&POP*, 2001, č. 10, s. 29-30.

²¹² Tamtéž.

i straight edge, jako jsou například ochrana životního prostředí a zvířat, s ní spojené veganství, boj proti homofobii a sexismu aj. Existují i kapely, jejichž část tvoří členové straight edge, ale nelze říci, že by se díky tomu jednalo o hudební formace, které by spadali do kategorie sXe. Ani samotné kapely nemají potřebu se takto prezentovat a nečiní tomu tak. Mezi takové můžeme zařadit hudební formace *Remek*, *Kovadlina*, *Gattaca*. Na alternativní hudební scéně působí například rapper *Bonus* nebo dvoučlenný elektronický projekt *VONT*, přičemž v obou případech se jedná pouze o stoupence sXe. Opět platí, že ani jeden z hudebních útvarů se jako sXe neprezentuje. Největší kulturní akcí v České republice, kde se schází hardcore subkultura je *Fluff Fest*. Tento festival se koná v Rokycanech na Plzeňsku a můžeme na něm krom jmen tuzemské i světové hc/punk scény pozorovat i největší koncentraci stoupců straight edge – původem jak z České republiky, tak ze zahraničí. Počty stoupců subkultury sXe nejsou v ČR nikde evidovány, avšak dle mého odhadu by se mohlo jednat o desítky až několik málo set jedinců.

3.4 Symbol X

V roce 1980 se majitelé klubů ve Washingtonu, stejně jako na mnoha jiných místech, nebyli ochotni povolit vstup nezletilé mládeži na koncerty, protože tehdy byl legální věk ke konzumaci alkoholu 18 let. Pro kluby byl výdělek z prodeje alkoholu v rámci celkových tržeb až zásadní a proto raději upřednostňovali v klubech dospělé hosty. Zároveň se tím chránili před pokutou a odebráním licence, pokud by při kontrole v klubu byli podnapilí nezletilí. Majitelé argumentovali tím, že mladých punks je velké množství a uhlídat jev klubu, je nemožné. Skutečnost, že alkohol zabránit nezletilým v prožívání. Na popud ze strany mládeže došlo ke kompromisu. Nezletilá mládež byla pořadateli koncertů u vstupu fixou označována na hřbetu velkým černým písmenem „X“. Tento symbol nonverbálně říkal barmanům, že označeným návštěvníkům klubu nesmí podávat alkohol, jelikož jsou nezletilí. Velké černé X se stalo rychle symbolem vzdoru. Mládež přeměnila X ze stigmatu na symbol hrdosti a ctnosti, jakoby chtěli říci: „*nejenže nemůžeme pít, ale my nechceme pít*“. Postupně se symbolem X začala označovat i zletilá mládež na projev solidarity a zároveň nesouhlasu.²¹³

Zkřížené ruce s výraznými X dominovaly v roce 1980 obalu desky kapely *Teen Idles*, která tuto symboliku finálně potvrdila. Straight edge poté vzali X za svůj symbol,

²¹³ Srov. HAENFLER, R. *Straight Edge, Clean Living Youth, Hardcore Punk, and Social Change*, s. 7-8.

který navždy vyjadřoval odmítavý postoj vůči alkoholu a drogám. X si stoupenci sXe nejen symbolicky kreslí fixou při účasti na koncertech, ale dokonce si ho i nechávají vytetovat. Symbolika kříže je poté zakomponována do nejrůznějších tatérských děl. X zdobí trička, mikiny a jiné druhy oblečení, které si nechávají vyrábět nebo sami vyrábějí kapely. Některé kapely nebo vydavatelství vsazují X před a za své pojmenování (*xSLAVEMENTx*, atp.). Oblíbená je taktéž symbolika trojitého X, tedy „XXX“. Jeden z výkladů říká, že každé X symbolizuje jeden z deklarovaných postojů v písni *Out of Step* od skupiny *Minor Threat* (X = I'dont drink; X = don't smoke; X = don't fuck).

3.5 Styl straight edge

Styl je pro subkultury obecně velmi důležitým atributem, jelikož se daná subkultura pomocí stylu rozlišuje od druhé. Funguje tedy jako poznávací znamení a o subkultuře vždy něco vypovídá. Aby bylo možné se zabývat stylem subkultury straight edge, je zapotřebí brát v potaz historické souvislosti vzniku subkultury hardcore v USA. Hardcorová subkultura vznikla z velké míry kvůli nespokojenosti s vývinem, respektive úpadkem punkové scény. Ortodoxní jádro punks dalo vzniknout nové subkultuře, hardcoru, a samozřejmě se potřebovalo nějakým způsobem vymezit vůči prostředí, ze kterého kvůli nespokojenosti odešlo. Punková scéna byla mohutně komercializovaná a stala se z velké části módní záležitostí a trend. To se samozřejmě projevilo na stylu či přímo image nově vzniklé subkultury hardcore. Subkultura sXe se módně distancovala od punku, jehož image byla díky brikolážím stylů pestrá, provokující, vyzývavý či pohoršující. Razila si cestu minimalismu, nenápadnosti a módními detaily či „vychytávkami“ se přílišně nezabývala. U převažujících mužů byl obvyklé krátce střižené vlasy, jednoduše řešená trika či košile, jeans a tenisky. V rámci druhé vlny pozitivního sXe se členy subkultury stávali často sportovci, což znamenalo i image. Na koncertech byli k vidění mladí muži ve volnějších tričkách, běžeckých šortkách a teniskách. Byl to absolutní protipól toho, na co byla společnost zvyklá během hlavní punkové éry.

Součástí stylu je samozřejmě i chování a vystupování. V rámci vzdoru vůči tehdejší punkové scéně a majoritní společnosti, se straight edge chovali cíleně slušně, úplně jinak než se od nich očekávalo. Samozřejmě to bylo umocněno i tím, že se zdržovali konzumace návykových látek a vládli sebekontrolou. Nutno říci, že image v tomto kazila minoritní a současně militantní odnož hardline sXe. Na přelomu milénia

hardcorovou hudbu ovlivňují styly emo či indie roc. Do té doby se image stoupců tolika neřešila, ale v tomto období došlo ke zlomu a móda se začala více řešit, a to i v odnoži hardcoru straight edge. Minimalismus byl částí subkultury vystřídán módní trendovostí. Krátké jednoduché sestřihy vystřídali promyšlené účesy a vlasy se začaly obarvovat do temně černé barvy. Žádané byly co nejvíce přiléhavé jeans a černé, taktéž, přiléhavá trika.²¹⁴ Postupem času se tak i na pomyslné dveře subkultury straight edge zaklepala komercializace. Část mládeže módním trendům opravdu propadla a místo obsahu se vzhlédla ve formě. Haenfler s nostalgií vzpomíná na starší doby, kdy na koncertech bylo vidět mladé sXe s Krishna korálkami, ve sportovních dresech, šátcích a maskáčích. Dnes mladí sXe podlehli post-subkulturní ironii a nosí trička s kapelami, které nemají rádi či by se mohli nazvat jejich tzv. guilty pleasures. Na koncertech je pak vidět sXe v tričkách kapel jako *Guns and Roses* nebo *Whitesnake*.²¹⁵

Nebezpečí komercializace je propadnutí konzumu a povrchním hodnotám. V minulých dobách šlo subkulturní doplňky a módu zakoupit pouze na koncertech nebo ve specializovaných prodejnách menšího a nezávislého formátu. Nyní už toto neplatí a mládež může využít nekonečného nakupování v internetových obchodech, v neomezeném množství. Pravý stoupenec subkultury v „obchodáku“ sice nenakupuje, ale tápající mládež může sklouznout k rychlému získání subkulturní identity, aniž by se seznámila s jejím pravým obsahem. Pozitivní je alespoň to, že moderní technologie mohou alespoň zjednodušit šíření myšlenek subkultury a k vytoužené doplňky nebo trika sXe kapel se může dostat například mládež z venkova. Haenfler věří, že se sXe komerčnímu tlaku nakonec ubrání a zůstanou maximálně autentičtí, ale to může být posouzeno až s odstupem času.

3.6 Základy filosofie straight edge

Stavebními kameny filosofie straight edge je několik základních hodnot a z nich vycházejících postojů na určitá témata. Tyto postoje a hodnoty nebyly někde záměrně sepsány (snad až na manifest militantní odnože hardline) či vytesány do kamene, ale byly předávány ústně v prostředí hudebních klubů nebo prostřednictvím písní jednotlivých kapel. V předchozích kapitolách jsem uvedl, že základní ideje sXe byly

²¹⁴ Srov. HAENFLER, R. *Straight Edge, Clean Living Youth, Hardcore Punk, and Social Change*, s. 17.

²¹⁵ Srov. tamtéž, s. 175.

vypreparovány z textů písní formace Minor Threat. Postupem času se v subkultuře straight edge objevovala nová témata a postoje, které jsou opět reflektovány v jednotlivé písně kapel a pomocí kterých se také šíří.

3.6.1 NE drogám, alkoholu a tabáku

Hlavním principem subkultury straight edge je odmítavý postoj k návykovým látkám, konkrétně drogám, alkoholovým drogám a tabákovým výrobkům. Toto odmítání a zdrženlivost by se mohlo považovat za abstinenci. Abstinenci Kalina definuje jako „*jednání, které vede ke zdržení se užívání alkoholu nebo jiné drogy z důvodů zdravotních, osobních, sociálních, náboženských, morálních, právních či jiných*“.²¹⁶

S abstinencí se velmi často setkáváme v duchovním prostředí. V klášterním životě je požadavek jakési čistoty a sexuální abstinence nezbytný. Z vlastní zkušenosti v rodině vím, že zdržení se alkoholu, masa a intimního styku bylo u jogínů jednou z podmínek úspěšného praktikování cvičení s vysokým stupněm náročnosti. Díky velké misijní aktivitě Mormonů je známo, že členové této církve se ctí závazek zdržení se od alkoholu, drog, tabáku, kávy a v některých případech i čaje. Stejně tak členové hnutí Hare Kršna mají razantní odstup od užívání jakýchkoliv omamných látek. Ostatně toho hnutí filosoficky ovlivnilo jednu z větví samotného sXe, o které se detailněji zmíním níže.

U straight edge se dá k této zdrženlivosti vyzorovat několik druhů motivace. Takzvaná straight youth (čistá mládež) se snažila vymezit vůči svým vrstevníkům, jejichž jedním z hlavních zájmů bylo to, kde sehnat alkohol nebo drogy a opít se či zfetovat. Ten kdo těmto zájmům mládeže nehodoval, byl často diskriminován. Ian MacKay vzpomíná: „*cítil jsem se jako deviant, protože jsem se neopíjel jako všichni moji kamarádi ze střední.*“²¹⁷ Další důvodem bylo poukázat na alogičnost počínání punkové scény, která hlásala nezávislý styl života a přitom se sama často topila v závislostech na návykových látkách. Důležitou motivací abstinovat byla teze, že punkeři svou konzumací alkoholu, drog a tabáku v podstatě propadají hlavnímu společenskému proudu, což odporuje základním idejím punku. Aplikaci původního kontrakulturního znaku punku viděl Ian MacKay ve slušném a spořádaném chování,

²¹⁶ KALINA, K. *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí*, s. 11.

²¹⁷ KIRCHNER, M.; PIERSCHEL, M. *EDGE: Perspectives of drug free culture*. [DVD-ROM]. Německo: Compassion media, 2009.

jenž bylo v podání punks v podstatě šokující a bortilo zažitě stereotypy. Dodává: „*Obchodníkům z Georgetownu by se náramně hodilo, aby jim pankáči rozbijeli výlohy, sprejovali na zdi, chlastali na ulicích a napadali ty tzv. slušný občany. A my jsme jim na to kašlali. Jeli jsme tam, chovali se slušně, všechno zaplatili a nejlepší na tom bylo to, že to byl punk. Šli jsme totálně proti tomu, co chtěli oni.*“²¹⁸

Straight edge stejně jako zbytek punkové kultury opovrhovala většinou společností. Svou abstinencí se výsledně zřekli investování do systému, jehož pevnými pilíři byl zisk z alkoholu a tabákových výrobků a s ním spjatá i státní politika. Další z motivací k abstinenci ze strany sXe bylo tedy dokázat svým vrstevníkům v ně nebo mimo prostředí punku a dospělým, že se konzumaci jakýchkoliv omamných látek k zábavě nepotřebují. Zpěvačka vegan sXe kapely *Gather*, Eve Genie, v dokumentu *Edge* říká: „*Jedním z nejdůležitějších důvodů je ten, že se umím bavit i bez závislosti. Když se chci bavit, žádné látky k tomu nepotřebuju.*“²¹⁹ Velmi důležité je taktéž brát v potaz potřebu vzdoru vůči dospělým, kteří potažmo zastupovali vládnoucí systém. Bývalý frontman *Teen Idles* Nathan Strejcek vzpomíná: „*Nesměli jsme jako nezletilí pít legálně alkohol, a tak jsme si řekli fajn, nechceme už jenom proto, abychom naštváli zákonodárce. Našli jsme si jasnej postoj – čistý myšlení proti největšímu zlu, dospělým!*“²²⁰

Čistota myšlení byla zdůrazňována v souvislosti s požadavkem sebekontroly a autonomie jednání. MacKay v publikaci Rosse Haenflera pomyslně argumentuje ve prospěch abstinence s konzumentem návykových látek: „*Jsem v podstatě stejný jako Ty. Jediný rozdíl mezi mnou a Tebou je v tom, že já jsem trochu ve výhodě. Jsem totiž skutečně přítomný a zodpovědný za svoje jednání.*“²²¹ Motivací k abstinenci může být také osobnostní růst. Ten je podle stoupenců sXe možný pouze, pokud si jedinec všechny své vzestupy i pády prožije s čistou myslí. Jedině tak se bude moci ze svých zkušeností poučit a vnitřně posílit.

²¹⁸ HŮLA, M. Straight edge. In *Kmeny*, s. 476.

²¹⁹ Tamtéž.

²²⁰ Tamtéž, s. 474.

²²¹ HAENFLER, R. *Straight Edge, Clean Living Youth, Hardcore Punk, and Social Change*, s. 6.

3.6.2 Postoj proti sexuální promiskuitě

Stoupenci subkultury straight edge jsou někdy nazýváni jako novodobí hippies. Toto tvrzení by mohlo být předmětem diskuse a z části by na něm bylo pravdy. Nicméně, sXe se svým postojem k sexualitě hippies rozhodně nepodobají, a to hlavně proto, že se vymezují vůči sexuální promiskuitě, která byla u hippies tolerována v podobě tzv. volné lásky. V případě straight edge se jedná v oblasti sexuality spíše o jakousi rezervovanost. Sexuální život jako takový rozhodně neodmítají, pouze se vymezují vůči zmíněné promiskuitě. Ta je pro ně příčinou rozpadu vztahů, přátelství, rodin a chorobnou pro charakter jedince. Pouhý sex je pouze stimul pro tělo a ukojení bazálních pudů a nikterak neuspokojuje duši. Jelikož je péče o duševní stránku jedince pro sXe taktéž důležitá, samotný sex s absencí citů je zapovězený. Straight edge současně poukazuje na to, že promiskuitní chování reálně bere životy, když se díky němu roznášejí pohlavní choroby, které leckdy končí i smrtí. Pro dokreslení pohledu na toto téma přikládám překlad textu písně *You Laugh* od skupiny *No for an Answer* z roku 1988:

*„Směješ se, protože je to vtipné
směješ se, protože je to pravda.
Nikdy nad tím doopravdy nepřemýšlíš, že ne?
Sjednocení těla, ale pro mysl nic?
Budeš prosit a škemrat, abys to dostal dovnitř?
Ale stejně je nazýváš milenci, i když nejsou ani přátelé
A když se ti nepodřídí, láska končí.
Provádí se to bez závazku.
Já říkám, že to tak není správně,
nezávazně přistupovat k tomuto aktu.
Je to něco, co bere životy!
Jak sis jen mohl myslet, že to je bezpečné?
S tolika námi způsobenými chorobami všude kolem nás.
Nezávazný sex si vyžádal tisícovky životů.
Smyslem tohoto užívání je zakrytí lidské mysli!“²²²*

²²² You laugh because it's funny. You laugh because it's true. You never really think about it, do you? A union for the body. With nothing for the mind? You'll scrape and beg to get it, inside! Yet still you call them lovers. When they're not even friends and when they won't submit to you, love ends! It's done without commitment. I say it isn't right. It's casual treatment of the act, that. Takes lives! How could you

3.6.3 Vegetariánství a veganství

Jedním ze základních postojů subkultury hardcore je nenásilí. Není proto překvapujícím, že hardcore, potažmo jeho odnož straight edge přibrala za své i vegetariánství a veganství, které je spjaté s ochranou zvířat. Současně chrání i životní prostředí, protože snižuje ekologickou stopu jednotlivce. První oficiální zmínka o tomto tématu přichází v rámci druhé vlny straight edge v podání vlivné new yorské kapely *Youth of Today*, která deklaruje své postoje k vegetariánství a zvířecím osudům ve skladbě *No More* z roku 1988:

*„Pojídání masa a těl, zamysli se nad tím
Tak bezcitně ten zločin provádíme
Pořád si bez soucitu cpeme pupky
Jaká sobecká, otrlá společnost jsme
Už ne!
Starat se jen sám o sebe
Za cenu životů jiných bytostí
Už ne!
Nebudu se toho účastnit“²²³*

Tematicky podobně zaměřenou skladbu *Feel Their Pain* později přinesla také kapela *Insted*:

*„Slyš má slova – cít jejich bolest
Pojídáním jejich masa – nic tím nezískáš
Morální argument k vraždění zvířat?
Je to potěšení mladých straight Edge, kteří nikdy neslyšeli moji filosofii?
Vzít život je zločin!*

possibly think that it was safe? With self induced diseases all over the place. Casual sex has taken thousands of lives. The sense of being used is warping people's minds! (překlad autora)

No for an Answer. *You Laught* [online]. 1988 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z:

<<http://www.metrolyrics.com/you-laugh-lyrics-no-for-an-answer.html>>.

²²³ Meat eating flesh eating think about it. So callous to this crime we commit. Always stuffing our face with no sympathy. What a selfish, hardened society so. No More! Just looking out for myself. When the price paid is the life of something else. No More! I won't participace (překlad autora).

Youth of today. *No more* [online]. 1988 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: <<http://www.metrolyrics.com/no-more-lyrics-youth-of-today.html>>.

*Smějící se klaun, sloužící miliardám
znamená pro mě nezasloužené krveprolití.*²²⁴

V průběhu devadesátých let 20. století se vegetariánství a veganství stalo populárním i ve většinové společnosti. V současné době se v textech sXe kapel objevuje spíše veganská, nežli vegetariánská tematika. Některé kapely se označují přímo za „vegan straight edge“ jako například dnes již nefungující česká *Balaclava*.

Veganství a ochrana zvířat je spjata i s aktivismem, kterého jsou často stoupecí sXe součástí. Jedná se o informativně-protestní mítinky či performance, ale někdy dokonce i o ilegální akce pro záchranu konkrétních zvířat. Další formou ilegálních akcí jsou technické a jiné sabotáže firem či jednotlivců, kteří se zabývají např. chovem hospodářských zvířat a s nimi spojenými obchodními aktivitami. Opět ale zopakují, že být straight edge nutně neznamená, být vegetariánem nebo veganem (i když tomu tak velmi často je).

3.7 Diferenciace subkultury straight edge

Diferenciace a vznik nejrůznějších odnoží je u subkultur, hnutí či náboženství známý jev a stejně tak tomu bylo i u subkultury straight edge. V následující stati práce přiblížím základní vzniklé odnože, které charakterizují názorové proudy uvnitř této subkultury. Níže se zaměřím na větve Posi sXe, Hardline, Hare Krishna sXe, Christian sXe a Národně-Sociální sXe.

3.7.1 Posi straight Edge

Za pozitivní neboli „Posi“ Straight Edge odnož můžeme považovat tu, která tvořila fundament hodnot a postojů subkultury jako takové a stoupenec, které na ně navazovali.

²²⁴ Hear my words - Feel their pain. Eating their flesh - You have nothing to gain. A moral opposition. To the murder of animals. It's Straight Edge delight of younger fans who never had the chance to see my philosophy. To take life is criminal. The smiling clown. For the billions served. Represents to me. Bloodshed undeserved (překlad autora).

Insted. *Feel their pain* [online]. 1986 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: http://www.lyricsmania.com/lyrics/insted_lyrics_26556/proud_youth_1986-1991_lyrics_57083/feel_their_pain_lyrics_753441.html.

Dalo by se říci, že hlavním tématem větve takzvaného positive straight edge je abstinence. Prostřednictvím abstinence se měla punková scéna očistit a doslova uzdravit, aby opět měla původní kontrakturní rysy a díky konzumaci alkoholu, drog a cigaret nešla s hlavním společenským proudem. Tyto pozitivní myšlenkové postoje se snaží přesvědčit o nutnosti čisté mysli a zdravého těla, aby jedinec a následně i skupina mohli celistvě růst. S ohledem na některé další odnože sXe je důležité zdůraznit, že pozitivní větve sXe chce změny dosahovat pouze nenásilným způsobem. Do této odnože je možno zařadit hudební skupiny jako *Minor Threat*, *7 seconds*, *Good Clean Fun* nebo *Youth of Today*. Poslední jmenovaní vydali v roce 1986 píseň *Positive Outlook*, která se tento pozitivní subkulturní proud symbolizuje:

„Skrze mraky vidím světlo.

Mé svědomí mi říká co je správné a co špatné.

Mé morální cíle jsou hluboko uvnitř.

Mám ovšem spoustu pocitů, které prostě nemůžu schovat.

Ale to jsem já a způsob jakým žiju.

*Dívám se na život pozitivně!*²²⁵

3.7.2 Hare Krishna straight edge

Další vzniklá subkulturní odnož může na první zdání působit přinejmenším podivně. Kombinace divoké až agresivní hudby, vokálního projevu i tance s východní náboženskou filosofií, která je symbolem klidu a vyrovnanosti. Počátek tohoto zajímavého ovlivnění subkultury nastal, když se Ray Cappo a John Porcelly (oba z *Youth of Today*) začali věnovat učení Šríla Prabhupády, který propagoval náboženské hnutí Hare Krishna po Spojených státech. Cappo a Porcelly následně přenesli osobní duchovní smýšlení do projevu své kapely Shelter, která reálně přinesla do subkultury straight edge východní náboženskou filosofii. Díky labelu *Equeal Vision Records* vyšly také nahrávky další sXe Hare Krishna kapel jako *108* nebo *Refuse to Fall*. Specificky ovlivněné myšlenky a postoje této odnože sXe se šířily díky rozsáhlým turné

²²⁵ Through the clouds I see the light. My conscience tells me what's wrong and right. Morals goals deep inside. A bunch of feelings I just can't hide. But that's me. The way "I" live. My outlook on life is Positive. (překlad autora)

Youth of today. *Positive Outlook* [online]. 1988 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z:

<<http://www.metrolyrics.com/positive-outlook-lyrics-youth-of-today.html>>.

zmiňovaných kapel, které byly již tradičně nástrojem pro jejich manifestaci. Vzniklému hudebnímu žánru se taktéž začalo říkat Krishnacore.²²⁶

Ray Cappel ve svých písních pojednává o duchovním životě, hlásá cestu k životní harmonii a hledání transcendentna. To vše je ovšem možné jen díky původním požadavkům sXe, tedy čisté mysli a otevřenému srdci. Přiklon části stoupenců sXe k učení Hare Krishna vyvolal uvnitř subkultury četné diskuse, pnutí i spory, ale možná až překvapivě slavil úspěch. Je možné, že za tímto výsledkem stojí současně charisma, ale i respekt zpěváka Raye Cappy, který si po zásluze vydobyl hlavně svým účinkováním ve formaci *Youth of Today*. Při pátrání po historických skutečnostech jsem nicméně zjistil, že učení Šríla Prabhupády „propadlo“ hnutí hippies a například i člen *The Beatles*, George Harrison, který hnutí nejen na území USA citelně propagoval. Narážím tedy na to, že ono usídlení filosofie Hare Krishna mohlo být také částečně ovlivněno předešlými úspěchy hnutí nejen na území USA. Na obou tezí bude zřejmě nějaké procento pravdy, ale nutno reflektovat i to, že součástí pravidel učení Hare Krishna je odřikání požívání masa, jakýchkoliv omamných látek, káva, čaj, je zakázán hazard nebo sex bez účelu spolčení manželského dítěte. Je vidět, že hodnoty a postoje uměřených straight edge a Hare Krishna mají určité společné průsečíky a po této malé studii se spojení těchto dvou, na první pohled, nesourodých subjektů není tolika překvapivé.

3.7.3 Křesťanské straight edge

Společně s hnutím Hare Krishna a i jiným východním myšlením začalo subkulturu straight edge ovlivňovat i křesťanství. Nakonec je to i logické vyústění, protože podstata straight edge se do jisté míry kryje s hnutím Hare Krishna i křesťanským náboženstvím. Filosofie čistého žití straight edge včetně odbourání sexuální promiskuity korespondovalo s křesťanským puritánstvím, které je v americké společnosti určitým způsobem zakotveno. Prolnutí straight edge a tradičního náboženství se stalo skutečností.²²⁷

Hodnoty a postoje křesťanského sXe byly sdíleny opět pomocí hudebních skupin. První křesťanské sXe kapely začalo produkovat vydavatelství *Face Down Records* a z těchto jesliček vyšla do světa jména jako *No Innocent Victim*, *Bloody Sunday* a *A*

²²⁶ Srov. HAENFLER, R. *Straight Edge, Clean Living Youth, Hardcore Punk, and Social Change*, s. 15.

²²⁷ Srov. tamtéž, s. 185.

Love for Enemies.²²⁸ V současnosti jsou asi nejznámější křesťanskou sXe kapelou *Throwdown*. Mnozí stoupenci sXe jsou k pronikání těchto vlivů do subkultury velmi tolerantní a připodobňují původní podstatu sXe kmenu stromu, ze kterého raší nejrůznější větve pojetí straight edge. Je tu ovšem nemalá skupina, která náboženské tendence v subkultuře nevidí ráda a proti proniknutí křesťanství do straight edge se vymezuje snad nejvíce. Hardcore skupina *Fall Silent*, která je sice tzv. „čistá“, ale jako sXe se neprezentuje, tvrdí, že: „*jakmile začne mít subkultura podobu nějakého systému víry a bude mít svá pravidla, kazatele, stane se stejnou jako je třeba křesťanství nebo jiný druh zavedeného náboženství, a to by se ze sXe stát nemělo.*“²²⁹ Myšlenkou, že by straight edge mohlo být považováno za náhražku náboženství, se bude zabývat poslední část této kapitoly.

3.7.4 Hardline

Už samotné pojmenování odnože „hardline“ naznačuje, že se jedná o větev sXe, která bude pravděpodobně silně vymezená. A skutečně tomu tak je. Hardline (tvrdá linie) je sice marginální částí subkultury straight edge, ale nejvíce diskutovaná a kontroverzní. Subkulturní proud si za svá ústřední témata bere abstinenci, ochranu zvířat a životního prostředí a s nimi propojené vegetariánství či spíše veganství. Svoje postoje ovšem pouze nedeklaruje pomocí písní, ale podniká i výpady proti těm, kteří se s jejich ideologií neztotožňují. Tyto výpady ve jménu zastávaných postojů hardline přinášejí do subkultury straight edge prvně násilí a militantnost.

Hardline se uskutečňují ozbrojené akce proti laboratořím, kde se na zvířatech testuje kosmetika, nebo proti dealerům drog. Nekompromisnost vyjadřuje jasně jejich znak - dva zkřížené samopaly. Hardline se taktéž zaměřili na téma řešení nechtěného těhotenství pomocí interrubic. Jsou zde dvě skupiny „pro-life“ a „pro-choice“. Skupina „pro-life“ zcela odmítá interrubic, když tvrdí, že život dítěte je cenný vždy, tedy i v prenatálním stadiu. Skupina „pro-choice“ je naopak tolerantní a zastává názor, že se žena v tomto případě může autonomně rozhodnout.²³⁰ Proud hardline bych v subkultuře oficiálně ukotven díky manifestu, který vytvořili a vydali členové hudební skupiny Vegan Reich, Sean Muttaqi a Jon Ewing. Manifest obsahoval sepsané všechny postoje

²²⁸ Srov. HAENFLER, R. *Straight Edge, Clean Living Youth, Hardcore Punk, and Social Change*, s. 185.

²²⁹ Srov. tamtéž, s. 96.

²³⁰ KOSTĚNEC, J. *Straight Edge – punk s pozitivním nábojem*. *ROCK&POP*, 2001, č. 10, s. 29-30.

i konání, kterými se následně hardline vyznačovali. Manifest označoval hardline za systém myšlení, který má jednotkou etiku, jenž „chrání všechny život, od plodu, či dospělého člověka (černého, bílého, muže či ženy) po zvíře, nebo jeho místo výskytu. Zaručuje rovnost práv se svobodou pro všechny, bez ohledu na jakoukoliv osobní předpojatost“.²³¹ Dále pokračuje poněkud více problematickou pasáží: „Na základě principů ideologie hardline, je povoleno dělat vše, co je uznáno za vhodné, pokud tyto akce nebudou žádným způsobem poškozovat práva ostatních.“²³²

Realita v praxi ovšem s rovností, svobodou, mírem a právem neměla moc společného. Nejen, že hardline nebrali v potaz jeden ze základních postojů hardcorové subkultury, totiž nenásilí, ale byli například i homofobní. Nejvíce radikální zastánci hardline sXe zakazovali dokonce čokoládu či masturbaci, což logicky vzneslo vlnu nevole. Příklad pouliční aktivity sXe hardline byl pouliční gang *FSU (Friends Stand United nebo Fuck Shit Up)*, který založil koncem osmdesátých let 20. století Elgin James. Tato skupina brala zákon do svých rukou a na ulicích brutálně napadala dealery drog. Dealeři byli nejenom fyzicky napadeni, ale byla jim znehodnocena narkotika a zabavena finanční hotovost. Část těchto ukradených peněz z obchodu s drogami si stoupenci hardline rozdělili na živobytí či přilepšenou, část putovala na podporu sXe hardline kapel a někdy i na charitu. *FSU* podnikali také násilné výpady proti rasistům a neonacistům, kteří navštěvovali hardcore-punkové koncerty. Situace dospěla až tak daleko, že členové *FSU* napadali civilisty, kteří na ulici kouřili nebo konzumovali alkohol, výjimkou nebylo ani přepadení baru. Dobové video s názvem *Beatdown Boston* zachycuje násilnou čistku v ulicích a okolí nočních podniků, kdy členové *FSU* velmi brutálním způsobem napadali převážně mladé lidi (muže i ženy), kteří popíjeli, kouřili či jinak nezapadali do norem *FSU*.²³³ Militantní křídlo straight edge se z Bostonu rozšířilo např. do Salt Lake City, které se neoficiálně považuje za Mekku radikálních stoupců sXe. Zde je subkultura straight edge oficiálně ustanovena jako gang. V Salt Lake City došlo k nejhoršímu, když při nepokojích mezi gangy radikální členové sXe dopustili vraždy. Tímto aktem se definitivně jméno straight edge pošpinilo a devalvovalo tak v očích společnosti množstvím pozitivních myšlenek.

²³¹ *HARDLINE MANIFESTO*. [online]. [cit. 2016-01-27]. Dostupné z:

<<http://www.angelfire.com/ok2/sxethic/hlmanifest.htm>>

²³² Tamtéž.

²³³ KIRCHNER, M.; PIERSCHEL, M. *EDGE: Perspectives of drug free culture*. [DVD-ROM]. Německo: Compassion media, 2009.

Tvůrce původních ideálů subkultury a zpěvák positive sXe kapely *Minor Threat*, Ian MacKay, se k násilí uvnitř subkultury vyjádřil: „*Lidé, co jsou militantní, ztratili vztah k ostatním lidem. Nechci, aby někdo někdy použil moje slova na to, aby někoho zranil. Je to antiteze k celému mému životu. Je nešťastné, že tato skupina lidí v sXe získala nejvíc pozornosti. Lidé, kteří byli zaujatí důležitostí násilného chování, uvalili na sXe stigma. Ale to je realita. Jsou poháněni podporou pojmu, a to je vše.*“²³⁴ Hardline byli ovšem inspirováni spíše texty kapel *One Life Crew*, *Judge* nebo *Earth Crisis*, jenž jsou s touto odnoží straight edge spojovány.

3.7.5 Národně – socialistické straight edge

Jedna z poměrně nových odnoží straight edge. Stoupenci této skupiny jsou národní socialisté a zároveň zastávají určité hodnoty a zásady sXe. Situace je lehce složitější, pokusím se jí postupně osvětlit. Nejprve je dobré říci, že se nejedná o členy politické strany Národní socialisté – LEV 21 založené Jiřím Paroubkem. V tomto případě se jedná o neonacisty, kteří si říkají národní socialisté (dále již NS), přičemž se odkazují na národní socialismus z dob Třetí říše. Už teď je jasné, že se jedná o jasný antagonismus, protože subkultura straight edge je pouze odnož subkultury hardcorové, jejímiž základními postoji je ostré vymezení proti rasismu, nacismu a jakýmkoliv jiným myšlenkám či ideologiím, které jdou proti rovnosti, svobodě a míru ve společnosti. Hardcorové ani straight edge subkultuře se tato tendence samozřejmě nelíbí a odsuzuje jí. O moc více toho ale dělat nemůže. Často se mluví o tom, že neonacisté potřebují zmodernizovat svojí image a tak se neštítí ukrást image skupinám, které jsou, takříkajíc, na druhé straně barikády. Podobně tomu bylo i v případě o mnoho let opožděné reakce neonacistů na hudební styl hardcore. Přišli se svou vlastní, ideologicky vhodnou verzí a pojmenovali jí „hatecore“. Poprvé jsem se s NS Straight Edge narazil v rámci studování obsahu webů Antify a Národního odporu. Později jsem našel web H8edge Reich, kde je k nalezení dostatek materiálů o této zvláštní modifikaci myšlenek straight edge.

²³⁴ KIRCHNER, M.; PIERSCHEL, M. *EDGE: Perspectives of drug free culture*. [DVD-ROM]. Německo: Compassion media.

Národní socialisté užívají pojem straight edge, ale též jsou pro ně funkční i termíny H8edge (Hate edge) nebo Terror edge.²³⁵ Dle mého názoru NS převzali původní filosofii sXe, jelikož jim imponuje idea čistoty, díky níž je silný nejen duch, ale i tělo. Síla, sebekontrola a sebevědomí, zde je ukryta motivace a náklonnost NS. Toto vše je NS, kteří se často vzhlíží v řádu, disciplíně a síle nacistické armády, až přirozeně sympatické. Samotní NS sXe tvrdí, že „*nacionální socialismus je od základu proti konzumnímu způsobu života, je proti nehlídanému podnikání, je proti devastaci životního prostředí, proti úpadku kultury, je proti čirému materialismu (marxismu atp.), je proti kapitalismu, který v sobě obsahuje prakticky veškeré zlořády odporující zdravému růstu rasy.*“²³⁶ Toto tvrzení dává logiku vzhlednutí se v ideálech straight edge, jelikož jejich fundamentem byl taktéž boj proti konzumnímu stylu, ochrana životního prostředí a obroda kultury. K původnímu tématu sXe zdrženlivosti od alkoholu, drog a tabáku NS sXe říkají: „*konzumace návykových látek rozleptává člověka nikoliv pouze jako jednotlivce, ale především jako podmínku budoucnosti rasy.*“²³⁷ Národní socialista by se měl tedy zdržet návykových látek, aby neohrozil vývin a budoucnost čisté, árijské rasy. Stejná motivace NS sXe zapřičiňuje vymezení vůči promiskuitě: „*Opět jsme to MY, kdo se tomuto musí stavět na odpor a tento odpor pramení znovu v naší ideologii: námi chtěná společnost má základ v rodině, rodině čisté rasově i morálně. K takové rodině musíme směřovat neb nám to přikazuje naše cesta, kterou jsme se každý z nás vydali! Námi zrozený svět nesmí obsahovat židovská dogmata! Promiskuita je tedy naším nepřitelem stejně jako žid.*“²³⁸ Převzetí tématu ochrany práv zvířat je argumentováno tím, že tuto otázku řešila již nacistická Třetí říše a kladný postoj k vegetariánství a veganství je dávná protižidovská strategie: „*Stejně tak veganství a vegetariánství, kterými se levicovní „myslitelé“ ohánějí, není zdaleka jejich ideový produkt – opět MY můžeme ukázat na osobnosti z naší části politického spektra, které byly aktivními propagátory nekonzumace masa. Z toho vyplývá též důležitý poznatek: práva zvířat, na jejichž utrpení a vykořisťování vydělávají od dob rozvoje průmyslu především židé, se stala předmětem zájmu „nám“ jako prvním. Mimo jiné právě Třetí Říše*

²³⁵ H8XEdge Reich. *Nacionální Socialismus & Straight Edge*. [online]. 27.8.2008 [cit. 2016-01-27]. Dostupné z: <<http://www.angelfire.com/ok2/sxethic/hlmanifest.html>>.

²³⁶ Tamtéž.

²³⁷ Tamtéž.

²³⁸ Tamtéž.

na ně pamatovala a zavedla na jejich ochranu paragrafy, které byly přijaty jako součást Norimberských zákonů.“²³⁹

Tak jako straight edge působilo a působí diskuse a rozpory uvnitř hardcorové subkultury, působí sXe to samé i ve sféře národních socialistů. Rozhodně se ale nedá říci, že by způsobilo takový převrat, jako na punkové scéně osmdesátých let minulého století. Mezi stoupcí NS je na straight edge v poměrně velké míře nahlíženo skrz prsty, jako na něco levicového. Oblibu si v něm naopak našli třeba národní socialisté, kteří holdují bojovým sportům a účastní se přímých akcí. Panují taktéž názory, že se národní socialisté inspirovali v radikálních hardline sXe, respektive jejich manifestu, kapelách i maskulinních stoupcích, kteří neváhali kvůli prosazení svých názorů užít brutálního násilí. Mezi NS sXe hudební kapely mohu zařadit *You Must Murder*, *Kolovrat* nebo *Division X*.

3.8 Ženy, gender a politika

Tuto kapitolu začnu stručnou reflexí politiky a politické orientace, kterou sXe zastává. Ideové politické hranice nejsou přesně určeny, ale lze říci, že jde spíše o orientaci vlevo. Z internacionálního charakteru hardcore vyplývá jeho zájem o mezinárodní politiku, ekonomické vztahy, budoucnost imperialismu. Hardcore tím, že nepřiznává hierarchii a centralizaci, neuznává vztah tvůrce-spotřebitel. Přesto se v hardcoru často objevují „ideoví vůdci“, kteří jsou schopni reflektovat hardcorovou scénu a upozornit na některá zajímavá témata nebo trendy.²⁴⁰ V subkultuře sXe za ně můžeme považovat Lana MacKaye, Henri Rollinse, Ray Cappu nebo Karl Buechnera. Politická orientace sXe je z velké části totožná s tou hardcorovou. Nutno říci, že z mých několikanásobných účastí na českém hardcorové festivalu Fluff Fest jsem nabyl pocitu, že v podstatě každý frontman kapely, se stává po dobu vystoupení své formace jakýmsi ideovým vůdcem. Ať přímo v písních nebo v mezidobí mezi nimi prakticky pořád reflektuje z velké části politicky zaměřená témata. Stoupcí subkultury straight edge se snaží zapojit do sociálních aktivit, pořádají benefiční koncerty na podporu bezdomovců, azylových domů pro ženy nebo zvířecích útulků. Byla vysledována i aktivní účast několika členů

²³⁹ H8XEdge Reich. *Nacionální Socialismus & Straight Edge*. [online]. 27.8.2008 [cit. 2016-01-27]. Dostupné z: <<http://www.angelfire.com/ok2/sxethic/hlmanifest.html>>.

²⁴⁰ Srov. SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*, s. 183.

sXe na protestech proti Světové bance a Mezinárodnímu měnovému fondu v rámci velkých protestních akcí v letech 1999 - 2000 v Seattlu a Washingtonu, D.C.²⁴¹

Jedinou odchylku od levicově zaměřeného politického smýšlení zastupuje národně-sociální sXe (NS sXe). Národní socialisté se i přes svůj název a zastávané názory považují za pravici a tzv. „levičáky“ opovrhují. Pokud ovšem pohlédneme na jejich ideje a programová témata a poté nahlédneme do knihy *Politické ideologie* od Heywooda, bude patrné, že národně-sociál sXe obsahově patří do levého politického spektra.

Ženy jsou v mnohých subkulturách obecně v menšině. Důvodem může být to, že většina subkultur v sobě nese prvky maskulinity, agrese a násilí. To není pro většinu žen ta pravá motivace k identifikaci se skupinou a podílení se na její aktivitě. Současně je zapotřebí brát v potaz i to, že se muži ovládané subkultury často jeví genderově nespravedlivě, když ženám přisuzují vedlejší role v případných hierarchiích a berou je v potaz pouze jako sexuální symboly. Taktéž znevažují jejich subkulturní příslušnost, když ji považují za převzatou kvůli tomu, že jejich partner k dané subkultuře. Ženy jsou pak obviňovány z pozérství a subkulturní identita je jim vyčítána jako módní trend.

Smolík uvádí, že stejně jako v minulosti existovaly subkultury, které byly pro ženy přijatelnější, jsou dnes subkultury, jež naopak podporují sexismus, jsou smířlivé k násilí na ženách (některé proudy v hip hopu) a prezentují je jako submisivní osobnosti.²⁴² Samozřejmě v rámci subkultur existují i proudy, které nerovnoprávné a podřadné postavení žen kritizují. Jedním z těchto „subkulturních proudů“ je i straight edge.²⁴³

Straight edge kritizuje znevýhodňování žen jak v celé společnosti, tak i ve svých vlastních řadách. Otázka genderu je ve sXe aktuální téma a je častokrát diskutováno. Jak je u sXe běžné, tyto témata vyvolávající diskusi a postoje jsou předávány skrze písně hudebních skupin. Uvnitř, převážně muži tvořeného, sXe jsou zastoupeni i tzv. feministi, kteří bojují za rovnoprávnost žen a poukazují na nadřazené tendence mužského pohlaví.

Zpěvačka kapely *Gather*, Eve Genie, podává svůj pohled na situace ohledně žen v subkultuře sXe: „*Není pochyb, že v sXe dominují chlapi. Je to zřejmé, když se podíváš na lidi v kapelách – většina jsou muži. Je to kvůli tomu, že součástí hardcorové*

²⁴¹ Srov. HAENFLER, R. *Straight Edge, Clean Living Youth, Hardcore Punk, and Social Change*, s. 54.

²⁴² Srov. SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*, s. 85.

²⁴³ Tamtéž, s. 86.

subkultury zůstává nesnášenlivost vůči ženám a mentalita „tvrdých chlapů“, která hýbe s kopou lidí. V ženách to pak na koncertech vyvolává tyto pocity, už jenom kvůli sexismu. Ne často to tak bije do očí, ale stále je to uvnitř lidí. Feminismus není jen ženská záležitost, je to něco, co se týká všech. Konec patriarchy by byl přínosný pro každého.“²⁴⁴ Problematiku žen uvnitř subkultury straight edge ilustruje kapela 7 Seconds se svou skladbou *Not Just Boys' Fun* z roku 1984: „Chlape, Ty máš problém, který Tě udělal pitomým králem / Macho prase a prázdnota v tvoji hlavě / Žádný holky kolem Tebe nejsou, jejich místo není na koncertech / Nechceš je na parketu, protože jsou slabé / Ženské místo je v kuchyni a na zádech / Je čas změnit postoj, a to rychle. Ukazují nám své úzkosti, Ty máš ale strach vidět, jak myslí / Raději bys je oblékal do hezkých kraječek / Vše pěkné a v barvě růžové / Cítíš se tak zatraceně ohrožen / Když stojí vepředu Hloupý, pasivní kus masa je vše, co opravdu chceš / Ale to je: Nejen zábava kluků! Jsou tu holky, které rozdávají fanziny, další dělají show / Přesto nesmí na parket. Některé dělají hudbu, tak to můžeš přijmout / Sakra, možná žij a dostaneš nějaká ta prsa a zadek / Vy pitomý magoři, vaše mozky jsou šílené / Dívčí život není pouze o sexu.“²⁴⁵

3.9 Straight edge jako náboženství?

Ve společnosti či v médiích je možné vyzorovat okamžik, kdy někdo přirovnává například svého oblíbeného umělce nebo sportovce k Bohu anebo svou zálibu k víře. Díky této skutečnosti a diskusím s docentem Kaplánkem, v rámci seminářů předmětu Spirituální projevy v kultuře mládeže, jsem se prvně začal zabývat myšlenkou, zdali by nějaká subkultura mohla být mládeží pojímána jako náboženství nebo jeho alternativa.

²⁴⁴ KIRCHNER, M.; PIERSCHEL, M. *EDGE: Perspectives of drug free culture*. [DVD-ROM]. Německo: Compassion media, 2009.

²⁴⁵ Man you've gotta problem, who made you fuckin' king. A macho pig with nothing in your head. No girls around you, their place is not at gigs. Don't want 'em on the dance floor 'cos they're weak. A woman's place, the kitchen, on her back. It's time to change that attitude, and quick. Showing us your phobias, you're scared to see 'em think. You'd rather dress 'em up in pretty lace. All nice and colored pink. You feel so fucking threatened, When they stand out in front. A stupid, passive piece of meat is all you really want. But it's: Not just boys' fun. There's girls who put out fanzines, others put on shows. Yet they're not allowed to get out on the floor. Some make the music, well that you can accept. Hell, maybe live you'll get some tits and ass You fucking moron, your brains have run amuck, A girl's only lot in life is not to fuck. (překlad autora) 7 Seconds. *Not Just Boys Fun*. [online]. 1984 [cit. 2016-01-27]. Dostupné z: <http://www.lyricsmania.com/not_just_boys_fun_lyrics_7_seconds.html>.

Když jsem začal s prací na své diplomové práci, tak jsem se k této polemice vrátil a konkretizoval otázku. Skutečně by mohlo být straight edge pro považováno za náboženství nebo jeho náhražku? Při bádání po zjištěných faktech jsem narazil na dizertační práci Francis Elizabeth Stewart z roku 2011 a názvem *Punk Rock Is My Religion: An Exploration of Straight Edge punk as a Surrogate of Religion*. Jmenovaná práce bude oporou této kapitoly.

Cílem Stewartové je ukázat, jak sXe přebírá funkci náboženství. Straight edge je vybráno pro demonstraci kulturní náhražky náboženství kvůli jasnému tradičnímu vymezování se punku vůči náboženství a spiritualitě. Na rozdíl od jiných žánrů má jasně inherentní pravidla morálního chování. Stewartová tedy pracuje s určitou definicí náboženství a ukazuje, jak sXe naplňuje jeho roli. K definování využívá Durkheimovo pojetí náboženství jako společenské, kolektivní záležitosti. Kompaktnost a dynamika náboženství je zde postavena na setkávání jedinců a skupin a společném praktikování rituálů, které jsou nápomocny udržet náboženství v životě jedince i celé společnosti.

Oporou její hlavní teze je také uváděný Theodore Ziolkowski, který ve svém díle *Modes of Faith* ukazuje, jak bylo náboženství nahrazeno uměním, cestováním a literaturou, autorka ukazuje, jak jej nahrazuje sXe. Pokud se podíváme na konec 19. století, Nietzsche viděl tuto náhražku v osobě a především hudbě Richarda Wagnera. V jeho práci viděl návrat k řeckému smyslu pro mýtus dle struktur starých Řeků. Což spočívá v porušování zavedených formátů a jejich znovuzavádění v Dionýském duchu.²⁴⁶

Stewartová provádí analýzu filosofie straight edge, uskutečňuje rozhovory se stoupenci subkultury a studuje texty hudebních skupin. Při zkoumání způsobu napojení náboženství a spirituality na hardcore a straight edge zjišťuje, že jejich stoupenci odmítají jakéhokoli rozlišování mezi náboženským a sekulárním, posvátným a profánním. Zároveň se vymezují vůči tradiční církvi a samozvaných duchovních autorit.²⁴⁷

Při zaostření na roli hudby při vyjadřování spirituální identity stoupců hardore a sXe byl nalezen mezi hardcore-punkem, náboženstvím, spiritualitou, blažeností, emocí, komunitou a orientalismem společný sdílený bod, kterým je rebelie. To, co

²⁴⁶ STEWART, E. F. *Punk Rock Is My Religion. An Exploration of Straight Edge punk as a Surrogate of Religion*, s. 119

²⁴⁷ Tamtéž, s. 115-150.

podporuje sXe je rebelie proti uspokojování a proti diktátu ostatních. Současně vymezuje hranice v co (čemu) lze a nelze věřit, jak reagovat či se emočně propojit s hudbou nebo jak porozumět a ocenit víry a kultury ostatních. Stoupci sXe nepotřebují pro pocit spokojenosti žádné externí stimulanty. Tento pocit přichází z jejich nitra a hudba pouze prohlubuje jeho vyjádření.²⁴⁸

Díky rozhovorům bylo zjištěno, že stoupci neoznačují sXe přímo za náboženství (což je ve smyslu tradičního chápání náboženství a jejich odporu k tomuto konceptu pochopitelné). Přiznávají však, že víra, naděje a důvěra, kterou do sXe vkládají, může být srovnatelná s vírou, kterou věřící vkládají do svých náboženství a církví. Podle autorky není sXe náboženstvím jako takovým, ale jeho náhražkou, jak byla definována na začátku práce. Aby bylo možné chápat sXe jako náhražku náboženství, je třeba vnímat hlavní elementy: význam hudby, D.I.Y etiku a autenticitu, komunitu. Autorka tvrdí, že jsme svědky vzestupu nového vyjádření duchovní identity v moderních západních společnostech což lze demonstrovat na mnoha stoupcích sXe.²⁴⁹ Důkazem tomu mohou být koncerty. Nezbytnou součástí hardcoru je oddanost hudbě. To se týká každého stylu hudby, ale touha (zapálení), které můžeme pozorovat na hardcorových koncertech je srovnatelná s tou kterou vidáme během náboženských rituálů. Téměř na každém koncertě kapely hrají své písně s největším možným nasazením, zpěváci se ve svých textech niterně zpovídají a fanoušci se snaží dostat přímo na stage, aby byli součástí sdílené zkušenosti.²⁵⁰

Mnohými je hardcore považován za jakési náboženství, jelikož má vlastní systém hodnot a věr (sXe, vegetariánství/veganství, D.I.Y.), „posvátné“ texty (nahrávky, ziny), má své vůdce (členy kapel, tvůrce zinů a promotéry), kteří jsou jejich mluvčími a často se kvůli tomu dostanou do problémů. V průběhu devadesátých let se do hardcoru dostaly velmi patrné prvky náboženství Hare Krishna a křesťanství.²⁵¹ Jak jsem již uvedl v předchozích kapitolách, tradičních náboženství v sXe úspěšně ujal díky faktu, že sem byly infiltrovány samotnými členy skupiny a nikoliv zvenčí.

Straight edge v sobě obsahuje poselství, když nabádá ke zdrženlivosti od jakýchkoliv látek, které působí na vědomí, náladu nebo emoce a dopomohli by

²⁴⁸ STEWART, E. F. *Punk Rock Is My Religion. An Exploration of Straight Edge punk as a Surrogate of Religion*, s. 151-194.

²⁴⁹ Tamtéž, s. 115.

²⁵⁰ Tamtéž, s. 124.

²⁵¹ Tamtéž, s.124.

k útěku od života jedince. Namísto výše zmíněného se jedinec může bavit s přáteli, hudbou a hlavně s čistou hlavou. Straight edge zastává postoj zodpovědnosti za svůj život, před kterým by se nemělo unikat. Život se má pevně a vědomě uchopit a aktivně zušlechťovat k lepšímu.

Stewartová z tohoto usuzuje, že pokud má být člověk sXe, musí přinést osobní oběť, aby mohl žít život podle filosofie subkultury.²⁵² Z hloubkových rozhovorů bylo taktéž zjištěno, že stoupenci straight edge prožívají hudbu jako náboženskou a spirituální zkušenost. Koncert je brán jako rituál, když hudba vzbuzuje emoce a platí, že čím intenzivnější hudba, tím intenzivnější emoce. Účast na koncertě znamená sdílenou emoci, což podporuje pocit sounáležitosti se subkulturou.²⁵³ Zde je vidět, že Stewartová opět vychází z durkheimovského pojetí náboženství, které je bráno spíše jako společenská záležitost – potřeba. Autorka analyzuje svůj materiál z terénu a vybírá 4 klíčové oblasti, které jsou pro sXe a spiritualitu relevantní. Jsou jimi: prostor (místo), komunita, autenticita, vykoupení (spása)

- 1. prostor (místo):** kluby jako chrámy, umožňují konání koncertů (jakožto bohoslužeb), a poskytují prostor pro praktikování. Zde respondent přímo řekl: *„V Evropě jsem se cítil mnohem blíže náboženství. Když jsem chodil kolem těch budov, vnímal tu historii, to bylo něco, s čím se člověk mohl ztotožnit. Pak jsem se vrátil zpátky (do USA) a zase bylo všechno o penězích, moci a blbečcích jako je Bush. To mě zase od náboženství naprosto odvedlo. Ale chyběl mi ten pocit, že jsem součástí něčeho většího. Cítil jsem ho dřív v CBGB’, proto bych se tam rád vrátil.“*²⁵⁴
- 2. komunita:** *„This is a family, I count on you, you count on me. Help each other, put your arms around your brother, help your sister trying hard as any other. Go! Go, go the distance! True, go the distance. This hardcore scene can’t live without you. It takes a strong heart to go the distance true. Tohle je rodina, já počítám s vámi, vy počítejte se mnou. Pomáhejte si, dejte ruce okolo svého bratra, pomozte sestře snažit se víc než kdokoli jiný. Jděte, jděte do dále! Fakt, jděte do dále. Hardcorová scéna nemůže žít bez vás.*

²⁵² STEWART, E. F. *Punk Rock Is My Religion. An Exploration of Straight Edge punk as a Surrogate of Religion*, s. 143.

²⁵³ Tamtéž, s. 154.

²⁵⁴ Tamtéž, s. 208.

*Potřebujete silné srdce, abyste došli ke vzdálené pravdě.*²⁵⁵ F. E. Stewartová poukazuje na výrazný prvek, který se v každé komunitě vyskytuje a tou je symbol. „*Symbole komunity jsou mentálními konstrukty; slouží lidem jako prostředky vyjádření že něco má smysl (vyjádření podstatného/vyjádření smyslu). Zároveň jim také poskytují způsob jak vyjádřit jaký význam pro ně má komunita.*”²⁵⁶ V rámci punku, hardcoru a sXe se komunitní symboly běžně vyskytují jako tetování. Tyto obrazy permanentně otištěné na kůži nesdělují pouze příslušnost ke komunitě, ale každé tetování v sobě nese také specifický význam, který ostatní členové komunity dokáží číst a porozumět mu. Permanentní povaha tetování také značí celoživotní oddanost komunitě a všemu, co punk, hardcore a SxE reprezentuje a pro daného jednotlivce znamená.²⁵⁷ Zde je opět velmi durkheimovský přístup k symbolům a symbolické konstrukci komunity. „*Lidé nejenom umisťují emblémy na objekty, které vlastní, ale nosí je také sami na sobě; vtisknou si je na kůži a stanou se jejich součástí. Tento mód reprezentace je ve skutečnosti, a mnohem více než cokoli jiného, ten nejdůležitější.*”²⁵⁸ Symbolům se zaměřením na subkulturu straight edge jsem věnoval jednu kapitolu. V ní uvádím, že hlavním symbolem pro stoupence sXe je velké písmeno „X“. Veškeré jeho významy, variace a historie vzniku se dá dohledat ve zmíněné kapitole.

- 3. autenticita:** „*I'm still here, I'm still proud and I still know what it takes to be true. For myself. For my friends. For my family. Straight fucking Edge. Forever. Pořád jsem tu, pořád jsem hrdý a pořád vím, co znamená být opravdový. Pro sebe. Pro přátele. Pro rodinu. Straight fucking Edge. Navždy.*”²⁵⁹ Při hledání vlastní autenticity, se aspekt autenticity vtiskl do jádra subkultury jako takové. Toto se objevilo především, když se koncept autenticity stal barometrem, podle kterého se soudilo a který mohl zajistit určitou ochranu. V durkheimovském slova smyslu je autenticita prostředkem, kterým se

²⁵⁵ STEWART, E. F. *Punk Rock Is My Religion. An Exploration of Straight Edge punk as a Surrogate of Religion*, s. 216.

²⁵⁶ Tamtéž, s. 216.

²⁵⁷ Tamtéž, s. 228.

²⁵⁸ Tamtéž, s. 230.

²⁵⁹ Tamtéž, s. 259 (překlad autora).

subkultura brání a vyhýbá soudům těch, kteří ji označují za neautentickou.²⁶⁰ Morální jádro sXe netvoří pouze tři pravidla, která stoupenci dodržují (žádný alkohol, žádné drogy a nezávazný sex) Jde spíše o durkheimovskou kombinaci tří pravidel sXe s kvalitami, které podporují a udržují komunitu, jako je loajalita, podpora a rodina. Je nesporné, pro sXe je otázka morálky úzce propojená s konceptem autenticity. Tedy že jedinec je sám sobě morálním kompasem, skrze který hledá svou vlastní autenticitu (*skrze vlastní morálku najdu opravdového sebe sama*) a zároveň ho tento kompas vede ke ztotožnění se sdíleným konsensem skupiny, který staví na morálce a umožňuje jí tak cítit sounáležitost, která skupinu odlišuje od ostatních punkových skupin. Navíc téměř 90% respondentů neoblomně tvrdilo, že je mnohem více zajímá spiritualita než náboženství, mezi kterými viděli jasný rozdíl, přestože ho často neuměli popsat.²⁶¹ Autenticitou u sXe se zabývá i americký sociolog Heanfler, kterého zmiňuji v předešlých kapitolách. Největší kumulaci autenticity sXe přisuzuje koncertům, kde v podstatě neexistuje hranice mezi vystupující hudební kapelou a posluchačem. Autenticitu zmiňuje i v problematice komercializace a mohlo by se říci, že je na blízku shodě s Durheimem, který považuje autenticitu za jakousi variaci ochrany. Haenfler totiž autenticitu v mnoha směrech považuje za ochranu proti komercializaci subkultury.

- 4. vykoupení (spása):** „*I gotta know what it's like, when your mind is free. Now I know how it feels to fly, got my eyes wide open. And my souls on fire. Before all this I was living a lie, but last night hardcore saved my life. Musím vědět jaké to je, když je mysl volná. Ted' vím jaké to je létat, mám oči široce otevřené. A má duše hoří. Předtím jsem žil bez lži, ale včerejší hardcore noc mi zachránila život.*“²⁶² Zatímco mnozí z sXe tvrdí, že žili zdravý či správný život, popisují punk - jakožto abstraktní pojem - jako něco, co je zachránilo před katastrofou, spíše než že by je vykoupil z předurčené deprivace morálního znehodnocení.²⁶³ Během terénního výzkumu téměř každý respondent hovořil o sXe jako o spásonosné záležitosti. Tázání se explicitně vyjadřovali s různými variacemi

²⁶⁰ STEWART, E. F. *Punk Rock Is My Religion. An Exploration of Straight Edge punk as a Surrogate of Religion*, s. 244.

²⁶¹ Tamtéž, s. 280.

²⁶² Tamtéž, s. 292 (překlad autora).

²⁶³ Tamtéž, s. 292.

ve smyslu “punk rock nebo sXe mi zachránil život.”²⁶⁴ Jeden z vybraných respondentů autorce konkrétně sdělil: „*Je to v tvé hlavě, v tvém srdci, v tvé duši. Já jsem si nevybral punk, punk si vybral mě, abych byl jeho součástí, zachránil můj podělaný život, to ti teda povím. Možná teď nemám moc, žebrám na ulici, ale mám sám sebe, to je to co mi punk dal.*“²⁶⁵ Obě myšlenky, že punk si vybral jednotlivce a ne naopak, jako tvrzení, že sXe zachránilo jejich život, se během terénního výzkumu vyskytovaly velmi běžně. Vzhledem k zažívání pocitu opuštění, nesounáležitosti a odmítnutí, je poměrně předvídatelné, že klíčovou spirituální zkušeností, kterou stoupenci sXe budou hledat pro uchopení své situace, je koncept vykoupení.²⁶⁶

Díky analýze dizertační práce Stewartové se nebojím ztotožnit s názorem, že straight edge může pro určitou skupinu lidí fungovat jako náhražka náboženství. Bylo by ovšem velmi předčasné (a nutno zdůraznit, že tak tomu ani autorka nečiní) považovat straight edge za univerzální náhražku náboženství. Straight edge je, nicméně, záhodno brát jako model pro nové chápání náboženství. Aby bylo možné považovat sXe za univerzální a plně funkční náhražku náboženství, je zapotřebí v hloubkovém průzkumu setrvat a věnovat mu dlouhodobější časový interval. Práce Stewartové v každém případě minimálně naznačila cestu, kudy se v tomto tématu ubírat či poskytl inspiraci pro hloubkové bádání vědců, kteří se o problematiku zajímají.

²⁶⁴ STEWART, E. F. *Punk Rock Is My Religion. An Exploration of Straight Edge punk as a Surrogate of Religion*, s. 293.

²⁶⁵ Tamtéž, s. 292.

²⁶⁶ Tamtéž, s. 295-297.

4 Kvalitativní výzkum

4.1 Východisko výzkumu

V současnosti se subkultura straight edge dostala do povědomí české společnosti hlavně díky televiznímu seriálu KMENY, který mapuje nejrůznější subkultury a jeden díl věnuje i subkultuře straight edge. Česká odborná literatura se, až na poměrně stručné výjimky, tomuto tématu nevěnuje. Situace v zahraničí je poté o poznání lepší, ale nutno říci, že toho není publikováno tolik jako například o skinheads nebo punks. Inspirací k výzkumu pro mne ovšem nebyl seriál, ale osobní zkušenost se subkulturou sXe na hudebním festivalu Fluff Fest v Rokycanech u Plzně. Hardcore-punkový festival je hlavní příležitostí pro setkání tuzemských stoupců straight edge ve větším měřítku na území České republiky. Už při mé první zkušenosti s festivalem se mi podařilo strávit dlouhé chvíle v debatách přímo se členy straight edge. Zaujal mne kontrast mých osobních zkušeností s pojetím punku a přístupem sXe. Požadavek čisté mysli a sebeovládání ve spojení s tvrdou a agresivní hudbou – toto zkrátka jistý dojem zanechá. Dotyční byli velice otevření, sdílní a zároveň přesvědčení. A zde se začala rodit prvotní idea výzkumu.

4.2 Cíl výzkumu

Výzkum má ambici přinést vhled do životního stylu jednotlivých členů subkultury mládeže straight edge, analyzovat jejich vlastní pojetí subkultury, reflektovat image subkultury. Cílem výzkumu je taktéž zprostředkovat postoj stoupců sXe ke společnosti, ve které žijí. Výzkumné šetření je svojí konstrukcí provázáno s teoretickou částí práce. Cílem výzkumu je tedy dát vzniknout možnosti korelace vzešlých výsledků s odbornými teoriemi, které se k jednotlivým tématům vyjadřují v teoretické části diplomové práce.

4.3 Typ a metoda výzkumu

Abych získal potřebná data, která jsou k naplnění cílů nezbytná, a mohl je vhodně interpretovat, rozhodl jsem se pro využití kvalitativního výzkumu. Po konzultacích s doktorem Mišovičem jsem zvolil metodu polostrukturovaného písemného šetření.

Zmíněnému šetření předcházelo využití metody pozorování. Pozorování bylo postupem času doplněno o neformální rozhovory (obzvláště na koncertech) se členy subkultury, při kterých jsem navázal důležité kontakty, které mi posléze posloužily při oslovování respondentů. Též jsem před samotným výzkumem započal e-mailovou korespondenci s významnými osobnostmi české hardcore-punkové scény (např. Milanem Trachtou alias Banánem), díky které jsem získal větší předporozumění problematice, získal aktuální informace o dění v subkultuře a rozklíčoval si drobné nejasnosti.

4.4 Výzkumná otázka

S odkazem na vytyčené cíle výzkumu jsem si stanovil výzkumnou otázku, která zní: **Jaký je životní styl stoupence straight edge, jeho vnímání vlastní subkultury a místo ve společnosti?** Následně jsem vytvořil tematické okruhy, které vymezují oblasti mého dotazování. Každý okruh je pak tvořen několika otázkami, na které budou respondenti postupně odpovídat. Tematické okruhy včetně otázek jsou následující:

ŽIVOTNÍ STYL STOUPENCE SXE

- 1) Jak trávíš volný čas? Jaké jsou Tvoje nejoblíbenější koníčky a zájmy?
- 2) Jsi vegetarián/vegan? Pokud ano, tak proč a jak pohlížíš na konzumenty masa?
- 3) Co pro Tebe v životě znamenají hudba a koncerty?
- 4) Dodržuješ nějaké tradice a zvyky, které se historicky vážou na společnost, ve které žiješ?
- 5) Jaké hodnoty považuješ v životě za nejdůležitější? Jsou některé z nich ovlivněny Tvým příslušenstvím k subkultuře sXe?

SXE OPTIKOU STOUPENCE

- 1) Co pro Tebe znamená být sXe?
- 2) Jaké byly Tvoje motivy stát se sXe?
- 3) Jaké jsou pro Tebe hlavní principy sXe a jsi důsledný/á při jejich dodržování?
- 4) Je něco, co se Ti na sXe nelíbí, co Ti vadí?
- 5) V čem vidíš klady příslušnosti ke sXe při dosahování svým cílů a v čem vidíš naopak její zápory?

SUBKULTURA A SPOLEČNOST

- 1) Jak reagují Tvoji nejbližší na Tvoji příslušnost ke straight edge?
- 2) Jaké jsou reakce většinové společnosti na Tvou příslušnost ke straight edge?
- 3) Jak bys popsal/a svůj vztah k většinové společnosti?
- 4) Jak vnímáš postavení žen ve společnosti a jak je tomu uvnitř subkultury sXe?
- 5) Jak nahlížíš na homosexualitu a adopci dětí homosexuálními páry?
- 6) Co si myslíš o militantních projevech odnože hardline? Jsou okamžiky, kdy se dá násilí tolerovat?
- 7) Účastníš se v rámci sXe nějakých aktivit? Pokud ano, jakých a co pro Tebe účast na těchto akcích znamená?
- 8) Jsi věřící? Jak nahlížíš na zavedená tradiční náboženství a náboženské vlivy působící na subkulturu?
- 9) Chain of Strength zpívají, že sXe je závazek do konce života. Jak to vnímáš Ty?

STYL A IMAGE

- 1) Ovlivnila Tě příslušnost k sXe ve vztahu ke Tvému zevnějšku? Pokud ano, jak?
- 2) Co pro Tebe znamená symbol „X“?
- 3) Máš nějaké tetování, které odkazuje na sXe? Kreslíš si „X“ na ruku, když jdeš na koncert?
- 4) Chceš, aby se o Tobě vědělo, že jsi sXe? Pokud ano, čím je to pro Tebe důležité?
- 5) Mluví se o tom, že subkultura sXe je pod rostoucím náporom komercializace. Jak vnímáš situaci Ty? Pokud tomu tak je, vidíš nějaké řešení?

4.5 Výzkumný vzorek a jeho výběr

Výzkumný vzorek tvoří 5 stoupců subkultury straight edge. Jedná se o dvě ženy a tři muže ve věku 18 – 30 let, kteří žijí na území České republiky. Tři respondenty jsem získal díky mému pozorování a rozhovorům na hardcore-punkových koncertech a jedné protestní akci na podporu zvířecích práv. Další dva respondenty jsem oslovil na sociální síti Facebook, když byli vytipováni na základě vepsaného písmena „X“ mezi jejich křestním jménem a příjmením. Respondenti byli ujištěni, že ve výzkumu budou uváděni pouze pod křestním jménem nebo přezdívkou a ostatní osobní údaje zůstanou utajeny.

4.6 Interpretace výsledků

4.6.1 Životní styl stoupenec straight edge

Společným průsečíkem ve volném čase respondentů je příroda. Pokud se naskytne volná chvíle, všichni ji rádi tráví výlety do přírody, ať s přáteli nebo sami za účelem relaxace a ustálení myšlenek. Například Luděk sdělil: *„Rád nacházím svůj klid v přírodě, kde se procházím se svým psem.“* Společným jmenovatelem v zájmech ve volném čase je i sport a hudba – ať už se jedná o pasivní poslech nebo aktivní hru. Například u Mashi se jedná o koncerty, skateboarding, ale i četbu a výtvarné umění. Čtyři z pěti respondentů jsou vegetariáni nebo vegani (1 vegetarián, 3 vegani), jeden se pak stravuje konvenčně, ale maso se snaží omezovat a zjišťovat si jeho původ. Všichni čtyři jako důvod odklonu od běžné stravy uvádějí etické důvody, konkrétně odmítání zabíjení a využívání zvířat kvůli svému stravovacímu profitu. Zároveň je zde patrný i důvod příklonu k veganství i z ekologických důvodů: *„člověk, který se zdržuje živočišných produktů, přináší životnímu prostředí menší ekologickou zátěž,“* tvrdí vegan Masha. Juliet se k postoji ke konzumentům masa nevyjádřila, ale všichni ostatní deklarují toleranci vůči ostatním konvenčním strávníkům. Luděk kromě tolerance naznačil i snahu o změnu postoje běžných strávníků, když říká: *„Toleruji je, ale snažím se je přátelsky poučit.“* Ondřej jako první z respondentů uvedl, že mu na konzumentech masa něco vadí: *„Obecně mi jsou tyhle lidi volný, je to každého věc. Vaděj mi ale takový ty echt „masáci“ a jejich blbý kecý.“* V tomto případě se zřejmě jedná o občasné náznaky intolerance a narážky ze strany běžných strávníků. Dle získaných dat, je hudba nedílnou součástí životního stylu stoupenců sXe. V důsledku je pro ně relaxem, požitkem, únikem od reality. Juliet na otázku odpověděla: *„V hudbě se odráží zkušenosti nás všech. Je to taková terapie uměním.“* Koncerty jsou pak komunikačním prostředkem mezi stoupenci sXe, když slouží jako příležitost k setkání členů subkultury a vzájemné interakci. *„Na HC koncertech se vidám s kámošema a známejma, který jsou taky X. Jsem X a HC je toho součást“,* dodává Ondřej. Absolutní odpověď na otázku dodal Masha, hudba a koncerty jsou pro něj *„ŽIVOT.“* Všichni respondenti se v odpovědích shodují se ctěním tradice Vánoc, případně Velikonoc, příchodu Nového roku (samozřejmě bez alkoholu) individuálně i MDŽ. Několik respondentů hovořilo o dodržování tradic křesťanských. Dotazovaná Endy odpověděla *„Ak ide o tradície, ktoré má moja spoločnosť a pilieroch, na ktorých stojí (kresťanstvo) asi nejak podvedome dodržiujem desatoro ale to je asi tým, že je to niečo, čo každý racionálne*

uvážující člověk dodržuje.“ V otázce hodnot dotazovaní při velké míře shody uvádějí jako nejdůležitější hodnoty zdraví, lásku, svobodu nebo pravdu. Masha mimo jiné zmiňuje: „...*vzdělanost, pravda, respekt, upřímnost, láska k bližním.*“ a zároveň uvedl i možnou determinaci hodnot subkulturou sXe, když pokračuje: „*Ale i k sobě samému, všemu živému i zdánlivě neživému. Zakládám si na tom, že nic není víc než soucit. Jestli něco ovlivnilo SXE, tak asi tohle.*“ Juliet jako hodnoty uvádí: „*Být sám sebou. Pomáhat ostatním. Nebýt lhostejný.*“ Luděk zdůrazňuje etický požadavek: „*fair play ke svým bližním, to znamená nejen k lidem, ale i ke zvířatům. U těch zvířat bych to viděl jako vliv SXE.*“ Mohlo by se říct, že pro respondenty je důležitou hodnotou i jednání, které je v podstatě totožné s kantovým kategorickým imperativem.

4.6.2 Straight edge optikou stoupence

Tato část výzkumu má podkrýt vnímání subkultury samotnými stoupenci straight edge. Jako první se nabízela otázka, co pro tázané znamená být sXe. Pro Luděk a Ondřejovi je „být sXe“ synonymem čistého a pravdivého uchopení života s čistým svědomím. Ondřej dále sXe přirovnává k souboru pravidel, které dodržuje, jelikož mu dávají smysl. Juliet a Masha se naopak shodují, že v tom, že „být sXe“ pro ně znamená zařazení do společenské struktury, kde se sdílí stejné názory a přesvědčení. Příslušnost k subkultuře v tomto ohledu naplňuje potřebu „někam patřit“. Masha téma rozvádí: „*Znamená to pro mne používání srdce a mozku. Rozum a cit. Ale taky samozřejmě to, že jsem součástí něčeho, co dává smysl a je pro svět prospěšné.*“ Endy přirovnává straight edge k jakési formě životního stylu. Z odpovědi je cítit její potřeba odlišit se od zbytku většinové mládeže, stejně tak jako potřeba pozitivně prezentovat sXe a dát ho jako příklad „správné cesty“. Je to „*ukážka toho, ako sa dá zabávať rozumne a možno ukážka mládeži že jestvuje aj iná forma vyplnenia času, ako užívaným návykových látok*“. Masha vykazuje jistou shodu s Endy, když sděluje: „*Je to především tvůj osobní vztah k hudbě a důkaz toho že život jde žít i bez tzv. berliček.*“ Zjištění motivů je pro tento výzkum obzvláště důležité. Motivy se u jednotlivých respondentů různí, ale přeci je možné vysledovat jejich určité překrývání. Luděk uvádí ovlivnění vegetariánstvím a zájmem o ochranu zvířat a dodává: „*Prozřel jsem z alkoholových a drogových dýchánek středoškolského života a určitě mne ovlivnila hardcorová scéna a jiné odnože punku*“. Podobný motiv je znatelný i u Ondřeje, který sděluje: „*Edge mě před lety oslovilo na Fluffu. Kolem hardcoru se motám už dlouho a logicky tahle otázka přišla*

na řadu. *Čistá hlava, svoboda a to nejen lidská. Ze dne na den jsem se vzdal chlastu, trávy, masa a jinejch živočišnejch produktů.*“ Masha jako motiv uvádí pud sebezáchovy v prostředí, kde figurují drogy. *„Nikdy jsem k drogám vztah neměl a ani jsem je nechtěl.“* Motivem stát se straight edge bylo pro Juliet hledání podobně přemýšlejících lidí. Situaci konkretizuje: *„Jednou jsem na akci potkala mého nynějšího přítele Martina. Začali jsme si povídat o životě. On už sXe byl.“* Stejně jako u Luďka, tak i u Endy hlavní motivy souvisí se zamyšlením tím, kudy se ubírá její vlastní život. *„Jeden z top dôvodov prečo som sa stala sXe, bolo uvedomenie si, že nie som tým čím som ako mladšia chcela byť, a že necítim hrdosť, kde ma ovláda niečo neživé.“* Příslušenství ke sXe s sebou nese i jisté požadavky a pravidla, které by měl stoupenec dodržovat. Historicky základní myšlenkou sXe bylo zdržet se alkoholu, drog, tabáku a nezávazného sexu. A jak chápají základní principy sXe dotazovaní členové sXe? Všichni respondenti uvedli jako základní principy sXe zdržení se alkoholu, drog a tabákových výrobků. Oproti legendárnímu Ianovi MacKayovi se ovšem pouze dva tázaní vymezili vůči sexuální promiskuitě. Ondřej kromě zdržení se návykových látek řadí mezi principy sXe i odmítání živočišných produktů, tedy veganství. Luděk k principům řadí vegetariánství. Masha vidí hlavní principy sXe obšírněji, když dodává: *„určitě v tom vidím i boj za práva zvířat, lidí a celkově za zdravou planetu.“* Juliet vidí v principech sXe postoj k životu: *„Zústat s čistou hlavou a užívat si života. Nebýt lhostejná.“* Většina respondentů je v dodržování principů důsledná a považuje to za nutné. Luděk, který do souboru principů zahrnul i vegetariánství až mysticky přiznává: *„musím se přiznat, že jednou za rok mám takový tajný obřad a dám si šílenou porci tlačenky s cibulí a octem. Každý si v sobě neseme nějakou temnotu a tohle je moje předložená oběť.“* Masha téma uzavírá: *„Myslím si, že ta důslednost je hodně důležitá, kor v dnešní době, kdy polovina hardcorové scény je pouze „JAKOBY SXE“.“* Následující dotazování mělo za cíl zjistit, jestli jsou členové straight edge s něčím uvnitř vlastní subkultury nespokojeni. Z odpovědí vyplynuly dva částečné názorové průsečíky. Ten první souvisí s dojmem nedostatečné tolerance uvnitř subkultury. Luděk například sděluje: *„každá skupina má v sobě nějakého hlupáka, a to je i případ SXE. Jsou tu lidi, kteří cpou druhým svůj názor i přes mrtvolu a chovají se jako fašisti.“* Juliet v podobném duchu uvedla: *„Někteří členové jsou zapřísáhlí vegani a pohlížejí třeba na mě ne úplně s porozuměním. Myslím si, že sXe je právě hlavně o toleranci a to se vždy neděje.“* Druhým takovým průsečíkem by mohl být znak nadřazeného a povýšeného chování. Endy tuto negativní tendenci pojmenovává jako elitářství, ale s nadhledem

dodává, že se tomu děje v každé skupině osob. Masha pomyslně přitakává: „*vadí mi to přehnané ego co, poslední dobou v téhle subkultuře panuje a to je takové to přehnané tvrd'áctví, ta nadřazenost jednoho nad ostatními.*“ Očividnému humoristovi Ondřejovi naopak vadí konzervativní chování subkultury a přehnaná zatvrzelost některých členů. Nelibě též nese snahu převzetí myšlenek sXe neonacistickou mládeží. Pokud se zaměřím na dosahování vytyčených životních cílů respondentů ve spojitosti s jejich přijetím přístupu sXe, tak nejčastějším zmiňovaným pozitivním aspektem ve prospěch sXe byla čistá mysl, schopnost reagovat na jakoukoliv situaci a sebekontrola. Masha odpověděl: „*Pozitiv je hodně. Základem bude asi to, že dokážeš díky SXE přemýšlet nad věcmi jinak.*“ Pokud byla uváděna nějaká negativa při cestě za naplněním cílů, tak to bylo spíše ve spojitosti s reakcemi okolní společnosti. Respondenti se musí vůči ní ospravedlňovat za členství ve sXe, vysvětlovat proč nepijí alkohol atp. Endy ovšem uvádí i to, že kdyby na „své cestě“ tzv. zakopla a vybočila, tak by se jí dostalo ze strany subkultury posměchu.

4.6.3 Subkultura a společnost

Respondenti sdělují, že reakce na jejich ztotožnění se subkulturou sXe byly ze strany jejich rodiny a přátel kladné a tolerantní. Avšak reakce většinové společnosti tak jednoznačné nejsou. Společnost na jednu stranu kvituje, že tázaní neberou drogy, žijí zdravě a snaží se o ochranu přírody. Na stranu druhou jsou stoupení sXe terčem nářeků kvůli tomu, že nepijí alkohol nebo nejí maso. I když Juliet a Masha hodnotí reakce společnosti ve výsledku kladně, mají pocit, že jsou díky svému postoji k životu outsidersy společnosti. Většina respondentů uvádí, že pokud jsou v dialogu s rozumným člověkem, tak je postupem času negativní nádech nad členstvím odbourán. Vztah ke společnosti ze strany respondentů je spíše pozitivního či neutrálního rázu. Endy se během této otázky zařazuje taktéž do role outsidera společnosti, ale přiznává, že jí to takto i vyhovuje. Juliet je v tomto bodě pozitivní a dodává, že: „*Můj jediný nepřítel je hloupost a zbedněnost.*“ Ondřej považuje svůj vztah ke společnosti za obecně pozitivní, ale vadí mu současný nárůst agresivity a neonacistických tendencí kvůli imigrantské krizi a nestřídmost s používáním masa jako kulinářské suroviny. Masha poněkud bezradně říká: „*nechápu jí a to neříkám jen proto, že jsem SXE, ale jednoduše nechápu, kam to všechno spěje.*“ Otázku týkající se postavení žen ve společnosti většina respondentů odpověděla shodně, že situace není ideální, ale naštěstí se zlepšuje. Tázaní

povětšinou vnímali nerovnost v platech při zastávání totožných pracovních pozic muži a ženami. Situaci uvnitř subkultury hodnotí kladně a uvádí, že se jedná o místo, které se naštěstí diskriminace vyhýbá. Luděkovi pak vadí obecně malý počet žen ve sXe a Ondřejovi zase neohleduplnost některých mužských tanečníků vůči ženám na koncertech. Dotazovaní stoupenci sXe jsou vůči homosexualitě jednohlasně tolerantní. Výzkum ukázal, že jsou také nakloněni adopci homosexuálními páry. Juliet reaguje: *„Je lepší nechat vyrůstat dítě v dětském domově, nebo ho dát do péče dvou lidí, co se mají rádi a co budou mít i to dítě rádi? Jediný problém jsou reakce okolí. A s tím se musí začít u nás – u rodičů.“* Endy a Luděk jsou adopci více méně nakloněni, i když uznávají, že dopady výchovy ještě nebyly řádně ověřeny výzkumem. Dále jsem se ptal na nechvalné stigma sXe, kterým je radikální odnož hardline a pak na pohled na násilí a jeho toleranci. Na hardline je obecně nahlíženo ze strany respondent negativně. Juliet jasně sděluje názor na hardline i násilí: *„Neexistují okamžiky, kdy se dá násilí tolerovat a proto s hardline nesouhlasím.“* Většina respondentů se jasně vymezila i vůči násilí. Například Luděk, kterému se nepřičí myšlenka důmyslného osvobození zvířat z farmy, násilí nekompromisně odsuzuje. Záchranu zvířat akceptuje i Ondřej, který dodává, že žádného člena hardline osobně nezná. Jako první ale nepřímo potvrzuje toleranci násilí, když říká: *„mlácení nácků mi fakt taky vrásky nedělá, haha“.* Ještě radikálnější postoj zaujímá Masha při tvrzení: *„možná to někoho překvapí, ale na nácky, bolševiky a dealery, si myslím, že to ani jinak nejde.“* Následující otázka se ptala po aktivitách v rámci sXe a jejich významu pro samotné respondenty. Obecně se dá říci, že všichni tázaní jsou nějakým způsobem dobrovolně aktivní. Oni samotní přiznávají, že si nejsou jistí nebo přímo nepovažují tyto aktivity iniciované subkulturou sXe. Například Endy sděluje: *„istotne sa snažím byť tam, kde sa jedná o rovnosť a to rasovej, náboženskej, orientačnej, druhovej či gender“.* Juliet se například angažuje v rámci akcí na podporu ochrany životního prostředí a vyzývá k nelhostejnosti. Ondřej vypomáhá při pořádání koncertů, ale za aktivitu v rámci sXe to nepovažuje; podobně raguje i Luděk, který vypomáhá v jednom psím útulku. Pro Mashu zapojení do aktivismu znamená hodně. Účastní se mnoha demonstrací, naposledy jedné protirasistické. Oficiálně se nejedná o akce svolávané „pod hlavičkou“ sXe. V poměrně intimní otázce, zdali jsou respondenti věřící, čtyři z pěti tázaných uvedli, že nejsou. Pouze Masha řekl, že věřící je, ovšem „tak nějak po svém.“ Má zájem o religiozitu různého druhu, ale má antipatii vůči instituci církve. *„To, co církev po staletí dělaly, nemůžu odpustit. Beru to jako největší způsob hříchu - kázat něco, co sám nedodržuji a vést k tomu ostatní....škoda*

slov. “Luděk náboženství a vše kolem něj ignoruje. Juliet sice věřící není, ale systémem hodnot je jí blízké křesťanství. Díky svému silně racionálnímu založení, ale věřící být, dle svých slov, nemůže. Tolerantní stanovisko zastává Ondřej. Nevadí mu náboženství jako takové, ani náboženské vlivy v subkultuře. Endy uznává vliv náboženství na utváření straight edge, ale vyžaduje absolutní autonomii, která si, dle jejího názoru, nezádává s náboženstvím. Několik známých sXe kapel deklaruje ve svých písních věrnost myšlence straight edge až za hrob. Tématickou otázku dostali i respondenti. Ti jednotně odpověděli, že straight edge považují za postoj na celý život. Luděk ovšem jedním dechem dodal, že ze života už vytušil, že se s věkem mění i názory. Endy má ve svém postoji zcela jasno, ale zároveň je empatická, vůči těm, kteří se ho předčasně zřeknou: *„To, že ľudí vedú niektoré motívy aj k tomu, že sa rozhodnú prejsť na staré koľaje by som nejak neodsudzovala. Predsa len ide o jeho rozhodnutie a za dobu, počas ktorej zotrval v sXe urobil niečo dobré pre svoje telo a dal telu možnosť regenerácie.“*

4.6.4 Styl a image

Styl, potažmo image je u subkultur velmi důležitým prvkem. Styl může být originální signaturou jednotlivých subkultur, slouží k jejich diferenciaci. Většinu dotazovaných příslušnost ke straight edge ve vztahu ke svému zevnějšku ovlivnila. Ať už se jedná o oblékání u Luděka, větší péči o tělo a redukci váhy u Endy nebo vřelý vztah k tetování u Juliet. Tradiční symbol „X“ má pro všechny dotazované silný význam. Endy chápe X jako znak něčeho výjimečného, co může člověk sám pro sebe udělat. Pro Ondřeje se jedná o symboliku jeho cesty životem. Juliet, Luděk i Masha mají v X konzensus odkazu na čistou mysl. Luděk dodává: *„je to životní postoj – život bez návykových látek, bez zabíjení zvířat a ochrana přírody.“* Pro Mashu se jedná o prezentaci základní identity ve smyslu „jsem člověk“ a současně i deklaraci toho, že se dokáže dobře bavit i bez toho, aby musel požit alkohol nebo jiné drogy. Tetování je u různých subkultur využíváno jako rozpoznávací symbolika, jako identifikační znamení. V rámci světové hardcorové scény je tetování na vzestupu a zasahuje i většinovou společnost. Moji respondenti mne v odpovědích překvapili, jelikož tetovanou kůží nosí pouze dva z pěti dotazovaných, konkrétně dámy, Endy a Juliet. Pánové jsou i v tomto případě čistší. Kreslení si písmena X při účasti na kulturních událostech, je o poznání využívanější. Endy tak činí, ovšem sporadicky. Juliet má X vytetované, tudíž její symbolika je nošena

permanentně. Ale například Luděk se jakékoliv sebe prezentace pomocí symbolů absolutně zdržuje. Masha při kreslení symbolu X bere v potaz konkrétní kontexty situací: „*X si kreslím na ruku jen v případě, když jdu na nějaký punk koncert, kde vím, že by mi lidé mohli něco cpát (pozn. drogy nebo názory), nebo v případě kdy jedu třeba do Prahy na akci, kde budou další X lidi.*“ Na otázku, zdali respondenti chtějí, aby se o nich vědělo, že jsou patří ke sXe jsem dostal jednoznačnou odpověď, že nikoliv. Většině dotazovaných ale svoji příslušnost neskrývá a nevádí jí, když se o ní okolí dozví – jsou na svojí příslušnost hrdí. Masha se prvoplánově se prvoplánově až nuceně prezentovat jak sXe nechce, i když dodává: „*chovám se tak, aby to bylo poznat – v dobrým slova smyslu.*“ Luděk ani u této otázky nevystoupil ze stínu „neviditelného“ stoupence straight edge a říká: „*nepotřebuju, aby se to o mně vědělo a něco říkalo. Nepotřebuju někam zapadat, na to už jsem dost starej. Je to moje osobní věc.*“ Endy sebe prezentaci neřeší. Navíc dodává zajímavé svědectví o trendové tendenci uvnitř subkultury: „*stranu sú aj ľudia čo majú nálepku sXe aby boli cool a pritom kde ich nikto nevidí robia tomu zlé meno a hrozne nerada by som bola hádzaná s nimi do jedného vreca a preto to chápem ako osobný postoj a nerada sa tam riadim prvoplánovo.*“ Vzrůstající komercializací uvnitř sXe se zabývá nejen americký sociolog Haenfler, ale nejedna diskuse vznikla i po odvysílání televizního seriálu KMENY, který jeden díl věnoval právě subkultuře sXe. Ohledně tématu komercializace subkultury se respondenti rozdělili na dvě názorové poloviny, přičemž jedna zbylá dotazovaná má neurčitý postoj a spíše navrhuje možná řešení. Juliet s Mashou vzestup komercializace nepocítují a straight edge považují za undergroundový prvek kultury, který by i undergroundem zůstat měl. Neutrální Endy polemizuje nad myšlenkou otevření se mainstreamové společnosti a v rámci edukace rozšířit lidem obzory. Luděk uznává existenci určité míry komercializace, tak jako tomu ale je v každé subkultuře. „*Vždycky jsou tu lidi, co chtějí být cool. Komerce ale neudává to, jestli to nějaké mlad'as bere jako módu, nebo ne. Bud' to máš jako osobní postoj nebo nemáš.*“ Ondřej taktéž komercializaci pocítuje, konkrétně se mu zrcadlí v konzumním chování některých účastníků festivalů. Zároveň se snaží nastínit, jak k ní přistupovat: „*Komerci se ubránit úplně nedá, ale bránit jo-kupovat věci od kapel, nechodit do obchodáků, srát na módu a drahý značky. Celkově by mělo bejt Edge trochu zatáhlý.*“

4.6.5 Shrnutí výzkumu

Ještě před započítím výzkumu jsem si stanovil výzkumnou otázku: „*Jaký je životní styl stoupence straight edge, jeho vnímání vlastní subkultury a místo ve společnosti?*“

Nyní se pokusím výsledky výzkumu shrnout a na otázku odpovědět.

O životním stylu respondentů leccos prozrazuje trávení jejich volného času, které by mohlo mít dvě pojetí: aktivní a meditativní. Respondenti se aktivně věnují sportům, kultuře, cestování a vzdělávání. Současně ale vyhledávají klid pro rozjímání, obzvláště v přírodě. Vztah k přírodě je silným faktorem ovlivňující jejich životní styl. Souvisí s trávením volného času respondentů, kladným vztahem k ekologii, právům zvířat a preferovanými hodnotami. Silný vztah k přírodě je například vidět ve stravování, jelikož většina dotazovaných jsou vegany. V případě respondentů nejde o podlehnutí gastronomickým trendům, ale o etické rozhodnutí, které staví na nezneužívání zvířat a s ním spojené menší ekologické zátěži pro životní prostředí. Velkou roli v životním stylu respondentů hraje kultura, konkrétně hudba. Ta je jakýmsi komunikačním kanálem dotazovaných. Stoupenec sXe jsou roztroušeni po celé republice a živé koncerty sXe kapel jsou tak místem setkávání, seznamování, diskusí a sdílení myšlenek. Jde také o zábavu, ale i okamžik, kdy se stoupenec cítí pospolitě. Respondenti dodržují tradice a zvyky, které se vážou na naši společnost (Vánoce, Velikonoce, příchod Nového roku aj.). Sami je pak nazývají jako křesťanské, ač se většina dotazovaných za věřící nepovažuje. Respondenti zastávají hodnoty, jako jsou: svoboda, pravda, láska. Ale také soucit, tolerance a fair přístup k sobě samému, ostatním lidem, zvířatům i přírodě. S hodnotami se pojí i jakási zastávaná „zrationalizovaná“ forma desatera.

Respondenti ve shodě pojmají straight edge jako cestu životem, která je založena na autonomním fungování člověka v harmonii s rozumem a svědomím a vyžaduje určitou čistotu. Straight edge je současně chápáno jako životní styl, identita, osobní vztah k hudbě a celoživotní závazek. Motivem přijetí sXe byla potřeba sdílet stejné hodnoty, vliv specifického hudebního prostředí nebo prozření z nezdravého životního stylu. Respondenti kladou důraz na dodržování základních principů sXe, kterými pro ně jsou zdržení se alkoholu, drog a tabákových výrobků. Méně než polovina tázaných se vymezuje vůči promiskuitě. Naopak téměř všichni mezi základní principy řadí boj za práva zvířat a ochranu životního prostředí a vzdor vůči diskriminaci minorit ve společnosti. Díky sXe se respondenti cítí silní, své jednání mají pod kontrolou a mají dojem většího životního rozhledu. Na jejich vlastní subkultuře se jim nelíbí občasné tendence k elitářství a bezohledné prosazování názorů některými členy.

Respondenti uvádějí kladné reakce svých nejbližších na jejich identifikaci se sXe. S reakcemi společnosti to tak jednoznačné není. Okolí kvituje distanc od drog, zájem o sport a životní prostředí, ale častokrát má výhrady vůči abstinenci a vymizení masa z jídelníčku. Samotní dotazovaní pak převážně deklarují pozitivní vztah k většinové společnosti, i když mají jisté výhrady. Nelíbě nesou např. neonacistické tendence, příklon ke konzumerismu nebo nespravedlivé postavení žen ve společnosti. Více než polovina respondentů se cítí ve společnosti tzv. outsidersy. Respondenti se vyznačují velkou mírou tolerance k druhým. Respektují homosexuály i případnou adopci dětí homosexuálními páry. Až na výjimky se vymezují vůči násilí a nesouhlasí ani s násilnými akcemi jiných stoupenců sXe. Nenásilné, avšak nezákonné osvobození zvířat z velkochovů ovšem polovina respondentů schvaluje. Respondenti tradiční náboženství nevyhledávají, ale jsou vůči nim tolerantní. Těm, kteří jsou spiritualitě nakloněni, se přičí instituce církve.

5 Etický a ideologický rozměr SXE aneb subkultury na prodej?

Při pohledu na profil subkultury straight edge může čtenář pociťovat nejružnější asociace, ať etického nebo ideologického rázu. Straight edge může vzbuzovat i pocit analogie s nějakou jinou subkulturou nebo hnutím. Tyto dojmy rozhodně nemusí být daleko od pravdy či mylné. Některé linie se pokusím zvýraznit v následující kapitole.

5.1 Ideologický rozměr straight edge

Subkulturou reflektovaná témata jako rozum, svoboda nebo rovnost nevytváří asociace pouze s filosofickými směry a etickými naukami, ale i s politickými ideologiemi. Straight edge vykazuje známky synkretismu, ale z profilace subkultury lze vyzorovat minimálně dva silné vlivy politických ideologií - liberalismu a socialismu.

Subkultura straight edge častokrát skloňuje a ctí hodnotu svobody. Stoupenec sXe se má svobodně a rozumně rozhodovat. Stejně je tomu tak i v **liberalismu**, kde je hlavní hodnotou **svoboda**, která dala této ideologii i jméno (libertas – latinsky svoboda). Jedno ze základních pojetí svobody etikou punku i straight edge je podobné jako pojetí svobody klasického liberalismu, který říká, že jedinec je svobodný, pokud do jeho života nikdo nezasahuje a pokud ho okolí do ničeho nepřinucuje. Jedinec tak jedná zcela z vlastní vůle.²⁶⁷ Mnohé positive sXe kapely přímo navádějí jedince, aby duševně rostl (samozřejmě, že s čistou myslí) a svobodně se rozvíjel. Tento apel jako by vybízel k odkázání se na moderní liberály, kteří říkají, že v prostředí svobody se má jedinec rozvíjet a finálně dospět k seberealizaci. U subkultury sXe je otázka svobody někdy problematická, protože různé subkulturní proudy si jí mohou vykládat po svém. Klasickým případem jsou odnože sXe, které se zaměřují na ochranu zvířat. Jejich členové podnikají záchranné nebo záškodnické akce, které ovšem svou formou a dopady omezují osobní svobody jiných individuí. S tím by určitě nesouhlasil moderní liberál J.S. Mill, který se proti neomezené svobodě jedince vymezuje. U straight edge je ovšem ideologický kontext tohoto tématu složitě určit, jelikož subkultura kromě apelu

²⁶⁷ HEYWOOD, A. *Politické ideologie*, s. 45-46.

na svobodu klade důraz i na dodržování jasně stanovených pravidel. Jak jsem už výše uváděl, sXe klade důraz na rozum, jelikož dle něj se může jedinec rozhodovat v souladu s vlastním svědomím. I v liberalismu je vložena silná víra v **rozum**, protože liberálové tvrdí, že pomocí rozumu je individuum schopno dělat svobodná morální rozhodnutí a přebírat odpovědnost za své jednání.²⁶⁸

V etice subkultury straight edge je významná schopnost **tolerance**. Člen subkultury by měl být schopen tolerovat okolí, i když nežije dle jeho zásad. Například všichni moji respondenti, kteří z etických důvodů nekonzumují maso, jsou tolerantní vůči osobám, jež se stravují konvenčně. Subkultura často i aktivně podporuje boj proti homofobii, ve kterém je tolerance zásadní. I v tomto bodě vidím odkaz na liberalismus, pro který je tolerance současně etickým ideálem a principem. Liberálové pojmají toleranci jako snášenlivost. Umožnění ostatním mluvit, přemýšlet a jednat takovým způsobem, se kterým ostatní nemusí nesouhlasit.²⁶⁹

Straight edge se prostřednictvím svých písní, prohlášení a někdy i aktivismem staví za ideu rovnosti. Členové subkultury stále nejsou spokojeni s postavením žen v patriarchální společnosti a považují ho za nerovné. Stejně tak míří do svých vlastních řad a poukazují na nerovné podmínky žen v subkultuře. Stoupenci straight edge vystupují nebo pořádají koncerty či sportovní utkání, které se ostře vymezují proti rasismu a vybízejí k rovnosti lidských ras. Mohl bych pokračovat tématem zvířecí říše, kdy odnože sXe apelují na rovné právo na život zvířat, stejně jako má člověk. Rovnost je zkrátka pro ideový rámeček subkultury významnou veličinou.

V tomto tématu se subkultura zdá být ovlivněná impulsem **socialismu**. Angažovanost ve prospěch rovnosti je totiž v mnoha ohledech defnitorickým rysem socialistické ideologie. **Rovnost** je v mnoha ohledech tou politickou hodnotou, která socialismus výrazně odlišuje od liberalismu nebo konzervatismu. Na rozdíl od klasických liberálů jsou socialisté přesvědčeni, že hlavní formy nerovnosti mezi lidmi jsou důsledkem nerovného zacházení ze strany společnosti, nikoliv nerovné výbavy, se kterou lidé přicházejí na svět.²⁷⁰ Podobné uchopení tématu sociální nerovnosti je možné vyzorovat u sXe kapel. Ty radikálnější, bližící spíše anarchistickým myšlenkám (např. kapela To Ashes), vyzívají přímo k revoluci i za cenu

²⁶⁸ HEYWOOD, A. *Politické ideologie*, s. 47-48.

²⁶⁹ Tamtéž, s. 50-51.

²⁷⁰ Tamtéž, s. 116.

krveprolití. Sociální rovnost bývá socialisty též považována základem společenství a spolupráce. Tato teze může evokovat spojitost s důrazem subkultury na aplikování principu D.I.Y. (udělej si sám), díky kterému se jakési společenství daří tvořit (situace se různí dle jednotlivých států a oblastí). Lidé jsou propojeni díky kapelám, kterým pořádají koncerty, vydavatelstvím, podílení se na výrobě módy a doplňků, občerstvení nebo psaní článků na blogy a do oběžníků. Praxe aplikování principu Do It Yourself, dění kolem koncertů nebo používání výrazu „The Family“ či „Bro“ (bratr) asociuje další důležitou socialistickou hodnotu a tou je **pospolitost**. Socialisté při překonávání sociálních problémů a dosahování cílů věří spíše v sílu pospolitosti než individuálnímu úsilí. Pospolitost taktéž podporuje existenci kolektivu a naopak potírá inklinace k pouhým sobeckým zájmům jedince.²⁷¹ Na koncertech sXe kapel vzniká silný pocit pospolitosti, který pomáhá mladým lidem při cestě životem abstinenta ve jménu myšlenky straight edge. Taktéž soustředí sílu kolektivu na splnění některého z vytyčených společných cílů, např. pomoc zvířecímu útulku formou uspořádání benefiční akce.

Pokud bych se vrátil k otázce postavení žen ve společnosti, tak se v subkultuře straight edge dá vysledovat pojítka s ideologií **feminismu**. Ten je spjatý se dvěma základními názory: jednak, že ženy jsou pro své pohlaví znevýhodněny a druhak, že se s tímto znevýhodněním může a musí skoncovat. Vztah mezi ženou a mužem je brán v politické rovině; nadřazenost mužů a podřízenost žen je ve většině společností standardem, ne-li ve všech.²⁷² Subkultura toto téma aktivně reflektuje, působí v ní mnoho osob, které se považují za feministky nebo feministy.

Na hudebních festivalech se pořádají tematické přednášky, na scéně fungují hudební formace, které svými texty nabádají k boji za rovnost žen a jejich práva nebo proti **sexismu**. Ten je chápán jako jedna z forem útlaku a je vědomě prezentovaný jako obdoba rasismu, tedy útlaku motivovaného rasově.²⁷³ Zastánci feminismu, jak v subkultuře nebo mimo ní, jsou velmi často přesvědčeni, že současný stav ve společnosti je způsoben zakořeněným a přežitým patriarchátem. Patriarchát znamená doslova „otcovládu“, tedy nadvládu otce, resp. manžela v rodině, tudíž podřízenost jeho manželky a dětí. Feministky a feministé jsou přesvědčeni, že nadvláda otce v rodině je

²⁷¹ HEYWOOD, A. *Politické ideologie*, s. 116.

²⁷² Tamtéž, s. 231.

²⁷³ Tamtéž, s. 236.

symbolem nadřazenosti muže ve všech ostatních institucích, respektive patriarchální rodina je základem soustavné nadvlády mužů, jelikož ji reprodukuje ve všech ostatních oblastech: školách, v práci i politice.²⁷⁴ Nutno ovšem dodat, že ne všichni členové sXe takto na situaci žen nahlízejí. Některé moje respondentky uvedly, že znevýhodnění žen v subkultuře nepocítují a celospolečenská situace jde tím správným směrem – k lepšímu. Po reflexi výše uvedených hodnot a teorií se mi naskýtá přistoupit na tezi, že subkultura straight edge je částečně ovlivněna jakousi syntézou liberalistické a socialistické ideologie. Díky pevným pravidlům pro členy sXe může, ale vzniknout dojem tendence ke **konzervatismu** či **náboženskému fundamentalismu**. Samozřejmě, že by se daly díky radikálním subkulturním proudům vysledovat i analogie s extrémními ideologiemi, ale z globálního pohledu na subkulturu se jedná o zanedbatelné procento.

5.2 Etický rozměr straight edge

Subkultura straight edge vznikla na základě názorové vzpoury uvnitř svého vlastního prostředí. Diametrálně odlišný přístup k životu jí odsunul na okraj subkultury, kde si žila podle vlastních zásad a pravidel. Téma „vzpoury“ začíná mou pouť starým Řeckem, kde vidím určitou podobnost se zkoumanou subkulturou. Konkrétně se dostávám do doby **Pýthágora ze Samu**, který založil svojí vlastní školu, jež byla útočištěm jemu samému i jeho žákům, tzv. pythagorejcům. Tento spolek nebo spíše ideové hnutí byl pravým opakem tehdejší řecké společnosti a mohlo by se říci, že v kontextu doby vykazoval znaky subkultury či kontrakultury. Po jeho členech se vyžadovala přísná životospráva, která hraničila s askézí. Muži se museli oprostít od požitků a toho, co nabízel bohatě prostřený řecký stůl a důsledně dodržovat striktní pravidla školy. Až na výjimky bylo zakázáno zabíjet a jíst zvířata nebo se k nim chovat nepřátelsky, když Pýthágoras přímo řekl: „*vše živé je nutno považovat za jeden a týž druh*“²⁷⁵

Charakteristika pythagorejců mi evokuje subkulturu sXe, která se vymezila vůči požívačnosti a přijala pravidla **zdrženlivosti** v podobě široké abstinence. Straight edge svou etikou cílí na ochranu zvířat, životního prostředí a **nenásilí**. V tomto se s pythagorejci blíží ke shodě, jelikož většina stoupenců sXe je vegetariány nebo vegany a někteří své postoje umocnili v aktivismu. Z prohlášení Pýthágora by se dala

²⁷⁴ HEYWOOD, A. *Politické ideologie*, s. 236.

²⁷⁵ BOR, D.; BAHNÍK., V. *Pýthágoras ze Samu: Život Pýthagorův*, s. 14.

vysledovat **idea rovnosti**, která je pro subkulturu taktéž důležitá. Obě skupiny ctí požadavek čistoty, díky kterému lépe ovládají svou mysl a chování. Anifon tvrdí, že Pýthágora zaujal způsob života egyptských kněží a zatoužil ho ukusit. Skrze žádost u tyrana Polykrata se dostal ke kněžím do Diaspole. Ti ho od jeho úmyslu chtěli odradit, a tak mu přikázali dodržovat přísné předpisy, které byly opakem řeckého způsobu života. Pýthágoras je ovšem plnil ochotně a důsledně a vzbudil v očích kněží obdiv.²⁷⁶ Tak jako sklidil Pýthágoras u kněží obdiv, straight edge zase způsobili šok americké společnosti. Jelikož mají sXe pevné kořeny v punku, automaticky se od nich čekalo chování toho nejhrubšího zrna se sociálně-patologickými sklony. Jaký to byl pro společnost šok, když dostala od subkultury odpověď formou slušného chování, plného důsledné sebekázně, jakožto projevu odporu vůči konzumnímu stylu života tehdejší Ameriky a punkové scény. Ten by mohl být s jistou rezervou připodobněn životnímu způsobu určitých sfér obyvatel Řecka a dnešní optikou nazván konzumním. Dalším fragmentem etického rozměru subkultury sXe je zastávání postoje **fair-play** – ať už souvisí s poměry ve společnosti nebo vztahem k přírodě. Jeho prazáklad může být podkryt v olympijském stylu života, který převzali i pythagorejci. Žáci školy si tak etický postoj osvojovali při sportu, který je dle mého výzkumu rovněž důležitou součástí životního stylu stoupenců sXe.

Subkultura sXe reflektuje etická témata jako svoboda, rovnost, spravedlnost nebo svědomí. Příkladný stoupenec sXe používá zdravý **rozum** a na jeho základě se **svobodně** rozhoduje. Zároveň ho využívá ve smyslu **svědomí**. U Sókrata by se za svědomí mohl pokládat jeho vnitřní hlas daimonion, který mu napomáhal při rozhodování. Tomáš Akvinský považuje svědomí za praktický rozum, který poukazuje na naše povinnosti a je naším interním soudcem při našem rozhodování a jednání.²⁷⁷ Určitým paradoxem je, že svoboda myšlení (svoboda mysli díky čistotě mysli, pozn.) je docílena stanovenými limity, jež ze své podstaty odporují představě absolutní svobody. Subkultura deklaruje rovné a spravedlivé šance pro všechny zástupce společnosti. Etické téma rovnosti se zrcadlí např. v podpoře rovnosti žen ve společnosti nebo rovnosti ras. Od člena sXe se očekává, že se za svobodu, rovnost a spravedlnost postaví a nutno dodat, také se tomu tak často děje - viz akce na záchranu zvířat, boj proti genderové nerovnosti, rasismu či jiným formám intolerance. Dokonce

²⁷⁶ BOR, D.; BAHNÍK., V. *Pýthágoras ze Samu: Život Pýthágorův*, s. 10.

²⁷⁷ Srov. ANZEBACHER, A. *Úvod do etiky*, s. 87.

se kvůli boji za spravedlnost někdy i politicky angažuje. V tomto vidím značnou paralelu u řeckých **Stoiků**, kteří se důkladně věnovali etickým otázkám a povýšili etiku nad ostatní vědy. Stoikové hlásají, že je třeba žít souhlasně s přírodou, což pro člověka znamená žít hlavně podle **rozumu**.²⁷⁸ Použitím rozumu jedinec dokáže žít s přírodou v souladu, ale současně na ní být nezávislý. Člověk se musí řídit mravními normami, nebýt sobecký a náruživý. Moudrý člověk se pak vyhýbá neřesti a má osvojeny ctnosti: spravedlnost, uměřenost a statečnost.²⁷⁹ Stoikovi jsou vnější signály lhostejné, protože ho ctí stoický klid. Dokáže pak reagovat bez afektů a vášní. Stejně tak si i člen straight edge zakládá na umění reakce, protože má díky čisté mysli reálný pohled na vzniklou situaci. Dle Stoiků by měl být člověk především kosmopolitou - světoobčanem. Pokusili se tak nastínit etickou ideu rovnosti a bratrství lidí, když do společnosti zařadili otroky a barbary.²⁸⁰

Z analýzy teorie i mého výzkumu vyplynulo, že pro stoupence sXe je jednou z nejdůležitějších životních hodnot svoboda. Stejně tak ctil svobodu **Epikúros**, který zavádí etický požadavek na **svobodu jedince**. „Zaonačuje“ jí do vlastností atomů, přičemž se jedná o svébytnost a samohybnost. Epikúros tak přináší etický požadavek pocitu aktivní svobody.²⁸¹ Jeho etika tedy podporuje člověka jako samohybatele, což je totožné s postojem subkultury sXe. Předmětem učení Epikúra je osobní štěstí jedince. Za sledované dobro je považována slast. Nejedná se ovšem o slast těla, ale duše, která je zbavena strasti a je ve stavu neotřesitelném klidu (ataraxia). Toho je možné pouze díky odepření si povrchních požitků. Opět se tu nabízí analogie s požadavkem čisté mysli a zdrženlivosti u stoupců subkultury sXe. S tímto postojem je rovněž spojen etický problém **zneužití původní ctnostné myšlenky**. Tak jako se filosofii sXe snaží přebrat a překroutit stoupcem neonacistické mládeže, tak byli podobnému etickému úskalí vystaveni epikurejci. Jejich filosofie byla účelově překroucena, přičemž jejím cílem byla nově stanovena požitkářská povrchní slast. Což je samozřejmě nesmysl podobného rázu, jako když mladí neonacisté tvrdí, že straight edge bylo vymyšleno Třetí říší. Navíc Epikúros nově uváděl přirozenou radost ze života. Ta by se mohla zrcadlit v subkulturou ceněné schopnosti se dobře bavit i bez podpůrných látek. Jak už jsem zmínil, pro subkulturu straight edge je důležitý etický prvek rovnosti, respektive

²⁷⁸ MACHOVEC, D. *Dějiny filosofie*, s. 170.

²⁷⁹ LÖWE, G.; STOLL, A. H.; PLICHTA, D *ABC antiky*, s. 358

²⁸⁰ MACHOVEC, D. *Dějiny filosofie*, s. 172.

²⁸¹ Tamtéž, s. 176.

rovných příležitostí. V tomto směru se sXe často zasazuje o podporu pozice žen ve společnosti i uvnitř vlastní subkultury. V souvislosti s tímto etickým apelem subkultury je patřičné poukázat na epikurovo založení vlastní školy, do které měly možnost chodit i ženy.²⁸² Dnes by tato skutečnost mohla být pojmána za samozřejmou, ale v tehdejší antice se jednalo o nezvyklý jev. Tento fakt dává impuls k myšlence, že se Epikúros zasadil o podporu rovnosti žen v antické společnosti.

Etický rozměr subkultury straight edge nabízí samozřejmě i další odkazy na myšlenkové proudy, které mají stejné nebo podobné předměty zájmu. Jedna taková linie poukazuje na indický **džinismus**, který klade důraz na sílu duševní podstaty a autonomii myšlení. Džinista stejně jako stoupenec straight edge jedná dle vlastního svědomí (rozumu) a ví, co je dobré a co je zlé. Semrádová uvádí, že džinistická etika přes podporu svobody rozhodování současně stanovuje členům své obce pevná pravidla a vyžaduje jejich dodržování. Za neporušitelnou zásadu patří neubližování živým tvorů, sexuální zdrženlivost, omezování požitků spjatých s jídlem a pitím.²⁸³ Zajímavé je, že tak jako se džinismus rozvětvil dle stupně **askeze**, stejně se tomu tak dělo uvnitř subkultury straight edge. Základní etika subkultury praví **zdržet se** alkoholu, drog, tabáku a sexuální promiskuity. Jsou ale známy i subkulturní proudy, které odmítají pít čaj a kávy, protože v sobě obsahují thein a kofein. Ty základní etické principy subkultury rozšiřují a radikalizují.

Dalším podstatným etickým tématem subkultury sXe je **soucit**. K soucitu k lidem, zvířatům i přírodě vyzývají subkulturní fanziny, webový blog nebo hudební kapela. Soucit ostatně ve výzkumu zmiňuje i jeden z mých respondentů. Následně je soucit v praxi sXe základním kamenem pro konání benefičních koncertů, akcí na podporu sociálně či jinak potřebných. Téma soucitu lze vypořádat i v jádru Buddhova učení, kde je součástí tzv. čtyřech ušlechtilých pravd.²⁸⁴ Soucit samozřejmě není předmětem pouze východní filosofie. Prvoplánově nenáboženské subkultuře sXe by se svým ateistickým pojetím etiky mohl být blízký anglický filosof David Hume, který schopnost projevení soucitu považuje za jeden ze základních principů lidské přirozenosti. Hume tvrdí, že žádný člověk není zcela lhostejný k situaci, ve které se druhému děje něco příjemného či strastiplného. Velkou dávku soucitu projeví i Indiáni

²⁸² KRATOCHVÍL, Z. *Filosofie mezi mýtem a vědou*, s. 179.

²⁸³ SEMRÁDOVÁ, I. *Etika. Přehled etických teorií*, s. 11-12.

²⁸⁴ Tamtéž, s. 12-13.

z kmene Wampanoag, kteří zachránili zbytek umírajících puritánů, jež připluli budovat „novou, čistou zemi“ až z daleké Anglie. Nutno říci, že si tímto „královským“ gestem podepsali svůj konec.²⁸⁵ **Puritáni** zastávali podobné etické hodnoty, které se dají vypořádat i u subkultury straight edge. Profilovali se důrazem na morálku, disciplínu, abstinenci či sexuální zdrženlivost. Stejně jako straight edge či pythagorejci, se i puritáni vymezili vůči většinové společnosti, ze které kořeni a unikli z ní. Pokud by šlo čistě o podobnost, tak puritáni ve staré Anglii byli jakýmsi náboženskými rebely, kteří brojili za **mravnost**, čistotu a reformy. V určitých případech se jednalo o radikální separatistické náboženské skupiny, což by mohlo evokovat radikální subkulturní proud hardline. Jako byly u straight edge z části komunikačním kanálem písně, u puritánů tím bylo kázání. Oněch podobností je poměrně dost, ale nejsou hlavní předmětem tohoto textu. Nemohu si pomoci a musím vznést odvážnou otázku: nejsou stoupenci subkultury straight edge pouhou mutací „původních“ Američanů, kteří v sobě nesli silný puritánský impuls?

5.3 Straight edge v kontextu ostatních subkultur

Pokud pohlédnu na ostatní subkultury, mohu vypořádat shodné eticko-ideologické znaky, ale samozřejmě i výrazné rozdíly. Ross Haenfler pocítuje vliv tří subkultur na vývoj subkultury straight edge. Jedná se o subkultury hippies, skinheads a punk. Od punku byl převzat agresivní projev skrze hudbu a kontrakulturnost, skinheads byli zase inspirací v disciplinovanosti, smyslu pro hrdost a odpovědnosti individua za své jednání. Od **hippies** subkultura straight edge převzala aktivismus.²⁸⁶ Analogie mezi sXe a hippies není ale pouze v aplikaci aktivismu. Je zde zřejmá shoda v hodnotách **míru, lásky a ideje nenásilí**. Hippies stejně jako straight edge kladli silný důraz na **rovnost** mezi lidmi, obhajovali práva menšin a vystupovali proti sociálním rozdílům ve společnosti. V tomto ohledu lze vysledovat pojitko mezi oběma subkulturami a socialistickou ideologií a částečně i etikou řeckých Stoiků. Rovněž počáteční vzpoura proti společnosti, ze které vycházely, je pro obě subkultury typická. Hippies se vymezili proti konzumní společnosti svých rodičů, konzervatismu a válečným postojům tehdejších Američanů. Vznikaly komunity, kde se hippies snažili nekonvenčně žít a součástí jejich životního stylu bylo bourání sexuálních a vztahových stereotypů,

²⁸⁵ PUTNA, M. C. *Obrazy z kulturních dějin americké religiozity*, s. 23-25.

²⁸⁶ HAENFLER, R. *Straight Edge, Clean Living Youth, Hardcore Punk, and Social Change*, s. 56.

s nimiž se pojila i promiskuita, značná konzumace drog a alkoholu. Straight edge se vymezovali proti punkové subkultuře, jejíž byli součástí. Ta se ve výsledku částečně profilovala podobnými negativními návyky jako hippies, konkrétně konzumací alkoholu, drog a sexuální promiskuitou, což straight edge považovali za projev konzumního života většinové společnosti. Je zajímavé, kolik mají obě subkultury společného, ale i jejich osobité chápání konzumního stylu života, ve kterém se rozcházejí. Subkultura straight edge tak může oproti hippies působit přímo puritánsky a zhmotňovat to, proti čemu byla mimo jiné namířena rebelie květinových dětí. Zajímavou strukturou v souboru subkultur jsou **skinheads**, kteří vznikli v šedesátých letech minulého století v Anglii. Jednalo se převážně o mladé muže z dělnických poměrů, přičemž složení subkultury tvořili jak Angličané, tak přistěhovalci (nejen) z Jamajky, potažmo jejich potomci. Subkulturu straight edge pojí několik eticko-ideologických paralel, ale i propastných rozdílů. Díky multikulturnímu složení původní skinheads uchopovali **rovnost** ras podobně jako straight edge a působili jako nerasistická skupina. Různost pojetí tohoto etického tématu předznamenaly násilné výpady proti imigrantům (obzvláště pakistánským). Finální diferenciaci pojetí rovnosti přišla koncem sedmdesátých let dvacátého století s rozštěpením subkultury, kdy se pod vlivem politicky krajně pravicové strany *British National Front* subkultura rozdělila na tři části: nerasistickou (tradiční), rasistickou a antirasistickou.²⁸⁷ Poslední jmenovaná má v otázce rasové rovnosti aktuálně ke straight edge nejbližší. Příbuzné tématu může být i postavení žen v subkultuře. Jedním z hlavních rysů subkultury skinheads je kult mužnosti. Ženy jsou v mnoha skinheadských písních opěvovány pro svou krásu, avšak celkově působí v subkultuře spíše ikonicky a jejich místo je hlavně po boku silného muže. Straight edge uznávají ve své vlastní subkultuře tendence k machismu, snaží ženu zrovnoprávnit a zajistit jí stejné šance pro zastání aktivní role v subkultuře. Skinheads stejně jako straight edge inklinují k potřebě řádu, odkazují na své hodnoty a kořeny, hudbu a kulturu klubů.²⁸⁸ Kde se však obě subkultury silně rozcházejí, tak to je násilí. Straight edge zastává **ideu nenásilí**, zatímco pro stoupence skinheads je násilí součástí jejich životního stylu. Násilí je denní součástí života tráveného z velké části na ulicích, v barech a tančírnách. U skinheads je obvyklá příslušnost k tvrdému jádru fotbalových fanoušků, takže se často podílí na diváckém násilí a pronikají i do subkultury

²⁸⁷ CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*, s. 125.

²⁸⁸ Tamtéž, s. 124.

hooligans.²⁸⁹ Určitá podobnost mezi sXe a skinheads by mohla být i v otázce **zdrženlivosti**. Holé lebky se vymezovali vůči předchůdcům ze subkultur mods a hippies nebo pokračovatelům ze subkultury punk relativně střídmým zjevem až uniformitou. Oproti hippies neměli pozitivní přístup k drogám a zdržovali se jich.²⁹⁰ Do životního stylu skinheads ovšem neodmyslitelně patří alkohol. Je předmětem různých písní, grafik a na mnoha dobových fotografiích jsou zachyceni skinheads s pozvednutými sklenicemi či lahvemi. Toto je samozřejmě absolutně kolidující se zásadami subkultury straight edge, která požívání alkoholu považuje za nežádoucí pro tělo i mysl a má ji za projev konzumního stylu života mainstramové společnosti. Vedle straight edge se **antikonzumními** tendencemi charakterizují například subkultury kočovných technařů nebo freeganů. **Freegani** jsou ostatně od devadesátých let 20. století zajímavým prvkem v mozaice současných subkultur mládeže. Subkultura nastavuje zrcadlo mainstreamové společnosti a bojkotuje systém, který produkuje nadbytky a tím dochází k ohromnému plýtvání. Freegani se tak v praxi živí vyřazenými potravinami s prošlou dobou spotřeby, které nacházejí v kontejnerech u supermarketů. Někteří si probíráním odpadu obstarávají nejen potravu, ale také pestrost šatníku nebo si vybavují obydlí odloženým nábytkem. Se straight edge je pojí také téma **soucitu**. Freegani svému životnímu stylu dávají etický rozměr, když použitím vyhozeného zboží chtějí snížit ekologický dopad na životní prostředí a snížit tím i míru zneužití hospodářských zvířat. Řada z nich je vegetariány nebo vegany a při zjišťování detailů o této subkultuře jsem narazil i na jedince, kteří se hlásí zároveň i k subkultuře straight edge. Na rozdíl od sXe nemohu říci, že by freegani měli přímo asketické tendence, ale projevy **uměřenosti** jsou zde citelné, stejně jako soucitu a **nelhostejnosti**. Pokud bych chtěl vysledovat inklinaci k askezi či puritánství v takové míře jako u straight edge, v oblasti subkultur mládeže příliš úspěšný bych nebyl a musel bych zaměřit bádání například do sektoru náboženských hnutí.

5.4 Subkultura na prodej?

Toto téma je dlouholetým impulsem pro četné diskuse a ty jsou obzvláště uvnitř subkultur povětšinou plné emocí. Subkultury jsou vnímány jako ostrovy kreativity, nepoddajnosti a autenticity. O to větší rozčarování může pro stoupence jakékoliv

²⁸⁹ CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*, s. 125.

²⁹⁰ Tamtéž, s. 125.

subkultury vzbuzovat pohled na skutečnost, že originalita identita minoritní skupiny, je přebírána a přetvářena skupinou majoritní. Tento jev se samozřejmě netýká pouze subkultur, stačí se podívat do odvětví výtvarného umění a designu. Jak ovšem v této kapitole uvedu, termíny jako subkultura, styl, kreativita, umění, design, majoritní společnost spolu, ať je libo či nikoliv, souvisí. Pokud by chtěl někdo namítnout, že tomu tak není, tak bych se hned zpočátku musel vrátit o několik podkapitol výše, kde jsem se zmiňoval, že subkultura, je součástí nějaké velké majoritní kultury a je s ní v koexistenci. Už jen díky tomuto faktu je zřejmé, že oba subjekty fungují i díky jakési vzájemné dynamice procesů. Symboly a znaky subkultur jsou zároveň jejich kódy a pomocí nich komunikují s majoritní kulturou. Častokrát jsou slyšet hlasy, že subkultury jsou vykrádány, vyprazdňovány a řeší se jejich vztah ke komerční sféře, například k průmyslu. Jak tomu tedy doopravdy je? A proč?

Dick Hebdige se pozastavuje nad „zbožní podobou“ subkultury, když říká, že vztah subkultury samotné a průmyslu, který podobu udržuje, je nejednoznačný. Když se to tak vezme, subkultura se věnuje na prvním místě spotřebě, jelikož je aktivní pouze ve volném čase. Komunikuje prostřednictvím zboží, i když jeho významy jsou schválně změněny nebo převráceny. Je tedy velmi složité určit hranici, kde začíná komerční zneužívání a kde je pole kreativity a originality.²⁹¹

Dalo by se říci, že „tvorba a rozšiřování nových stylů jsou skutečně neoddělitelně spjaty s procesem výroby a reklamou i způsoby prodeje, což nevyhnutelně vede k oslabení subverzivního potenciálu subkultury – jak inovace mods, tak punku si našly přímou cestu do vysoké i mainstreamové módy. Každá nová subkultura zakládá nové trendy, vytváří nový vzhled a zvuky, jenž zpětně nasytí příslušná průmyslová odvětví.“²⁹²

V okamžiku, kdy jsou inovativní prvky symbolizující subkulturu přetransformovány do zboží a stanou se obecně dostupnými, dochází k jejich tzv. rozmrznutí. Tyto prvky jsou pro subkulturu vždy nositeli významu. Pokud jsou jednou vyňaty ze svého původního kontextu podnikateli, kteří je masově vyrábí, svůj význam ztrácí, stávají se srozumitelnými a velmi výhodným artiklem byznysu.²⁹³

Hebdige dodává, že kulturní styly mládeže mohou být původně symbolickou výzvou, ale vždy končí ustanovením nových zvyklostí, zrodem nového zboží nebo

²⁹¹ srov. HEBDIGE, D. *Subculture: The Meaning of Style*, s. 94 -95.

²⁹² Tamtéž, s. 95.

²⁹³ Tamtéž, s. 96.

nového průmyslu či oživením průmyslu starého.²⁹⁴ Tento proces je apolitický a nezáleží ani na neobvyklosti obsahu. Důkazem je léto roku 1977, kdy se v časopisu *Cosmopolitan* objevila recenze na tehdejší nejnovější módní kolekce, která výlučně vycházela z punkové estetiky. Onen nechtěný společenský vrchol současně znamenal i brzký odchod punku ze scény.²⁹⁵ Zmíněný případ punku je ideálním příkladem cyklu, kterým prochází každá subkultura, totiž odporem a rozplynutím.²⁹⁶

Jak už jsem pomocí Hebdige naznačil, hybatelem tohoto procesu je móda, respektive módní trendy. Kubátová považuje módní trendy za konkrétní módu pro danou sezónu. Jejím nejvýraznějším prvkem je novost, která není nikterak omezena. Udává tedy, co (a tím pádem i kdo) bude a nebude „trendy“.²⁹⁷ Vznikají tak brikoláže brikoláží a podporuje se pouliční uniformita. Móda funguje jako nekonečné ostinato trendů, a pro svůj cyklus potřebuje zákonitě pohon. Tím může být v podstatě cokoliv, ale subkultury jsou vždy vítaným oživením, které funguje. Potravu pro tento neustále hladový organismus módy (i pro trh obecně) obstarávají marketingoví specialisté a tzv. coolhunteři.

Oni jsou obvykle prvním článkem, který vede k estetickému (a postupem času i obsahovému) vykradení vytipované subkultury. Tito specialisté navštěvují místa, kde se shlukuje mládež (kluby, sportoviště, festivaly), která by mohla svým originálním přístupem k módě posloužit jak trhu po stránce zisku, tak mainstreamové společnosti v podobě nové atraktivní módní vlny.

Naomi Klein ve své knize *Bez loga* zmiňuje velké módní značky, které díky převzaté estetice subkultur markantně zvýšily své obraty. Jednalo se o společnosti *Adidas*, *Nike* a *Tommy Hilfiger*, přičemž všechny značky čerpaly z černošské subkultury hip-hop. Probíhal zde nejen úspěšný coolhunting, ale i navázání spolupráce s váženými členy dané subkultury. V případě společnosti *Adidas* se jednalo o kooperaci s hip-hopovou kapelou *Run DMC*, která vyprodukovala hit s názvem *My Adidas*. Není třeba dlouze rozebírat to, že chudší černošská vrstva, která byla jádrem hip-hopové subkultury, na ony boty v podstatě neměla peníze.²⁹⁸ Existuje ale i případ, kdy se módní značce snaha o rabování estetického kódu subkultury nevyplatila.

²⁹⁴ Srov. HEBDIGE, D. *Subculture: The Meaning of Style*, s. 96.

²⁹⁵ Tamtéž, s. 96.

²⁹⁶ Tamtéž, s. 130-131.

²⁹⁷ Srov. KUBÁTOVÁ, H., s. 97.

²⁹⁸ KLEIN, N. *Bez loga*, s. 72 -75.

Metal je jednou z mála subkultur, která nebyla tolika masově zkomercializovaná a snaží se držet společnosti stranou. Tím pádem je samozřejmě ideálním adeptem pro nasycení a oživení trhu. To si uvědomili i specialisté z módní značky *H&M* a rozhodli se udělat kolekci oblečení s tematikou black metalových hudebních kapel, které ovšem pro komerční účely vymysleli. Jakmile se designové oblečení s motivy fiktivních kapel *Mortus* a *IVAEH* dostalo na prodejní pulty a do ulic, členové tvrdého jádra subkultury zareagovali lstivým protiútokem. Identitu těchto fiktivních kapel na internetu rozšířili o hudební videoklipy, ve kterých je uctíván všemocný Satan nebo je jejich tématem pojednání o chorobách ženského pohlavního ústrojí. Když se internetem začala šířit, tvrdým jádrem vytvořená, spekulace, že kapely jsou napojeny na neonacistickou odnož black metalu, tak se na společnost *H&M* začala obracet pohoršená média a lidsko-právní organizace. V tu chvíli se oděvní společnost přiznala, že kapely jsou pouze fiktivní a následně celou kolekci stáhla.²⁹⁹ Tento příběh by mohl sloužit naopak jako příklad, kdy se subkultura postavila za svou identitu a sociální bohatství a dobrovolně nepřistoupila na tvrdá pravidla hry mainstreamu.

V českém prostředí se velmi často zmiňuje vstup výrobců alkoholu do prostředí subkultur. Pivo *Gambrinus* je hlavním sponzorem nejznámějších skateboardových závodů v ČR, likérka *Jägermeister* vysílá své teamy do klubů např. na hip-hopové koncerty a pivovar Budvar dokonce založil podnikovou sekci *BU2R*, která podporuje městské kulturní projekty a podílela se na vydání knihy o subkulturách s názvem *Kmeny*. V tuto chvíli vyvstávají nové otázky, které se netýkají „pouhého“ převzetí subkulturního estetična. Firmy se chtějí díky svým dotacím trvale infiltrovat mezi subkultury, dokázat, že ony jsou také „cool“. Navíc se snaží zakořenit pocit, že jen díky jejich dotacím je možno určité projekty uskutečnit. Nebo ještě jinak, snaží se aplikovat tezi, že je jedno, zdali čerpáte peníze z grantů od státu nebo je čerpáte od nás. V tom je ovšem rozdíl už jen z toho důvodu, že firmě jde vždy o podíl na zisku. Party a subkultury, které se chtějí vyhnout závislosti na nejrůznějších korporacích nebo státu a logicky i většího kontaktu s majoritní kulturou, využívají tzv. princip D.I.Y. (Do It Yourself – udělej si sám). Tento princip funguje již od sedmdesátých let minulého století a je považován za jeden z původních principů punku. Princip v sobě zahrnuje nejrůznější subkulturní aktivity jako je vlastní vydávání hudebních nosičů, pořádání

²⁹⁹ VESELÝ, K. Smrt Falešnému metalu. *A2larm*. [online]. 2.4.2015 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <<http://a2larm.cz/2015/04/smrt-falesnemu-metalu/>>

koncertů a představení, výrobu a distribuci vlastního oblečení, vydávání informačního materiálu (zinů) a výrobu vlastních módních doplňků. V případě principu D.I.Y. se jedná o jakýsi odpor vůči ekonomickému zneužívání subkulturních prvků.³⁰⁰

Diskuse na téma vykrádání, rabování či prodeje subkultur nejsou tedy vůbec scestné a od věci. Tyto procesy se očividně děly, dějí a s největší pravděpodobností dít budou. Jak už výše Hebdige uvedl, jde v podstatě o normální jev, kdy je subkultura po čase vstřebána kulturou majoritní. V knize *Kup si svou revoltu!* si autoři neberou žádné servítky a pragmaticky říkají, že každá kontrakultura sloužila vždy jen oficiální kultuře a trhu a pokud se někdo snaží o zásadní odklon od oficiality, vždy k ní nakonec dorazil zpět a byl jí zcela zkonsumován. Pokud bych přistoupil na tuto jistou danost cyklu, považuji za důležité, jak se v podstatných okamžicích charakterově zachovají jednotlivý účastníci celého aktu. Tento osobní přístup je významným determinantem toho, jakou estetickou konotaci bude mít náš životní prostor a jakým způsobem bude nakládáno s významovými symboly, jež jsou jeho součástí.

³⁰⁰ SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*, s. 100.

ZÁVĚR

Tato práce se zabývá otázkou, jaký je životní styl subkultury mládeže straight edge, která pochází z hudebního prostředí punku a hardcoru a je mezi ostatními subkulturami v určitých ohledech fenoménem. K výslednému cíli této práce vedla cesta složená z několika dalších úkonů. Pro lepší orientaci a porozumění tématu, jsem vypracoval několik čistě teoretických kapitol, které popisují v úvodu. Ty současně fungují jako teoretický podklad k výzkumnému šetření a jsou s ním provázané.

Po seznámení s teorií je vhodné přistoupit k výzkumnému šetření, jež je popsané ve čtvrté kapitole, a přiblížit se tak v úvodu stanoveným cílům. Abych získal potřebná data, která by pomohla cíle naplnit, rozhodl jsem se pro využití kvalitativního výzkumu a zvolil metodu polostrukturovaného písemného šetření. Samotnému šetření předcházela aplikace metody pozorování a moje interakce se stoupenci subkultury. I díky tomu jsem snadněji získal respondenty pro svůj výzkum, dostal se k mnohým exklusivním informacím a načerpal jedinečné osobní zkušenosti z prostředí členů straight edge. Mohl jsem se tak reálně začít ptát: „***Jaký je životní styl stoupence straight edge, jeho vnímání vlastní subkultury a místo ve společnosti?***“

Z výzkumu toho o životním stylu respondentů vyplynulo poměrně dost, ale sumarizaci začnu tématem, které je mi oborově nejbližší a tím je volný čas. Dotazovaní využívají širokou paletu možností, které volný čas přináší. Rozhodně se nedá říci, že by volný čas pojímali v negativním slova smyslu jako například Giesecke, naopak se ho snaží aktivně využít pomocí sportu, cestování nebo účasti na hudebních vystoupeních, které považují za velice důležité. Hudba, je ostatně pro příslušníky subkultury zásadním elementem nejen ve volném čase. Je impulsem k setkávání členů subkultury, interakci, společnému plánování aktivit subkultury, ale i nástrojem ke sdílení subkulturních hodnot a postojů. Hudba zprostředkovává samozřejmě i zábavu, ale také pocit pospolitosti, který je pro každý kolektiv důležitým. Domnívám se, že hudba a obzvláště živé koncerty, fungují jako specifický komunikační kanál subkultury. Členové subkultury avšak tíhnou i ke kontemplativnímu způsobu trávení volného času, obzvláště v přírodě. Taktéž jsem zaznamenal inklinaci k seberalizaci v podobě vzdělávání se, hře na hudební nástroj nebo ve výtvarném umění aj. Se seberalizací souvisí i angažovanost respondentů. Většina se aktivně podílí v oblasti kultury, dobrovolnictví a či aktivismu spojeném s profilací subkultury. Zajímavé je, že výsledky šetření nevykazují téměř žádné typické činnosti a zájmy, které by napovídaly o inklinaci respondentů k trávení

volného času konzumním způsobem. Pokud bych se zaměřil na přístup k funkcím volného času, tak se respondenti poměrně úspěšně přibližují představám Opaschowského a jejich rovnoměrnému využití.

Společným průsečíkem a zároveň faktorem ovlivňujícím životní styl respondentů je jejich vztah k přírodě. Zrcadlí se nejen ve volném čase dotazovaných, ale i v jejich ekologickém cítění a aktivitách - jak ekologických, tak podporujících práva zvířat. V drtivé většině jsou moji respondenti vegani nebo vegetariáni, a to hlavně z etických důvodů. Díky etickým motivům svého nekonvenčního stravování v podstatě naplňují představu Jany Duffkové o nositelích alternativního životního stylu. Sekundární důvody tohoto nekonvenčního stravování jsou zpravidla ekologické, jelikož jedinec, který nepoživá živočišné produkty, představuje menší ekologickou zátěž pro životní prostředí. Všichni dotazovaní dále uváděli, že ctí dodržování tradic a zvyků, jež se vážou na společnost, ve které žijí. Sami je pak nazývají jako křesťanské, ač se většina dotazovaných za nábožensky věřící nepovažuje. V teoretické části práce cituji francouzského sociologa Gillese, který považuje společnost za prostoupenou érou konzumu, který způsobuje zánik a dehonestaci tradic a zvyků. Této polemice se respondenti spíše vymykají a opět potvrzují inklinaci k nekonzumnímu stylu života. Při otázce týkající se hodnot dotazovaní odpovídají výčtem hodnot, jako jsou: svoboda, pravda, láska, soucit, tolerance a fair přístup k sobě samému, ostatním lidem, zvířatům i přírodě. Taktéž uvádí dodržování jakési nenáboženské formy desatera. Například u soucitu se dá vyzorovat nejen analogie s vegetariánstvím/veganstvím, ale také buddhovým učením nebo Davidem Humem, jež soucit považuje za lidskou přirozenost. Hodnota svobody může naopak asociovat etiku epikurejců či ideologii liberalismu. Pokud bych se vrátil k pospolitosti, ta zase evokuje fragment ideologie socialistické. Tyto řádky poukázaly na náklonost stoupců subkultury k etickým a duchovním hodnotám a schopnost vyvinutou poměrně silnou, ale cílenou empatii.

Další část výzkumu se soustředila na pojetí subkultury samotnými stoupcí a výsledky se přiklání k teoretickým kapitolám, ve kterých je častokrát subkultura sXe synonymem pro čistou cestu životem, jež je spjat se svobodným, ale zároveň svědomitým uvažováním a sebekontrolou řeckého Stoika. Takového života lze docílit pouze pomocí široké abstinence a sexuální zdrženlivosti. Pravidla subkultury jsou důsledně dodržována a mezi základní principy se přibírá i ochrana zvířat a planety. Minimálně základní pojetí a soubor pravidel vzbuzuje pocit paralely s klášterním způsobem života, puritány či pythagorejci. Současně se jedná v podstatě o

kontrakulturní přístup k životu, jak v porovnání s většinovou mládeží, tak ostatními subkulturami mládeže. Motivace k přijetí subkulturní příslušnosti jsou různé, ale nejčastěji se jednalo o uspokojení potřeby sdílení stejných hodnot, prozření z nezdravého životního stylu nebo inspirace blízkým okolím. Pokud se něco stoupencům na subkultuře nelíbí, tak je to převážně občasná nadřazenost ze strany některých členů sXe a jejich až urputné prosazování vlastních postojů. Je tedy vidět, že se i v této subkultuře dějí v zásadě stejné jevy, jako v každé jiné skupině osob. Dotazovaní též dávají za pravdu Hebdigeovi, když v šetření kladou důraz na význam stylu a subkulturní symboliky.

Straight edge zaujímá osamocenou pozici v souboru subkultur, stejně tak je díky svým postojům silně vymezené vůči majoritní společnosti. Nicméně, většina dotazovaných má i přes výhrady ke společnosti pozitivní vztah, avšak pocítuje statut outsiderů. Z výzkumu vyplynulo, že nejbližší okolí respondentů reaguje na jejich subkulturní příslušnost kladně, avšak reakce okolní společnosti jednoznačné nejsou. Většinová společnost oceňuje například zdrženlivost k drogám a zájem o sport, ale ve velké míře nedokáže tolerovat odmítání alkoholu nebo živočišných produktů. Toto je poměrně paradoxní situace, jelikož všichni respondenti ve výzkumu projeví tolerantní postoj vůči konzumentům masa a alkoholu. Dotazovaní dále projevují toleranci například vůči rasám, tradičním náboženstvím, homosexuálům včetně ideje homoparentální výchovy. Smysl respondentů pro toleranci nabízí další analogii s liberalistickou ideologií, ve které je tolerance současně etickým ideálem a principem. Výzkum ovšem naznačil, že ani stoupenec straight edge nejsou pouze snášlivý. Na společnosti se jim nelíbí její tendence ke konzumerismu s absencí empatie vůči životnímu prostředí a živým tvorům. Jsou přesvědčeni o nárustu vlivu neonacistů ve společnosti a vůči této tendenci nedokáží být lhostejní. Většina respondentů však neschvaluje násilné jednání marginální části subkultury sXe. Zhruba polovina respondentů však schvaluje nenásilné, ale nezákonné osvobození zvířat, např. z velkochovů. Subkultura deklaruje kladný vztah k hodnotě rovnosti. Její příslušníci pak častokrát podporují rovné postavení žen ve společnosti i ve vlastní subkultuře či rovné šance na život v oblasti zvířecích práv. Opětovně poukázání na význam zastávané ideje rovnosti vybízí k paralele se socialismem, který se svým přístupem k hodnotě rovnosti vymezuje zejména od liberalismu a konzervatismu. V subkultuře sXe jsou celkem běžné i stopy feminismu, které se projevují bojem feministů a feministek proti sexismu. Ty se ale v mém výzkumném šetření nepotvrdily.

Ani v závěrečné části práce mne neopouští názor, že straight edge je v jistém úhlu pohledu v kategorii subkultur ojedinělým úkazem a tuto tezi by šlo v podstatě vztáhnout i k většinové společnosti, obzvláště k mládeži. Současná pedagogika a sociologie nahlíží na dnešní mládež jako na segment společnosti, který je pod silným vlivem dominantní konzumní společnosti a tomuto vlivu nedokáže dostatečně účinně čelit. Subkultura mládeže straight edge se tomuto pohledu brání, když vykazuje známky pozitivního pojetí volného času a snahu o jeho rovnoměrné využití. Volný čas tak není pouze nástrojem relaxu a zábavy, ale také duševního a fyzického růstu a na způsob jeho trávení by se mohlo pohlížet spíše jako na nekonzumní. Analýza výsledků šetření naznačuje, že stoupenci subkultury straight edge vlivu současného konzumního stylu života do určité míry odolávají a jejich životní styl tak působí spíše jako alternativní. Mnohý rodič či pracovník s mládeží by mohl vidět v přijetí identity sXe vyřešení nejednoho problému, který současnou mládež tíží. Takovéto jednostranné řešení by ovšem nebylo z nejrozměrnějších. Ani na tuto subkulturu se nelze dívat skrze růžové brýle, poněvadž jako každý kolektiv má i ona v sobě implementovanou potenci k negativním tendencím. I v tomto případě platí, že jednoduchá řešení, nemusí být vždy ta pravá. Jsem ale názoru, že není ke škodě klást otázky typu: „Mohou být v něčem subkultury inspirativní?“ „Čím by mohla být inspirativní a prospěšná subkultura straight edge?“ Myslím si, že asi každý pracovník nízkoprahového klubu by rád jednoho dne přišel na know how, které by přispělo k zamezení patologického chování jeho „klientů“, kvalitně by je zabavilo, rozvíjelo a přitom jim zanechalo jejich tolik potřebný „cool mód.“ Toto už je práce s ideály, ale bez ní by nevzniklo mnohé, co je považováno za součást našeho každodenního bytí.

Subkultura straight edge je zřejmě i díky vyvinuté schopnosti tolerance poměrně dobře fungující ve vztahu s většinovou společností, přičemž si zachovává vlastní tvář. Nemůže tento vztah narušit to, že subkultura častokrát nastavuje společnosti zrcadlo a konfrontuje jí s jejím konzumním stylem života? Je tedy tato pozice udržitelná, nebo bude sXe pohlceno majoritní společností, tak jako některé z ostatních subkultur? V tomto směru je vždy důležité, na kolik je subkultura přístupná vnějším komerčním vlivům, které dokáží subkultury po stránce obsahu i formy vyprázdnit. I na sXe komercializace samozřejmě působí, ale prozatím se zdá, že tento vliv není pro standardní fungování subkultury určující.

Po vhladu do nitra subkultury se mi sXe jeví jako brikoláž či synkretismus různých myšlenkových proudů, etických a duchovních hodnot a fragmentů různých ideologií.

Výsledný obraz mi říká, že se tato okrajová subkultura snaží žít život, který má být dle její optiky taktéž příkladem pro druhé. Její příslušníci vykazují přítomnost svébytné vnitřní víry a smyslu pro poslání. Už tyto teze by mohly být motivem pro další odborné prozkoumání této zajímavé krajiny naší společnosti. Obzvláště pro studenty Teologické fakulty by mohla být alespoň inspirací práce E. F. Stewartové, která na subkulturu sXe nahlíží jako na možnou náhražku náboženství. Pokud by tak někdo skutečně učinil, považoval bych svou práci za přínosnou. Stejně tak bych považoval za přínosné, pokud by moje práce vhodně posloužila potenciálnímu zájemci o uvedení do problematiky subkultur a zprostředkovala mu blízké poznání diskutabilní, ale zároveň fascinující subkultury straight edge.

Seznam literatury

- ADLER, A. *Porozumění životu*. Praha: Aurora, 1999. ISBN 80-85974-76-2.
- ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*. Přel. K. Šprunk. Praha: Academia, 2001. ISBN 80-7192-698-1.
- BARKER, Ch. *Slovník kulturálních studií*. Portál: Praha 2004. ISBN 80-7367-099-2.
- BAUMAN, Z.; OGROCKÁ, J. *Myslet sociologicky: netradiční uvedení do sociologie*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 1996. ISBN 80-85850-14-1.
- BEDRNOVÁ, E. et al. *Psychologie a sociologie řízení*. Praha: Managment press, 2007. ISBN 978-80-7261-169-0.
- BERGER, P. L.; LUCKMANN, T. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. ISBN 80-85959-46-1.
- BOR, D.; BAHNÍK., V. *Pýthagorás ze Samu: Život Pýthagorův (Obsaž.) [Iamblich] = Život Pýthagorův (Obsaž.) [Porfyrios]*. Vyd. knižní 1. Přeložil Karel Svoboda. Praha: Trigon, 1999. ISBN 80-86159-14-0.
- BRAKE, M. *Comparative youth culture*. London: Routledge. 1990. ISBN 0-415-05108-8.
- BURIÁNEK, J. *Sociologie*. 2. vyd. Praha: Fortuna, 2001. ISBN 80-7168-754-5.
- BURYÁNEK, J. *Interkulturní vzdělávání II.: projekt Varianty*. Praha: Člověk v tísni, 2005, ISBN 80-903510-5-0.
- DUFFKOVÁ, J. *Sociologie životního stylu*. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2007. ISBN 978-80-7251-266-9.
- DUFFKOVÁ, J. *Životní způsob/styl a jeho variantnost (Malé zamyšlení nad tím, co všechno se může skrývat pod označením „alternativní životní styl“)*. In *Aktuální problémy životního stylu* Praha: Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta, 2006, s. 79-90. ISBN 80-7308-131-8.
- DUFFKOVÁ, J.; URBAN, L.; DUBSKÝ, J. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-123-6.

- FROMM, Erich. *Mít nebo být?* 1. vyd. Přeložila Vlastislava Žihlová. Praha: Naše vojsko, 1992. ISBN 80-206-0181-3.
- GEIST, B. *Sociologický slovník*. Praha: VICTORIA PUBLISHING, 1992. ISBN 80-85605-28-7.
- GELDER, K.; THORNTON, S. (eds), *The Subcultures Reader*. London/New York: Routledge, 1997. ISBN 0-415-12728-9.
- GIDDENS, A. *Důsledky modernity*. Vyd. 2. Přeložil Karel Müller. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2003. ISBN 80-86429-15-6.
- GIDDENS, A. *Sociologie*. Vyd. 1. Přeložil Jan Jařab. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.
- GIESECKE, H., *Leben nach der Arbeit. Ursprünge und Perspektiven der Freizeitpädagogik*. München: Juventa, 1983. BEZ ISBN.
- GIRTLER, R. *Okrajové sociální kultury*. Masarykova univerzita. 2001. ISBN 80-210-2728-2.
- HAENFLER, R. *Straight Edge, Clean Living Youth, Hardcore Punk, and Social Change*. New Brunswick: Rutgers University Press, 2006. ISBN 0-8135-3852-1.
- HÁJEK, B. et al. *Děti, vedoucí, volný čas*. Praha: Institut dětí a mládeže MŠMT, 2004. ISBN 80-86784-06-1.
- HARTL, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.
- HAVLÍK, R.; HALÁSZOVÁ, V.; PROKOP, J.: *Kapitoly ze sociologie výchovy*. Praha: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 1996. ISBN 80-860-3910-2.
- HEBDIGE, D. *Subculture: The Meaning of Style*. London: Routledge, 1979. ISBN 041-503-949-5.
- HEYWOOD, A. *Politické ideologie*. 1. vyd. Přeložil Zdeněk Masopust. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. ISBN 80-86861-71-6.
- HOFBAUER, B. *Děti mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.
- HOFBAUER, B. *Kapitoly z pedagogiky volného času: soubor pojednání o volném čase a jeho výchovném zhodnocování*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7394-240-3.

- HŮLA, M. Straight edge. In *Kmeny*. Praha: Big Boss, Yinachi, 2011, s. 472-491. ISBN 978 80-903973-2-3.
- CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-098-6.
- JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.
- JANEČEK, P.; BITTNEROVÁ, D. *Folklor atomového věku: kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé české společnosti*. 1. vyd. Praha: Národní muzeum, 2011. ISBN 978-80-7036-315-7.
- KALINA, K. et al. *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2001. ISBN 80-238-8014-4.
- KASSER, T. Materialism and Its Alternatives. In CSIKSZENTMIHALYI, M.; CSIKSZENTMIHALYI, I. *S.A Life Worth Living: Contributions to Positive Psychology*. New York: Oxford University Press, 2006, s. 210 – 214. ISBN 0-19-517679-0.
- KLEIN, N. *Bez loga*. Argo: Praha 2005. ISBN 80-7203-671-8.
- KOSTĚNEC, J. Straight Edge – punk s pozitivním nábojem. *ROCK&POP*, 2001, č. 10, s. 29-30.
- KRATOCHVÍL, Z. *Filosofie mezi mýtem a vědou: od Homéra po Descarta*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1789-5.
- KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.
- KRAUS, B.; POLÁČKOVÁ, V. et al. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
- KUBÁTOVÁ, H. *Sociologie životního způsobu*. Vyd. 1. Praha: Grada publishing, 2010. ISBN 978-80-247-2456-0.
- LIPOVETSKY, G.; BEGUIVINOVÁ, H. *Éra prázdnoty: Úvahy o současném individualismu*. Praha: Prostor, 1998. ISBN 80-85190-74-5.
- LÖWE, G.; STOLL, A. H.; PLICHTA, D. *ABC antiky*. 3., přeprac. vyd. Praha: Ivo Železný, 2005. ISBN 80-237-3938-7.
- MACEK, P. *Adolescence*. 2. upr. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-747-7.

- MACHOVEC, D. *Dějiny antické filosofie*. Vyd. 1. Jinočany: H & H, 1993. ISBN 80-85467-62-3.
- MAREŠ, M. *Symboly používané extremisty na území ČR v současnosti: manuál pro Policii ČR*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, odbor bezpečnostní politiky, 2006.
- MAŘÍKOVÁ H. et al. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-310-5.
- MAŘÍKOVÁ, H. et al. *Velký sociologický slovník. I. svazek, A – O*. 1. Vyd. Praha: Karolinum, 1996, ISBN 80-7184-164-1.
- MOŽNÝ, I. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-624-1.
- MUGGLETON, D. *Inside subculture: the postmodern meaning of style*. 1st pub. Oxford: Berg, 2000. ISBN 1-85973-352-2.
- MUGGLETON, D.; WEINZIERL, R. *The Post-subculture Reader*. Oxford: Berg, 2003. ISBN 1-85973-668-8.
- NAHRSTED, W., *Freizeitpädagogik in der nachindustriellen Gesellschaft*. Band 1. Historische Voraussetzungen und gegenwärtige Situation. Neuwied Darmstadt: Luchterhand, 1977. BEZ ISBN.
- NAKONEČNÝ, M. *Sociální psychologie 2009*, ISBN 978-80-200-1679-9.
- NĚMEC, J. et al. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 2002. ISBN 80-7315-012-3.
- OPASCHOWSKI, H. *Freizeitpädagogik in der Schule: aktives Lernen durch animative Didaktik*. Bad Heilbrunn: Julius Klinkhardt, 1977. ISBN 3-7815-0344-5.
- OPASCHOWSKI, H. *Pedagogik der freien Lebenszeit*. 3. Aufl. Opladen: Leske+Budrich, 1996. BEZ ISBN.
- PÁVKOVÁ, J. et al. *Pedagogika volného času: Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy*. 2. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-569-5.
- PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.
- PRŮCHA, J; WALTEROVÁ, E; MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 4. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

PUTNA, M. C. *Obrazy z kulturních dějin americké religiozity*. Vyd. 1. Praha: Vyšehrad, 2010. ISBN 978-80-7429-007-7.

PYŠŇÁKOVÁ, M. *Konformní nekonformisté - konceptualizace současné podoby mainstreamové mládeže a její relevance pro sociologii mládeže*. Sociální studia/Individualizace, Brno: Fakulta sociálních studií MU, 2009, roč. 6, č. 3, s. 57-76. ISSN 1214-813X.

ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. Praha: Panorama, 1990, ISBN 80-7038-078-0.

SAK, P. *Proměny české mládeže: česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Vyd. 1. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.

SAK, P.; SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce: Sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. Praha: Svoboda Servis, 2004. ISBN 80-86320-33-2.

SEMRÁDOVÁ, I. *Etika: Etika : přehled etických teorií (Variant.)*. Vyd. 3., upr. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005. ISBN 80-7041-403-0.

SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2907-7.

SPOUSTA, V. *Teoretické základy výchovy ve volném čase: úvod do studia pedagogiky volného času*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita Brno, 1994, ISBN 80-210-1007-x.

STEWART, E. F. *Punk Rock Is My Religion. An Exploration of Straight Edge punk as a Surrogate of Religion*. Stirling, 2011. Doctoral dissertation. The School of Language, Culture and Religion at the University of Stirling.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

VÁŽANSKÝ, M. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Print-Typia, 2001. ISBN 80-86384-00-4.

ŽUMÁROVÁ, M. Prolínání školního a volného času. In KAPLÁNEK, M. (ed.), *Výchova a volný čas: Sborník příspěvků 1. mezinárodní konference o výchově a volném čase*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Teologická fakulta, 2006. s. 21-23. ISBN 80-7040-849-9.

Internetové a elektronické zdroje:

Centrum výzkumu veřejného mínění. *Jaké hodnoty jsou pro nás důležité – červen 2014?*. [online]. 17.7.2014 [cit. 2016-01-20]. Dostupné z: <<http://cvvm.soc.cas.cz/vztahy-a-zivotni-postoje/jake-hodnoty-jsou-pro-nas-dulezite-cerven-2014>>

H8XEdge Reich. *Nacionální Socialismus & Straight Edge*. [online]. 27.8.2008 [cit. 2016-01-27]. Dostupné z: <<http://www.angelfire.com/ok2/sxethic/hlmanifest.html>>.

HARDLINE MANIFESTO. [online]. [cit. 2016-01-27]. Dostupné z: <<http://www.angelfire.com/ok2/sxethic/hlmanifest.html>>.

HÄRTL, G. WHO. *Links between processed meat and colorectal cancer*. [online]. 28.10.201 [cit. 2016-01-20]. Dostupné z: <<http://www.who.int/mediacentre/news/statements/2015/processed-meat-cancer/en/>>

KIRCHNER, M.; PIERSCHEL, M. *EDGE: Perspectives of drug free culture* [DVD-ROM]. Německo: Compassion media, 2009.

SMITH, D. S. *National Geographic: Inside Straight Edge* [DVD-ROM]. USA: National Geographic, 2008.

SMOLÍK, J. *Extremismus subkultur mládeže* [Online]. 01. 05. 2006 [cit. 2015-11-01]. Dostupné z: <<http://www.rexter.cz/extremismus-subkultur-mladeze/2006/05/01/>>.

ŠENK, M. Uzeniny a maso přispívají ke vzniku rakoviny. Brusel to chce řešit. *Hospodářské noviny*. [online]. 27.10.2015 [cit. 2016-01-20]. Dostupné z: <<http://archiv.ihned.cz/c1-64789620-uzeniny-a-maso-prispivaji-ke-vzniku-rakoviny-brusel-to-chce-resit/>>

ŠVAMBERK, A. Novinky.cz. *Nejsem jen straight edge, jsem především lidská bytost*. [online]. 1.6.2013 [cit. 2016-01-23]. Dostupné z: <<http://www.novinky.cz/kultura/8781-ian-mackaye-nejsem-jen-straight-edge-jsem-predevsim-lidska-bytost.html>>

VESELÝ, K. Smrt Falešnému metalu. *A2larm*. [online]. 2.4.2015 [cit. 2016-01-30]. Dostupné z: <<http://a2larm.cz/2015/04/smrt-falesnemu-metalu/>>.

Texty písní dostupných online:

7 SECONDS. *Not Just Boys Fun*. [online]. 1984 [cit. 2016-01-27]. Dostupné z: <http://www.lyricsmania.com/not_just_boys_fun_lyrics_7_seconds.html>.

INSTED. *Feel their pain* [online]. 1986 [cit. 2016-0-20]. Dostupné z: <http://www.lyricsmania.com/lyrics/insted_lyrics_26556/proud_youth_1986-1991_lyrics_57083/feel_their_pain_lyrics_753441.html>.

MINOR THREAT. *Out of Steps (With the World)* [online]. 1979 [cit. 2016-01-20]. Dostupný z: <http://www.lyricsdomain.com/13/minor_threat/out_of_step_with_the_world.html>.

MINOR THREAT. *Straight Edge* [online]. 1981 [cit. 2016-0-20]. Dostupné z: <http://www.lyricsdomain.com/13/minor_threat/straight_edge.html>.

NO FOR AN ANSWER. *You Laught* [online]. 1988 [cit. 2009-06-10]. Dostupné z: <<http://www.metrolyrics.com/you-laugh-lyrics-no-for-an-answer.html>>.

YOUTH OF TODAY. *No more* [online]. 1988 [cit. 2009-06-10]. Dostupné z: <<http://www.metrolyrics.com/no-more-lyrics-youth-of-today.html>>.

YOUTH OF TODAY. *Positive Outlook* [online]. 1988 [cit. 2016-01-25]. Dostupné z: <<http://www.metrolyrics.com/positive-outlook-lyrics-youth-of-today.html>>.

Seznam příloh

Příloha č. 1 Rozhovor – Endy

Příloha č. 2 Rozhovor - Juliete

Příloha č. 3 Rozhovor - Luděk

Příloha č. 4 Rozhovor - Masha

Příloha č. 5 Rozhovor – Ondřej

Přílohy

Příloha č. 1 Rozhovor – Endy

Ahoj,

ještě jednou moc díky, že ses mi rozhodl/a pomoci s univerzitním výzkumem. Jak už jsem řekl, výzkumné šetření je anonymní a získaná data budou sloužit pouze k výzkumným účelům. Neváhej se rozepsat! Čím víc informací, tím lépe! :)

Cyril

Jméno/přezdívka: Endy

Věk: 23

Vzdělání: Stredoškolské s maturitou

Zaměstnání: Nezamestnaná v současnosti

Kolik let jsi sXe: 3

I.

1) Jak trávíš volný čas? Jaké jsou Tvoje nejoblíbenější koníčky a zájmy?
Behanie, hudba, príroda.

2) Jsi vegetarián/vegan? Pokud ano, tak proč a jak pohlížíš na konzumenty masa?
Predovšetkým z etických dôvodov (vegan) aj keď je to širokospektrálnejšie...tolerujem ľudí ktorí konzumujú mäso aj kde by som bola radšej keby sa mäso nekonzumovalo ☺

3) Co pro Tebe v životě znamenají hudba a koncerty?

Koncerty a subkultúra v ktorej sa nachádzam mi zmenila v pozitívnom slova-zmysle život a čím ďalej si viac a viac dokážem užívať koncerty ☺

4) Dodržuješ nějaké tradice a zvyky, které se historicky vážou na společnost, ve které žiješ?
Ak ide o tradície, ktoré má moja spoločnosť a pilieroch na ktorých stojí (kresťanstvo) asi nejak podvedome dodržujem desatoro ale to je asi tým, že je to niečo čo každý racionálne uvažujúci človek dodrží

5) Jaké hodnoty považuješ v životě za nejdůležitější? Jsou některé z nich ovlivněny Tvým příslušenstvím k subkultuře sXe?

Ži a nechaj žiť, Nerob druhým to čo nechceš aby robili oni tebe... práve asi tie hodnoty ovplyvnili mňa aby som sa dala na sXe

II.

1) Co pro Tebe znamená být sXe?

sXe je pre mňa (niečo ako) životný štýl ...ukážka toho ako sa dá zabávať rozumne a možno ukážka mládeži že jestvuje aj iná forma vyplnenia času ako užívaným návykových látok

2) Jaké byly Tvoje motivy stát se sXe?

jeden z top dôvodov prečo som sa stala sXe bolo uvedomenie si, že nie som tým čím som ako mladšia chcela byť, a že necítim hrdosť kde ma ovláda niečo neživé ☺

3) Jaké jsou pro Tebe hlavní principy sXe a jsi důsledný/á při jejich dodržování?
nekonзумujem alkohol, tabakové výrobky, marihuanu a iné mäkké či tvrdšie drogy a to dôsledne

4) Je něco, co se Ti na sXe nelíbí, co Ti vadí?

veľa krát elitárstvo ale to je v každej skupine resp. kolektíve

5) V čem vidíš klady příslušnosti ke sXe při dosahování svým cílů a v čem vidíš naopak její zápory?

záporom voči ľuďom zo sXe skupiny je to, že ak nastane nejaké zakopnutie alebo vyčlenenie sa tak bude posmeškom pre ostatných členov. Pozitíva sú v tom, že človek vie za akýchkoľvek okolností reagovať na situácie ktoré vzniknú a má pod kontrolou sám seba

III.

1) Jak reagují Tvoji nejbližší na Tvoji příslušnost ke straight edge?

Väčšinou to akceptujú a ak nie nič s tým nenarobia ale skúšam im to vysvetliť tak aby to chápali a akceptovali ...

2) Jaké jsou reakce většinové společnosti na Tvou příslušnost ke straight edge?

väčšinou celkom fajn ☺ a ak nie aj s tým sa dá rozumnou a úctivou komunikáciou niečo robiť ☺

3) Jak bys popsal/a svůj vztah k většinové společnosti?

na základe toho, že sa zaradujem do viaceru spoločnosťou neznámych/ nechápaných skupín cítim sa ako outsider ale tiež mi to aj vyhovuje ☺

4) Jak vnímáš postavení žen ve společnosti a jak je tomu uvnitř subkultury sXe?
nevšimla som si, že by boli v subkultúre v ktorej sa pohybujem ženy diskriminované, kdeže väčšina sa hlási aj k anarchofeminizmu a ak sa ukáže jedinec, ktorý má iný názor asi voči tomu nebudú ľahostajní ;)

5) Jak nahlížíš na homosexualitu a adopci dětí homosexuálními páry?

homosexualita pre mňa nepredstavuje problém ... skorej predstavuje problém to, ako sa k nej postavuje majoritná spoločnosť na základe zlých informácií resp. neinformovanosti ...pokiaľ ide o adopciu neviem zaujať až tak jednotné stanovisko a to nie pre nejaké predsudky, ale nechcem bezhlavo hlásať, že by to bolo jednoznačne v prospech, kým sa neurobia nejaké dlhodobšie výskumy ... na druhú stranu je super že by mali deti domov a milujúcu rodinu a istotne by to bolo aj na základe toho, že potenciónálni adoptívni rodičia by mali záujem o dieťa a iste by im záležalo aby malo to najlepšie ☺

6) Co si myslíš o militantných projevoch odnože hardline? Jsou okamžiky, kdy se dá násilí tolerovat?

hardline moc nemusím už len z toho kontextu že idú proti homosexuálom ...ako jednotlivci nech si robia a žijú ako chcú kým neublížujú iným ☺ násilie by sa nemalo tolerovať nakoľko je všeobecne známe, že k násiliu sa uchylujú ľudia bez argumentov ☺

7) Účastníš se v rámci sXe nějakého aktivismu? Pokud ano, jakého a co pro Tebe účast na těchto akcích znamená?

účastným sa viaceru aktivít (vegan protesty, AFA a iné ..) či to má nejaké prepojenie so sXe to neviem ☺ istotne sa snažím byť tam, kde sa jedná o rovnosť a to rasovej, náboženskej, orientačnej, druhovej či gender

8) Jsi věřící? Jak nahlížíš na zavedená tradiční náboženství a náboženské vlivy působící na subkulturu?

nie som veriaca a ani som k tomu nejak nebola vedená...raz som počula jeden výrok „len ovce potrebujú pastiera“ ☺ a toho sa držím ☺ nechcem byť obmedzovaná niečím takým ako je náboženstvo ☺ aj keď hare-krišna značne poznačila formovanie sXe ☺

9) Chain of Strenght zpívají, že sXe je závazek do konce života. Jak to vnímáš Ty? do všetkého podľa mňa ľudia vstupujú s tým, že vydržia na tom ak sú o tom presvedčení do konca života ..no nie ? to, že ľudí vedú niektoré motívy aj k tomu že sa rozhodnú prejsť na staré koľaje by som nejak neodsudzovala ☺ predsa len ide o jeho rozhodnutie a za dobu počas ktorej zotrval v sXe urobil niečo dobré pre svoje telo a dal telu možnosť regenerácie ☺...

IV.

1) Ovlivnila Tě příslušnost k sXe ve vztahu ke Tvému zevnějšku? Pokud ano, jak? ono je ťažké nejak pripisovať sXe niečo kdeže to išlo ruka v ruke s vegetarianstvom / veganstvom ...ale istotne áno ..vážim si viac samu seba, starám sa o svoje telo čo dovtedy

nebolo vôbec u mňa ..asi tomu vd'ačím aj za to že chodím behávať a do fitka a dala som dole 10 kilo ...v podsade zmenilo to určite môj výzor a ešte viac psychiku ☺

2) Co pro Tebe znamená symbol „X“?

ako mala som Xko vnímala skrz marvelovky ako niečo čo označuje niečo výnimočné... s odstupom času si vravím, že to snád' tak aj je ale len v rámci seba ako človeka a toho čo pre mňa to Xko urobilo za tie roky ...avšak nesúdim ľudí čo si zvolili inú cestu životom ☺ neprestanem predsa počúvať Kurta Cobeina alebo iných pre inú cestu a to iste platí aj voči iným ☺

3) Máš nějaké tetování, které odkazuje na sXe? Kreslíš si „X“ na ruku, když jdeš na koncert? *mám srnku v zaváračkovom pohári a na nej cedulka s dátumom kedy som začala byť sXe ☺ ...Xká na rukách som na koncerte mala len 2x a zhodou okolností na tej istej kapelke (bratislavská sXe kapelka -Strength to endure) a zostali mi aj na ďalší deň kedy mala koncert na Slovensku Gattaca ☺*

4) Chceš, aby se o Tobě vědělo, že jsi sXe? Pokud ano, čím je to pro Tebe důležité? *neriešim to ☺ istú dobu som to nejak neprezentovala ani nášivkami ani na FB profile lebo je pravdou, že sXe je jednak osobný postoj tak prečo sa s ním nejak vystatovať a na druhú stranu sú aj ľudia čo majú nálepku sXe aby boli cool a pritom kde ich nikto nevidí robia tomu zlé meno a hrozne nerada by som bola hádzaná s nimi do jedného vreca a preto to chápem ako osobný postoj a nerada sa tam riadim prvoplánovo*

5) Mluví se o tom, že subkultura sXe je pod rostoucím náporom komercializace. Jak vnímáš situaci Ty? Pokud tomu tak je, vidíš nějaké řešení?

vždy som vnímala sXe ako vec undergroundovu a teda do mainstreamu nepatriacu ale či to bude prezentovať nejaká hviezdička alebo to bude trend pre mládež mi je úplne jedno nakoľko môj postoj k danej veci to neovplyvní a možno by bolo aj dobre zakúsnuť aj do mainstreamoveho prostredia a rozšíriť obzory aj ľuďom za barikádou ☺

PS: ďakujem za rozumne položené otázky rada som na ne odpovedala

Ahoj,

ještě jednou moc díky, že ses mi rozhodl/a pomoci s univerzitním výzkumem. Jak už jsem řekl, výzkumné šetření je anonymní a získaná data budou sloužit pouze k výzkumným účelům. Neváhej se rozepsat! Čím víc informací, tím lépe! :)

Cyril

Jméno/přezdívka: Juliet

Věk: 30

Vzdělání: vysokoškolské

Zaměstnání: barmanka

Kolik let jsi sXe: 5

I.

1) Jak trávíš volný čas? Jaké jsou Tvoje nejoblíbenější koníčky a zájmy?

Miluju přírodu a vše s ni spojené. Nejradeji travim svůj volny cas na farme u pratel.

2) Jsi vegetarián/vegan? Pokud ano, tak proč a jak pohlížíš na konzumenty masa?

Nejsem vegetarian. Ale snazim se maso omezovat. A vzdy si dohledavam puvod. Melu bychom snizit spotrebu, tim snizime i potrebu velkochovu a mozna i spatne zachazeni se zviraty. Dokud bude poptavka a lidem bude jedno, jak k masu prichazeji, nic se nezmeni.

3) Co pro Tebe v životě znamenají hudba a koncerty?

Nechci rict vsechno. Ale neni to daleko od pravdy. V hudbe se odrazi zkusenosti nas vseh. Je to takova terapie umenim. A hudba nazivo je to, co mi dava energii jeste vic nez ta reprodukovana.

4) Dodržuješ nějaké tradice a zvyky, které se historicky vážou na společnost, ve které žiješ?

Dodrzuji krastanske tradice – predevsim tedy Vanoce a Velikonoce.

5) Jaké hodnoty považuješ v životě za nejdůležitější? Jsou některé z nich ovlivněny Tvým příslušenstvím k subkultuře sXe?

Byt sam sebou. Pomahat ostatnim. Nebyt lhostejny. Tyto hodnoty jsme v sobe mela cely zivot, subkulturou se pouze “zhmotnily “ a hlavne jsem se setkala se spoustou lidi, co s myslí jako ja.

II.

- 1) Co pro Tebe znamená být sXe?
Znamena to pro me nekam patrit. S mym presvedcenim.
- 2) Jaké byly Tvoje motivy stát se sXe?
Hledala jsem stejne smyslejici lidi. Jednou jsem na jedne akci potkala meho nynejsiho pritele Martina. Zacali jsme si povidat o zivote . On uz sX byl .
- 3) Jaké jsou pro Tebe hlavní principy sXe a jsi důsledný/á při jejich dodržování?
Zustat s cistou hlavou a uzivat si zivota. Nebyt lhostejny.
Snazim se byt důsledna. Nepiji alkohol, nekourim, drogy jsem v zivote nezkusila, a svete div se! Mam jednoho a staleho partnera.
- 4) Je něco, co se Ti na sXe nelíbí, co Ti vadí?
Ano. Nekteri stoupenci jsou zaprisahli vegani a pohlizeji treba na me ne uplne s porozumenim. Myslim si, ze sXe je prave hlavne o toleranci a to se vzdy nedeje.
- 5) V čem vidíš klady příslušnosti ke sXe při dosahování svým cílů a v čem vidíš naopak její zápory?
Pokud patriete do nejake subkultury nebo v mych ocich spise skupiny lidi, tak na vas casto lide pohlizeji jako na sektu. Musim casto vysvetlovat, ze sekta nejsme.
Kladu vidim nespocet, jinak bych nebyla jejich soucasti jiz 5 let.

III.

- 1) Jak reagují Tvoji nejbližší na Tvoji příslušnost ke straight edge?
Prekvapive velmi dobre . I moje 80ti leta babicka proti tomu nic nema ☺
- 2) Jaké jsou reakce většinové společnosti na Tvou příslušnost ke straight edge?
Pul na pul . Jak zaporne tak kladne . Zalezi na toleranci a otevrenosti cloveka , ktereho mam pred sebou . Pokud se ale dostanu s nekym do dialogu , casto ten zaporny nadech zmizi .
- 3) Jak bys popsal/a svůj vztah k většinové společnosti?
Zvlastni dotaz. Pozitivni . Jak jinak . Muj jediny nepritel je hloupost a zabednenost .
- 4) Jak vnímáš postavení žen ve společnosti a jak je tomu uvnitř subkultury sXe?
Tuto odpoved bych mohla rozvest na 4 A4ky.. Ve společnosti na postavení zen musime jeste pracovat. Nejsem feministka. Nemyslim si, ze zena zvladne vsechno stejne jako muz. Kazde pohlavi ma svoje jine silne stranky. Ale pokud zena dosahne stejneho postaveni v praci jako muz, mela by tak byt i brana a ohodnocena .Unvitr sXe se o teto problematice casto bavime. Tady u nas jsme brani takovi, jaci jsme.
- 5) Jak nahlížíš na homosexualitu a adopci dětí homosexuálními páry?

Homosexualita je neco uplne normalniho . Adopci je pro me akceptovatelna . Je lepsi nechat vyrustat dite v detskem domove, nebo ho dat do pece dvou lidi, co se maji radi a co budou mit i to dite radi ? Jediny problem jsou reakce okoli. Jak se ma citit dite ve skolce nebo ve skole , kdyz rekne , ze ma dve maminky nebo dva tatinky ? Vsichni se tomu budou divit ne-li se mu smat . Tam se musi zacit. U nas. U rodicu deti.

- 6) Co si myslíš o militantních projevech odnože hardline? Jsou okamžiky, kdy se dá násilí tolerovat?
Neexistuji okamžiky, kdy se da nasily tolerovat a proto s hardline nesouhlasim .
- 7) Účastníš se v rámci sXe nějakého aktivismu? Pokud ano, jakého a co pro Tebe účast na těchto akcích znamená?
Ano. Aktivismu za zivotni prostredi a o uvedomi ni si, ze nase ciny tady a ted ovlivnuji budoucnost dalsich generaci. Ucasti na techto akcích se snazim na problemy poukazat a nabidnout i mozne reseni. Nesmime byt lhistejni !
- 8) Jsi věřící? Jak nahlížíš na zavedená tradiční náboženství a náboženské vlivy působící na subkulturu?
*Nejsem verici. Neblizsi mi je ale krestanstvi. Jak kulturou, ve které jsem vyrostla, tak hodnotami, ktere krestanstvi zastava. Nesouhlasim ale se vsim.
Proto krestankou nejsem. Nabozenstvi je vira. Ja nad vecmi logicky uzavuji. To je pro viru tezky orisek ☺*
- 9) Chain of Strength zpívají, že sXe je závazek do konce života. Jak to vnímáš Ty?
Zatim se s tim ztotoznuji.

IV.

- 1) Ovlivnila Tě příslušnost k sXe ve vztahu ke Tvému zevnějšku? Pokud ano, jak?
Ano , ovlivnila . Hlavne v pristupu k tetovani . Mam hodne kerek . I jedno velke X ☺
- 2) Co pro Tebe znamená symbol „X“?
Cistou mysl.
- 3) Máš nějaké tetování, které odkazuje na sXe? Kreslíš si „X“ na ruku, když jdeš na koncert?
Odpoved nahore. A logicky nosim ;)
- 4) Chceš, aby se o Tobě vědělo, že jsi sXe? Pokud ano, čím je to pro Tebe důležité?
Neskryvam , ze jsem sX . Kdo me zna , ten to vi. Dulezite to je pro lidi , kteri jsou mi blizci . Je to muj nazor na zivot .
- 5) Mluví se o tom, že subkultura sXe je pod rostoucím nápořem komercializace. Jak vnímáš situaci Ty? Pokud tomu tak je, vidíš nějaké řešení?
V mem okoli zatim komercializaci nevnimam . Takze reseni neni potreba ☺

Ahoj,

ještě jednou moc díky, že ses mi rozhodl/a pomoci s univerzitním výzkumem. Jak už jsem řekl, výzkumné šetření je anonymní a získaná data budou sloužit pouze k výzkumným účelům. Neváhej se rozepsat! Čím víc informací, tím lépe! :)

Cyril

Jméno/přezdívka: Luděk

Věk: 29

Vzdělání: vysokoškolské

Zaměstnání: průmysl

Kolik let jsi sXe: 5

I.

1) Jak trávíš volný čas? Jaké jsou Tvoje nejoblíbenější koníčky a zájmy?

Okay, volný se snažím trávit se svojí přítelkyní, kterou mám 300 km daleko od sebe. Rád nacházím svůj klid v přírodě, kde se procházím se svým psem. Rád i sportuji, ale vyhledávám sporty, kde nejsem v kontaktu s lidmi.

2) Jsi vegetarián/vegan? Pokud ano, tak proč a jak pohlížíš na konzumenty masa?

Jsem vegetarián již 5 let. Čistě z důvodu svědomí. Mám rád přírodu a v ní vše živé. Toleruji je, ale snažím se je přátelsky poučit

3) Co pro Tebe v životě znamenají hudba a koncerty?

Velmi mnoho. Je to pro mě únik od reality, relax, požitek. Koncerty jsou pro mě nasátí energie a zlepšení nálady. Samozřejmě záleží na druhu hudby.

4) Dodržuješ nějaké tradice a zvyky, které se historicky vážou na společnost, ve které žiješ?

Dodržuji Vánoce, oslava Nového roku, mezinárodní den žen i třeba Velikonoce.

5) Jaké hodnoty považuješ v životě za nejdůležitější? Jsou některé z nich ovlivněny Tvým příslušenstvím k subkultuře sXe?

Určitě fair play ke svým bližním, to znamená ovšem i nejen k lidem, ale i ke zvířatům. U těch zvířat bych to viděl jako vliv SXE.

II.

1) Co pro Tebe znamená být sXe?

Jasný a přímý pohled na svět a čisté svědomí.

2) Jaké byly Tvoje motivy stát se sXe?

Prozřel jsem z alkoholových a drogových dýchánek středoškolského života a určitě mne ovlivnila hardcorová scéna a jiné odnože punku. Vliv mělo i vegetariánství a ochrana zvířat.

3) Jaké jsou pro Tebe hlavní principy sXe a jsi důsledný/á při jejich dodržování?

Alkoholová a drogová abstinence, nekouřím, nejím maso. Musím se přiznat, že jednou za rok mám tajný obřad a dám si šílenou porci tlačenky s cibulí a octem. Každý si v sobě neseme nějakou temnotu a tohle je moje předložená oběť.

4) Je něco, co se Ti na sXe nelíbí, co Ti vadí?

Každá skupina má v sobě nějakého hlupáka, a to je i případ SXE. Jsou tu lidi, kteří cpou druhým svůj názor i přes mrtvoly a chovají se jako fašisti. Pak rozhodně nemusím projevy násilí.

5) V čem vidíš klady příslušnosti ke sXe při dosahování svých cílů a v čem vidíš naopak její zápory?

Je to především čistá mysl, mám všechny věci pod kontrolou. Zápory nijak výrazně nepociťuji.

III.

1) Jak reagují Tvoji nejbližší na Tvoji příslušnost ke straight edge?

Mám velice tolerantní rodinu a blízké, nemluví mi do toho. Mnozí ani neví, co to znamená.

2) Jaké jsou reakce většinové společnosti na Tvou příslušnost ke straight edge?

Viděl bych to podobně. Moc lidí SXE ani nezná. Kdo ví, o co jde, tak mu to nevadí, spíš můj postoj pozitivně kvituje, už jenom kvůli právům zvířat.

3) Jak bys popsal/a svůj vztah k většinové společnosti?

Ten vztah hodnotím neutrálně. Sám jsem dost tolerantní člověk.

4) Jak vnímáš postavení žen ve společnosti a jak je tomu uvnitř subkultury sXe?

Vadí mi, že je žen uvnitř SXE tak málo. Já je teda rozhodně nepotkávám ☺ Jinak, ženy se aktuálně ve společnosti blíží konečně postavení mužům, což je v pořádku.

5) Jak nahlížíš na homosexualitu a adopci dětí homosexuálními páry?

Homosexualitu neodsuzuju, nedá se odsoudit člověk, který se narodí jako homosexuál. Proti adopci nic nemám – naopak! Lepší je, když se sirotka ujmou dobří lidi, než aby dítě zůstalo v DD neo nějakým ústavu. Nad dopadem výchovy jsem teda ještě nepřemýšlel.

6) Co si myslíš o militantních projevech odnože hardline? Jsou okamžiky, kdy se dá násilí tolerovat?

Jestliže je propracovaná a domyšlená akce na osvobození zvířat z nějaký farmy, tak ji schvaluju. Násilí není nikdy prospěšný. Nikdy nepřinese nic dobrýho, i když se jedná o linč dealera drog.

7) Účastníš se v rámci sXe nějakého aktivismu? Pokud ano, jakého a co pro Tebe účast na těchto akcích znamená?

Ne, neúčastným se. Občas vypomáhám jednomu psímu útulku, ale to s SXE nemá co dočinění.

8) Jsi věřící? Jak nahlížíš na zavedená tradiční náboženství a náboženské vlivy působící na subkulturu?

Nejsem věřící. Náboženství absolutně vypouštím.

9) Chain of Strength zpívají, že sXe je závazek do konce života. Jak to vnímáš Ty?

Momentálně to tak cítím, ale ze života vím, že se všichni s věkem měníme.

IV.

1) Ovlivnila Tě příslušnost k sXe ve vztahu ke Tvému zevnějšku? Pokud ano, jak?

Určitě ve stylu oblékání. Nenosím velké módní značky typu Nike, ale jinak se oblíkám dle svého vkusu. Klidně si vezmu na sebe i slim fit košili. Nesnáším uniformitu.

2) Co pro Tebe znamená symbol „X“?

Životní postoj – život bez návykových látek, bez zabíjení zvířat a ochrana přírody.

3) Máš nějaké tetování, které odkazuje na sXe? Kreslíš si „X“ na ruku, když jdeš na koncert?

Tetování nemám a X si také nekreslím.

4) Chceš, aby se o Tobě vědělo, že jsi sXe? Pokud ano, čím je to pro Tebe důležité?

Nepotřebuju, aby se to o mně vědělo a něco říkalo. Nepotřebuju někam zapadat, na to už jsem dost starej. Je to moje osobní věc.

5) Mluví se o tom, že subkultura sXe je pod rostoucím nápořem komercionalizace. Jak vnímáš situaci Ty? Pokud tomu tak je, vidíš nějaké řešení?

Jako v každý subkultuře, tak i v této nějaká komercionalizace je. Vždycky jsou tu lidi, co chtějí být cool. Komerce neudává to, jestli to nějakej mlad'as bere jako módu nebo ne. Buď to máš jako osobní postoj nebo prostě ne.

Ahoj,

ještě jednou moc díky, že ses mi rozhodl/a pomoci s univerzitním výzkumem. Jak už jsem řekl, výzkumné šetření je anonymní a získaná data budou sloužit pouze k výzkumným účelům. Neváhej se rozepsat! Čím víc informací, tím lépe! :)

Cyril

Jméno/přezdívka: Masha

Věk: 18

Vzdělání: základní

Zaměstnání: student střední školy

Kolik let jsi sXe: 2

I.

1) Jak trávíš volný čas? Jaké jsou Tvoje nejoblíbenější koníčky a zájmy?
Koncerty,sk8,snb, výtvarné umění, četba ☺.Dřív cvičení a plavání ☺

2) Jsi vegetarián/vegan? Pokud ano, tak proč a jak pohlížíš na konzumenty masa?
Jsem vegan. Důvody jsou dle mého prosté - zvířata tu jsou s námi, ne pro nás ☺. Navíc, člověk, který se zdržuje živočišných produktů, přináší životnímu prostředí menší ekologickou zátěž

3) Co pro Tebe v životě znamenají hudba a koncerty?

ŽIVOT.

4) Dodržuješ nějaké tradice a zvyky, které se historicky vážou na společnost, ve které žiješ?
Dodržuji klasické křesťanské tradice jako Vánoce nebo Velikonoce. Ale mám je trochu upravené po svém, třeba na silvestra si místo sektu připíjím vodou ☺ Na Vánoce místo kapra jím tofu a bramborový salát si dělám také vlastní ☺

5) Jaké hodnoty považuješ v životě za nejdůležitější? Jsou některé z nich ovlivněny Tvým příslušenstvím k subkultuře sXe?

Určitě, všechny tyto! i k sobě samému, všemu živému i zdánlivě neživému Zakládám si na tom, že nic není víc než soucit, vzdělanost, láska, pravda, respekt. Zdraví, přátelství, upřímnost, láska k bližním Ale i k sobě samému, všemu živému i zdánlivě neživému.

II.

1) Co pro Tebe znamená být sXe?

Znamená to pro mne používání srdce a mozku. Rozum a cit. Ať je život dobrý, nebo špatný. Ale taky samozřejmě to, že jsem součástí něčeho, dodává smysl a je pro svět prospěšné.

2) Jaké byly Tvoje motivy stát se sXe?

Z určitý části to byl strach a pud sebezáchovy, protože mám silnou úzkostně – depresivní poruchu a další motiv byl ten že jsem nikdy k drogám vztah neměl a ani jsem je nechtěl.

3) Jaké jsou pro Tebe hlavní principy sXe a jsi důsledný/á při jejich dodržování?

Tohle je poměrně jasné: žádné drogy, alkohol, cigarety a promiskuita. Tak jak pravil MacKay :D Myslím si že ta důslednost je hodně důležitá, kor v dnešní době, kdy polovina hardcorové scény je ‘‘JAKOBY SXE ‘‘. Hehe :D

4) Je něco, co se Ti na sXe nelíbí, co Ti vadí?

Bohužel ano, vadí mi to přehnané ego co poslední dobou v téhle subkultuře panuje a to je takové to přehnané tvrdáctví typu: Fuck you I will never break, jednoznačně ta nadřazenost druhého nad ostatními. Neříkám že chci někdy breakout, ale být sxe byla moje svobodná volba, nikdo mi nijak neovlivnil, nic... Sxe není víra, není to sekta, není to nic co se dá někam zaškatulkovat. Je to především tvůj osobní vztah k hudbě a důkaz toho že život jde žít i bez tzv. berliček.

5) V čem vidíš klady příslušnosti ke sXe při dosahování svým cílů a v čem vidíš naopak její zápory?

Hele vady vidím asi ty že se automaticky stáváš pro lidi outsiderem a tudíž tě lidi i tak vnímají. Jsem stejnej člověk jako většina z vás, nejsem tvrdej ani měkkej, jen se prostě nechci ničít (Ano ,trochu tím narážím na song od Minor Threat, hehe :D, ale jen trochu.) No a teď když jsem řekl ty zápory tak můžu říct nějaké pozitiva ? Umm, myslím že jich je hodně ,jeden ze základních bude asi to, že dokážeš přemýšlet nad věcmi jinak.

III.

1) Jak reagují Tvoji nejbližší na Tvoji příslušnost ke straight edge?

Rodina to bere, přátelé též, ostatní okolí mi má za podivína co se neumí bavit, nebo za introvertního intelektuála.

2) Jaké jsou reakce většinové společnosti na Tvou příslušnost ke straight edge?

A to si jako nedáš ani pivo jo? Vždyt přece každý chlap musí pít ne?! A jak to řešíš když jdeš s holkou na rande? To tam piješ vodu? A spousta dalších.

3) Jak bys popsal/a svůj vztah k většinové společnosti?

Nechápu jí a to neříkám jen proto že jsem sxe ,ale jednoduše nechápu kam to spěje.

4) Jak vnímáš postavení žen ve společnosti a jak je tomu uvnitř subkultury sXe? Myslím si že ženy jsou bohužel furt utlačovány,nicméně ve sxe mají své místo a vždycky mít budou. (Viz Larisa z wolfdown.)

5) Jak nahlížíš na homosexualitu a adopci dětí homosexuálními páry? Každý má právo být s kým chce ,, ☺ Takže jsem jediné pro i co se týká adopce ! ☺

6) Co si myslíš o militantních projevech odnože hardline?

Jsou okamžiky, kdy se dá násilí tolerovat? Možná to někoho překvapí,ale na nácky,bolševiky a dealery si myslím že to ani jinak nejde.

7) Účastníš se v rámci sXe nějakého aktivismu? Pokud ano, jakého a co pro Tebe účast na těchto akcích znamená?

Ano, znamená to hodně! jsem striktní anarchista, takže chodím na demonstrace, naposled jsem se zúčastnil pochodu pořádaného Iniciativou Ne Rasismu ! ☺

8) Jsi věřící? Jak nahlížíš na zavedená tradiční náboženství a náboženské vlivy působící na subkulturu?

Věřící jsem poměrně silně, ale tak nějak po svém. Mám ale opravdu velký odpor k církvím. Každopádně ve svém osobním životě se zajímám o judaismus, křesťanství, buddhismus a pak indiánskou spiritualitu a obecně duchovno, ale jak říkám trochu po svém. Zajdu si třeba i do kostela, ale cokoliv mi začne smrdět nějakou nadřazeností, falší apod., tak od toho dávám ruce pryč. To, co církve po staletí dělaly, nemůžu odpustit. Beru to jako největší způsob hříchu - kazát něco co sám nedodržuji a vést k tomu ostatní....Škoda slov.

9) Chain of Strenght zpívají, že sXe je závazek do konce života. Jak to vnímáš Ty?

Souhlasím.

IV.

1) Ovlivnila Tě příslušnost k sXe ve vztahu ke Tvému zevnějšku? Pokud ano, jak? Ani bych nerekl. Nosim hodne trika kapel, ktery posloucham, obcas maluju si xko na ruce.

2) Co pro Tebe znamená symbol „X“?

Radikální ukázka toho že jsem člověk a dokážu se bavit i bez toho aniž bych se musel napít, nebo si něco zvit.

3) Máš nějaké tetování, které odkazuje na sXe? Kreslíš si „X“ na ruku, když jdeš na koncert? Tetování nemám. X si kreslím na ruku jen v případě když jdu na nějaký punk koncert kde vím že by mi lidé mohli něco cpát, nebo v případě kdy jedu třeba do Prahy na akci kde budou další x lidi ☺. Jinak X pro mě znamená opravdu hodně,youth crew ...No prostě hodně ☺.

4) Chceš, aby se o Tobě vědělo, že jsi sXe? Pokud ano, čím je to pro Tebe důležité?

Prvoplánově ne, určitě to nevykládám na potkání. I když chovám se tak, aby to bylo jasně poznat – v dobrým slova smyslu.

5) Mluví se o tom, že subkultura sXe je pod rostoucím nápořem komercionalizace. Jak vnímáš situaci Ty? Pokud tomu tak je, vidíš nějaké řešení?

Hele abych pravdu řekl,tak sám se sebou a pár kamarádu a známých tak znám tak 20 sxe lidí a to většinu ještěk tomu z Prahy,takže nemyslím si že nijak vzrůstá,každopádně nemám rádpozu takže je jedině dobře že se to furt drží underground ☺.

Ahoj,

ještě jednou moc díky, že ses mi rozhodl/a pomoci s univerzitním výzkumem. Jak už jsem řekl, výzkumné šetření je anonymní a získaná data budou sloužit pouze k výzkumným účelům. Neváhej se rozepsat! Čím víc informací, tím lépe! :)

Cyril

Jméno/přezdívka: Ondřej

Věk: 20

Vzdělání: středoškolské

Zaměstnání: student VŠ

Kolik let jsi sXe: 1

I.

1) Jak trávíš volný čas? Jaké jsou Tvoje nejoblíbenější koníčky a zájmy?

Ve volném čase se momentálně snažím konečně naučit aspoň pár akordů na elektrickou kytaru, chodím na koncerty, se svojí holkou jezdím na longboardech na výlety a pak samozřejmě musí zbejt i chvíle na školu protože je celkem náročná. Jinak určitě hlavní zájmy muzika, rád si čtu, sportuju, chodím na koncerty, občas kámošema večer na město. Poslední dobou vlastně i vega vaření ☺

2) Jsi vegetarián/vegan? Pokud ano, tak proč a jak pohlížíš na konzumenty masa? *heh, teď jsem to zrovna napsal. Asi rok jsem vegan. Je to čistě otázka etiky. Odmítám zabíjet a zneužívat zvířata ve svůj prospěch. Obecně mi jsou tyhle lidi volný, je to každýho věc. Vaděj mi ale takový ty echt „masáci“ a jejich blbý kecy.*

3) Co pro Tebe v životě znamenají hudba a koncerty?

Celkem dost. S kámošema bysme chtěli založit kapelu, ještě je před náma ale dlouhá cesta. Nějaký extra talenti fakt nejsme. Na HC koncertech se vídám se kámošema a známejm, který jsou taky X. Jsem X a HC je toho součástí.

4) Dodrжуješ nějaké tradice a zvyky, které se historicky vážou na společnost, ve které žiješ? *No, tak samozřejmě dodrжуju Vánoce. Při nich s rodinou dělám takový ty běžný věci, jako strojení stromku, občas pomáhám i s cukrovím, hehe. Když jsem ještě nebyl X, tak jsem měl rád Velikonoce, to bylo hodně divoký. Už mě to ale nebere*

5) Jaké hodnoty považuješ v životě za nejdůležitější? Jsou některé z nich ovlivněny Tvým příslušenstvím k subkultuře sXe?

Určitě svoboda, láska, pravda, kamarádství. Možná trochu kýč, ale věřím tomu ☺ řek bych, že nejvíc asi pravda a svoboda. Díky sXe se cejtím svobodnější a mám pocit, že vidím věci, tak jak jsou.

II.

1) Co pro Tebe znamená být sXe?

Cesta životem a postavení se mu čelem. Prostě pravidla, který mi dávají smysl dodržovat.

2) Jaké byly Tvoje motivy stát se sXe?

Edge me před lety oslovilo na Fluffu. Kolem hardcoru se motám už dlouho a logicky tahle otázka přišla na řadu. Čistá hlava, svoboda a to nejen lidská. Ze dne na den jsem se vzdal chlastu, trávy, masa a jinejch živočišnejch produktů.

3) Jaké jsou pro Tebe hlavní principy sXe a jsi důsledný/á při jejich dodržování?

Žádněj chlast, drogy, cigára, maso ani nic jinýho ze zvířat

4) Je něco, co se Ti na sXe nelíbí, co Ti vadí?

Občas mě štvou lidi, co to berou hrozně vážně. Si pak musíš dávat někdy bacha na jazyk, abys někoho neurazil blbym vtípkem. No a taky náckové. Ty se ted'konc snaží do hardcoru a do Edge nasáčekovat-nechápu.

5) V čem vidíš klady příslušnosti ke sXe při dosahování svým cílů a v čem vidíš naopak její zápory?

To je jednoduchý. Když seš střízlivej, tak si jdeš postupně za svým. Když seš nalitej nebo sjetej tak zvládneš leda hovno, hehe. Občas mě otravuje to vysvětlování okolí-proč nepije a tak..

III.

1) Jak reagují Tvoji nejbližší na Tvoji příslušnost ke straight edge?

tak rodiče koukaj na to trochu skrz prsty a asi to berou jako nějakou jednorázovou rebélii. Mladší brácha mě nechápe. Je mu 17 a zrovna má party hard období. Taky bych to v jeho letech nechápal.

2) Jaké jsou reakce většinové společnosti na Tvou příslušnost ke straight edge?

Překvapivě kladný. Spíš teda ceněj, že neberu drogy, ale to pivo českýj národ neodpouští hehe. Až na nějaký tradiční kecý na chlast a jídlo fakt v pohodě.

3) Jak bys popsal/a svůj vztah k většinové společnosti?

Jsou věci který mě fakt štvou. Aktuálně to běsnění kvůli imigrantům, nárůst počtu nácků a lidský blbosti a miliony pořadů o vaření kde se maso nadívá masem aniž by někdo uvažoval co tomu všemu muselo předcházet - asi to nezni moc pozitivně, jinak nemám nějak velký problémy se společností.

4) Jak vnímáš postavení žen ve společnosti a jak je tomu uvnitř subkultury sXe?

Pánové si hrajou malou domů..nechápu jak je možný aby žena měla menší plat než chlap na stejný pozici v práci..je teda co zlepšovat. Uvnitř Edge se často nebere ohled na holky při tancování. Tam to chce určitě taky změnit..se svojí holkou do moshe prakticky nemůžu.

5) Jak nahlížíš na homosexualitu a adopci dětí homosexuálními páry?

Ani s jedním nemám problém..vůbec.

6) Co si myslíš o militantních projevech odnože hardline? Jsou okamžiky, kdy se dá násilí tolerovat?

Co jsem viděl dokumenty z usa, tak tam je to fakt přehnaný. Osobně nikoho takovýho neznám. Záchranu zvířat z jatek atd. schvaluju a mlácení nácků mi fakt taky vrásky nedělá ☺

7) Účastníš se v rámci sXe nějakého aktivit? Pokud ano, jakého a co pro Tebe účast na těchto akcích znamená?

Nevim jestli se tomu dá říct aktivismus. Občas zdarma vylepim nějaký plakáty na koncerty kapel, lepim samolepky realita tv. Byl jsem na pár akcích 269, ale to není čistě aktivita Edge.

8) Jsi věřící? Jak nahlížíš na zavedená tradiční náboženství a náboženské vlivy působící na subkulturu?

Nejsem, ale s náboženstvím obecně nemám problém. Je to každého věc a ja to respektuju. Co znam ty kapely který jsou nábožensky laděný, tak mi přijdou v klidu a celkem se mi i liběj.

9) Chain of Strenght zpívají, že sXe je závazek do konce života. Jak to vnímáš Ty?

Já to tak rozhodně beru..jinak by to nemělo ani smysl.

IV.

1) Ovlivnila Tě příslušnost k sXe ve vztahu ke Tvému zevnějšku? Pokud ano, jak?

Ani bych neřek. Od nějakých šestnácti vypadám v podstatě stejně a poslední rok na tom nic nezměnil.

2) Co pro Tebe znamená symbol „X“?

To je pro mě taková moje cesta životem ☺

3) Máš nějaké tetování, které odkazuje na sXe? Kreslíš si „X“ na ruku, když jdeš na koncert?

Nemám žádné tetování - jsem čistej jak Landa ☺ Možná něco bude časem. V tomhle jsem dost konzerva. X si kreslim na každěj hc/punk koncert. Čím víc X nad hlavama tím líp

4) Chceš, aby se o Tobě vědělo, že jsi sXe? Pokud ano, čím je to pro Tebe důležité?

Rozhodně mi nevadí když se to o mě ví. Jsem na ty myšlenky hrdej a stojím si za nima. Že bych po tom ale nějak toužil to zas ne.

5) Mluví se o tom, že subkultura sXe je pod rostoucím nápirem komercializace. Jak vnímáš situaci Ty? Pokud tomu tak je, vidíš nějaké řešení?

Něco na tom určitě je. Nepřijde mi úplně v pohodě když na Fluff přijede audinou parta němců, rozbalej grill a jedou tunu žrádla a pak v botech za tři litry jdou do moshe. Komerce se ubránit úplně nedá, ale bránit jo-kupovat věci od kapel, nechodit do obchodáků, srát na módu a drahý značky a celkově by mělo bejt Edge trochu zatáhlý.

Abstrakt

NOVÁČEK, C. *Životní styl subkultury mládeže straight edge*. České Budějovice 2016.

Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra etiky, psychologie a charitativní práce. Vedoucí práce R. Míčka.

Klíčová slova: subkultura, mládež, životní styl, straight edge, hodnoty, postoje, volný čas, abstinence, alternativní životní styl, konzumerismus, subkultury mládeže, hardcore, punk, identita, náhražka náboženství, společnost

Práce se zabývá životním stylem subkultury mládeže straight edge. Tato subkultura je charakteristická svým odmítavým postojem k alkoholu, drogám, tabákovým výrobkům, sexuální promiskuitě a sociálním cítěním. Práce se nejprve věnuje tématu životního stylu včetně problematiky postojů a hodnot nebo volného času. Dále reflektuje subkultury, jejich místo ve společnosti, specifika a mapuje odborné studium (post) subkulturních teorií. Následně podrobně popisuje subkulturu straight edge a čtenáře mimo jiné vybízí k zamyšlení, zdali tato subkultura může plnit funkci náhražky náboženství. Kvalitativní výzkum pak analyzuje životní styl stoupců subkultury, jejich pohled na subkulturu, vztah se společností a sebe prezentaci. Posléze se práce snaží poukázat na etický a ideologický rozměr straight edge a zabývá se otázkou komercializace subkultur.

Abstract

The Lifestyle of the Straight Edge Youth Subculture

Key words: Subculture, Youth, Lifestyle, Straight Edge, Values, Attitudes, Freetime, Abstinence, Alternative Lifestyle, Consumerism, Youth Subcultures, Hardcore, Punk, Identity, Surrogate of Religion, Society

This thesis handles with the lifestyle of Straight Edge youth subculture. This subculture is identified by refusing alcohol, drugs, tobacco, sexual promiscuity and emphasizing moral compassion. First the thesis describes the lifestyle in general, including the typical attitudes, values and freetime activities. Further it reflects subcultures, their place within society, their specifics, and maps the academic studies of (post)subcultural theories.

Following part describes the Straight Edge subculture in detail and is asking the question whether this subculture can fulfill the function of the substitution of religion. The qualitative analysis then focuses on the lifestyle of the individual followers, their perception of the community, the relationship with society and selfpresentation. Additionally the thesis presents the ethical and moral dimension of Straight Edge and deals with the problem of commercialism of subcultures.